

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**HACI SÂDULLAH AĞA
VE DİĞER SÂDULLAH'LAR**

SANATTA YETERLİK TEZİ

ÖĞR. GÖR. GÜLDENİZ EKMEN

Tezin Enstitüye verildiği Tarih : 23 Aralık 1993

Tezin Savunulduğu Tarih : 18 Ocak 1994

Tez Danışmanı : Doç. Yalçın TURA

Diğer Jüri Üyeleri : Prof. Dr. Kemal BEYDİLLİ

Prof. Dr. Selahattin İÇLİ

ARALIK 1993

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	IV
ÖZET	V
SUMMARY	VI
KISALTMALAR	XI
BÖLÜM 1. GİRİŞ	1
 BÖLÜM 2. III. SELİM DÖNEMİNE GENEL BİR BAKIŞ	
2.1. Siyasî Tarih	6
2.2. Bu Dönemdeki Eğitim, Kültür ve Sanat Hareketleri	11
 BÖLÜM 3. ENDERÛN TEŞKİLATI VE ENDERÛN AĞALARI	17
 BÖLÜM 4. BESTEKÂR HACI SÂDULLAH AĞA'NIN HAYATI	23
4.1. Ailesi	23
4.2. Doğum Tarihi ve Yeri	25
4.3. Tahsili ve Görevleri	27
4.4. Sâdullah Ağa İle Mihribân	34
4.5. Hibe Olayı	37
4.6. Sâdullah Ağa'nın Ölümü	40
 BÖLÜM 5. HACI SÂDULLAH AĞA'NIN ESERLERİ VE ANALİZLERİ..	
5.1. Mevsim-i Nevruz Erişti Geldi Eyyâm-ı Bahâr	42
5.2. Nice Bir Şûh-i Cihân Aşk İle Nâlân Olayım	52
5.3. Düştim Düşeli Aşk Oduna Rûz-i Ezelden	56
5.4. Al Gönümü Ayine-i Mânâdır Bu	62
5.5. Pâdişâhım Lûtf Edip Mesrûr-u Şâd Eyle Beni	65
5.6. Bülbül-i Dil Ey Gül-i Rânâ Senindir Sen Benim	69
5.7. Rakseyleyecek Nâz İle Ol Âfet-i Mısırî	73

5.8. Diller Nice Bir Çâh-ı Zenâhdânına Düşsün	77
5.9. Hiç Sorma Sakın Hâl-i Dil-i Zâre Kaşmam Gel A Cânım.....	80
5.10. Düşdü Gönüm Şimdi Sen Mehpâreye	83
5.11. Ümmîd-i Vasl İle Bir İnce Belden	86
5.12. Câm-ı Aşkınla Heman Şûride Ser Bir Ben miyim.....	89
5.13. İkbâlimi Sâye-i Hümâdan Bilmem	93
5.14. Nideyim Sahn-ı Çemen Seyrini Cânânım Yok	97
5.15. Dil Bir Güzelin Vaslına Muntazır Oldu	100
5.16. Ey Şehenşahı-ı Cihân-Arâ-yı Nev Tarz-ı Usûl	103
5.17. Hıram Et Gülşene Gûş Eyle Ar'Ardan Mudarâyı.....	106
5.18. Gel Şâh-ı Cihânım Gidelim Ah Gülşene Bizde	109
5.19. Azîmetin Nereden Böyle Bî-Nikab Senin	112
5.20. Nev-Bahâr Oldu Yine Azm-i Gülistân Görünür	116
5.21. O Müşkin Turrarlar Kim Ol Büt-i Dîlcûda Gördüm Ben.....	120
5.22. Dilber Olacak Aşıkına Eyleye Çâre	124
5.23. Hâl-i Siyehî Gerdeni Nâzik Terindedir	126
5.24. Bir Elif Çekti Yine Sîneme Cânân Bu Gece	129
5.25. Şâhım Hernişe Umar Bu Fütâdecik	132
5.26. Nedir Bu Gonca Dehen Sende Ey Gül-i Ahmer	135
5.27. Beni Ey Gonca-Fem Bülbül Sıfat Nâlân Eden Sensin.....	138
5.28. Nedem Ki Sînesi O Gül Ruhun Küşâde Olur	140
5.29. Nedir Murâd-ı Dil-i Kûy-i Yârı Biz Biliriz.....	144
5.30. Gel Kucağım Tahtın Olsun Anda Eyle Saltanat	147
5.31. O Gül Endâm Bir Al Şâle Bürünsün Yürüsün	149
5.32. Açıldım Gonca-i Bahtım Gibi Hem Reng-i Bağ Oldum.....	152
5.33. Dil Esir-i Kâkül-i Hamder Hâmı An Geç Küleh	155

BÖLÜM 6. HACI SÂDULLAH AĞA'NIN BESTEKÂRLIĞI	162
---	-----

BÖLÜM 7. AYNI DÖNEMDE YAŞAMIŞ VE HACI SÂDULLAH AĞA İLE KARIŞTIRILAN DİĞER SÂDULLAHLAR'DAN SERMÜEZZİN AHMED SÂDULLAH EFENDİ'NİN HAYATI	166
7.1. Sermüezzın Ahmed Sâdullah Efendi'nin Eserleri ve Analizleri	168
7.1.1. Her Ne Dem Hûban İle Bezme O Verd-i Ter Gelir	168
7.1.2. Bezm-i Ağyâre Ne Dem O Şûh-ı Sîmin Ten Gider	171
7.1.3. Gönül Tâb-Aver Oldu Şimdi Mânend-i Meh-i Tâbân	174
7.1.4. Gel Seninle Yarın Ey Serv-i Revân	177
7.1.5. Açıldı Nev-Bahâr Bir Gonca-i Gül	180
7.1.6. Kâmetin Nahl-i Gül-i Zîbendedir	183
 BÖLÜM 8. SERMÜEZZİN AHMED SÂDULLAH EFENDİ'NİN BESTEKÂRLIĞI	 185
BÖLÜM 9. BAŞÇAVUŞ SÂDULLAH AĞA'NIN HAYATI	186
BÖLÜM 10. ŞAİR SÂDULLAH ANKARAVİ'NİN HAYATI	187
BÖLÜM 11. DEFTERDÂR HACI SÂDULLAH EFENDİ'NİN HAYATI.....	190
BÖLÜM 12. HAZİNE KETHÜDASI HACI SÂDULLAH AĞA'NIN HAYATI ...	192
BÖLÜM 13. KAHVECİBAŞI SÂDULLAH AĞA'NIN HAYATI	194
 BÖLÜM 14. ESKİ YAZMA GÜFTE MECMUALARINDAKİ BESTEKÂR SÂDULLAH'LARA AİT GÜFTELER	 195
SONUÇLAR VE ÖNERİLER	241
KAYNAKLAR	247
EKLER	
ÖZGEÇMİŞ	

ÖNSÖZ

Hacı Sâdullah Ağa'nın bazı eserlerini dinlediniz veya adına zaman zaman Türk Mûsikîsi kaynaklarında rastladınız. Kimdir bu Sâdullah Ağa diye bir merak uyandı içinizde. Belki onun III. Selim'in gözdesi ile olan gönül mâcerasını da biliyorsunuz. Kaynak kitapları karıştırdığınızda konunun bilinmemezliği karışıklığı karşısında önce bir hayâl kırıklığı yaşadınız sonra gerçek olduğunu sandığınız gönül mâcerasının da bir rivâyetten öteye gitmediğini gördünüz. Ben 1989 yılında Sâdullah Ağa'yı bu merak ve hayâl kırıklığı ile araştırmaya başladım . Yapabilirliğimin üzerinde her türlü olanağımı zorlayarak bu konuya açıklık getirmeye çalıştım. Her bilimsel çalışmada olduğu gibi bu çalışmada tamamlanmış değildir. Amacına uygun olarak bazı yeni bilgiler bulunmuş ve yeni fikirler ileri sürülmüştür. Her zaman için yeni bilgilere ve yeni görüşlere açıktır.

Öncelikle tüm hocalarıma teşekkür etmek isterim. Sonra, bu konuda karşılaştığım her türlü problemi çözmemde yardımcı olan danışmanım Sayın Doç. Yalçın Tura'ya, Sayın Prof. Dr. Kemal Beydilli'ye, Sayın Özgen Gürbüz'e, Sayın Ali Rıza Avni'ye, Sayın Doç. Dr. Mustafa Özkan'a ve Sayın Timur Yalçın'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Hacı Sâdullah Ağa, III. Selim döneminin önemli bir büyük formlar bestekârı, geleneksel mûsikînin karakteristik bir temsilcisidir. 1760 yılında İstanbul'da doğdu. Babasının adı Ahmed'dir. Enderûn da eğitim ve hizmet gördü. III. Selim'e musâhiplik ve mûsikî hocalığı yaptı. III. Selim'in gözdesi ile bir aşk mâcerası yaşadığı ve bu mâcera sırasında Bayâtî-Arabân takımını bestelediği rivâyet edilmektedir.

III. Selim'in tahttan indirilip öldürülmesinin ardından, 14 Eylül 1808 de hocalık rütbesi ile Saray'dan çıkarıldı 18 Eylül 1808 yılında bir tabanca kurşunu ile vefât etti. III. Selim ve Hacı Sâdullah Ağa ile birlikte Türk Mûsikîsinin verimli, Türk Siyasî Tarihinin ise pek parlak olmayan bir bölümü kapanmıştır. Aynı dönemlerde biri Enderûn dışından, altı Sâdullah daha yaşamıştır. Bunlardan Sermüezzîn Ahmed Sâdullah Efendi ve Başçavuş Sâdullah Ağa bestekârdır. Şâir Sâdullah Ankaravî müzisyen olup, bestekârlığına rastlanmamıştır.

Bu çalışmada bestekâr olan iki Sâdullah'ın eserleri incelenmiş ve uslûb tesbitine çalışılmıştır. Müzisyen olmayan diğer Sâdullah'lar ise ;Defterdâr Hacı Sâdullah Efendi, Hazine Kethüdası Hacı Sâdullah Ağa ve Kahvecibaşı Sâdullah Ağa'dır.

SUMMARY

Hadji Sâdullah Aga who was one of the most important composers of Selim III's period had always been confused with the other Sâdullah's of the same period.

These Sâdullah's who were the members of the palace were sometimes a composer and sometimes not but were creating a chaos and uncertainty in the identification of Hadji Sâdullah Aga and this had always caused a problem in the History of Turkish music .

The general information about Hadji Sâdullah Aga was that he had been one of the prominent composers of the period of Selim III and had been in love with Mihribân, who was one of the female slaves and the most preferred one by Selim III . Because of this love affair he had been sent to prison and been forgiven from the capitol punishment with the help of his compositions in the makam of Bayâtî-Arabân which had been composed in jail and later he was married to Mihribân by the approval of Selim III.

All the information that is known in our time about Hadji Sâdullah Aga is not more than a rumour and his compositions had been confused with the other Sâdullah's works and his personality as a composer had not been verified.

In this thesis, the lives and the compositions of the other Sâdullah's are examined together with Hadji Sâdullah Aga's in order to find out Hadji Sâdullah Aga's real identity and works.

Today's information about Hadji Sâdullah Aga relies on the article of Nûri Şeydâ which was published in 1898. In our thesis we tried to prove that Nûri Şeydâ's article was not a very confidential source according to the latest information.

While the birth-date of Sâdullah Aga was shown as 1729, 1730, 1760 in various publications, we announce it as 1760 and his father's name was proved to be Ahmed instead of Kerim. All sources show us that his birth place was İstanbul.

He was educated and was employed as " Enderûn Agası " in the Palace. At the age of ten or eleven he was educated in Galatasaray and then he was taken to Enderûn which was the women's apartments of the palace.

First he entered " SEFERLİ KOĞUŞ " (room) Here he was employed with a 60 kuruş salary per year and he was educated in different branches of science and sports.

He must have grown up taking music lessons from the most popular musicians and was trained in the palace. He was a poet at the same time . Most probably he was taught by the most outstanding musicians of the century while growing up. Sâdullah Aga , who is also a good poet is supposed to be trained in the palace with a good education in the palace where musicians, wrestlers, barbers and laundrymen were trained whose number were not more than 100.

After " SEFERLİ KOĞUŞ ", Sâdullah Aga entered " Kilerli Koğuş " and after a twenty years service, he became Selim III's " Musâhib " and the music teacher. As the Sultan's teachers were called " Efendi ", he was also called " Sâdullah Efendi "after he had become Selim III's teacher.

After being the Sultan's teacher, he was entitled not to obey the strict rules of Enderûn and he had all the rights to get married, to go home in the evenings and also to grow a beard.

It has been said that while giving music lessons to Mihribân he had fallen in love and got married to her though there isn't a historic document on this event.

In 1807 Selim III. was dethroned and instead of him Mustafa IV. succeeded to the throne after these events Yusuf Aga, who was one of the protectors of Sâdullah Aga was killed. Among his personal goods, a document which was related to Sâdullah Aga, was found. This agreement was signed at presence of witnesses.

Because of this event we happen to learn that Sâdullah Aga was a clever and good composer besides being Hadji and a poet. Old history books mention their bewilderment on this event because a man who was as clever as Sâdullah Aga had done such a thing only for seven cases of silver coin in reply for the duration taken from his life.

On July 28 th 1808, Selim III. was killed, Mustafa IV. was dethroned and instead of him Mahmud II. succeeded to the throne.

After losing his protectors Selim III. and Yusuf Aga, Sâdullah Aga was sent away from the palace on September 14 th 1808. On September 18 th 1808, he was found shot at home.

According to some sources, he was shot dead while he was holding his gun in his hand. According to some other sources, he was shot dead by his servant accidentally.

We can also imagine that after being dismissed from the palace Sâdullah Aga had committed suicide.

Depending on these different sources, Sâdullah Aga's death-date is announced as

18 th Sep. 1808 which is a totally a new information given in our thesis.

We can say that with the death of Selim III. and Hadji Sâdullah Aga an important era had come to an end in Turkish political history and art-life.

During this period, six different Sâdullah's were noticed on the stage of history apart from Hadji Sâdullah Aga.

Among these Sâdullah's, the poet " Sâdullah Ankaravî" did not belong to the palace. He was an outsider but because he had a lyrics magazine and also was a musician he had been confused with our composer. No written document showing Ankaravî as a composer exists.

Another Sâdullah was the head of the financial department of the vilayet, "Hadji Sâdullah Efendi " but there aren't any records showing that this Sâdullah was a musician.

The other Sâdullah was the Treasurer, " Hadji Sâdullah Aga " but again there were no records showing that this Sâdullah was a musician either. Another Sâdullah was the coffee maker, " Sâdullah Aga ", this person was not a musician either.

The other Sâdullah was the " Sergeant Sâdullah Aga " This Sâdullah Aga was the head of the musicians of the palace during the period of Mahmud II. He was confused with Hadji Sâdullah aga, who was the subject of our thesis as there was some recorded information about Sergeant Sâdullah Aga as a composer.

Our last Sâdullah was a " Sermüezzîn Sâdullah Efendi ". He was a composer. He

lived a long life from the period of Selim III. till Sultan Abdülmecid (1839-1861). His death-date was believed to be 1845. During our researches on this person it is found out that he had another name as Ahmed and his brother was the important poet " Vâsîf Osman ".

When we examine the works of all the Sâdullah's, we notice there are three characteristic styles. When we do analysis considering the old lyric magazines, we happen to notice that most of the works were almost in the same style.

Therefore, we come to a resolution that " Sermüezzîn Ahmed " had composed Sâdullah Efendi's brother's poems. On the other hand, " Hadjî Sâdullah Aga " who is the subject of our thesis, has more classic compositions with heavy rules, whereas the compositions of Sermüezzîn are more fluent and characteristic in manner.

Sâdullah Aga has more compositions in the old and " big form of music ". He has also created new makams. These makams (collection of small tunes) are called Aşîran-Zemzeme and Kürdî-Tahir. In our thesis, we declare the possibility of some compositions which differ greatly in manner from Hadjî Sâdullah Aga's and Sermüezzîn Ahmet's, as that could also belong to Sergeant Sâdullah Aga .

KISALTMALAR

B.T.M.A.; Büyük Türk Mûsıkîsi Ansiklopedisi

T.M.L.; Türk Mûsıkîsi Lügâtı

T.B.A.; Türk Bestekârları Ansiklopedisi

T.M.A.; Türk Mûsıkîsi Ansiklopedisi

T.M.D.K.; Türk Mûsıkîsi Devlet Konservatuarı

T.T.K.; Türk Tarih Kurumu

T.K.S.A.; Topkapı Saray Arşivi

İst.Üniv.Yaz.Kth.; İstanbul Üniversitesi Yazmalar Kütüphanesi

Mev.Müz.Kth.; Mevlânâ Müzesi Kütüphanesi

İst.Üniv. T.Y.; İstanbul Üniversitesi Türkçe Yazmaları

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Yılmaz Öztuna, B.T.M.A.'da Sâdullah Ağa maddesine şöyle başlamaktadır:

" III. Selim ekolünün en kudretli bestekârı. Aynı devirde yaşamış birkaç Sâdullah Ağa olması ve hepsi Enderûn mensubu bulunması dolayısıyla, biyografi tesbiti pek güçtür ve ayrı bir dakik incelemeye muhtaçtır"(1).

Nazmi Özalp ise bu konuda şunları yazmıştır :

"XVIII. yüzyılın sonu ile XIX. yüzyılın ilk yarısı içinde yaşamış , hayat hikâyeleri ile eserleri birbirine karıştırılmış birkaç Sâdullah adına rastlanır. Değişik kaynaklarda Sâdullah Ağa, Sâdullah, Sâdullah Efendi, Hacı Sâdullah Ağa " olarak söz edilen bu kimselerin, mûsikî ile ilgili olmayan Sâdullah'larla karıştırılmış olmaları mümkündür. Çünkü Enderûn'de bu isimde çok insan yaşamıştır.

Enderûn tarihi, mûsikî risâleleri, şarkı mecmuaları ile vak'anüvislerin kayıtlarında bu gibi isimlere rastlanması araştırmacılar tarafından çeşitli yorumların yapılmasına yol açmıştır. Nitekim " ağa, efendi, hâfız, hacı " gibi sıfatların gelişigüzel kullanılmasının pek karışıklığa neden olduğunu görmekteyiz. Bunun için bu gibi tahminlere kuşku ile bakmak gerekiyor. Zaten ileri sürülen belgelerdeki bilgiler de çoğunlukla çelişkilerle doludur " (2).

Yılmaz Öztuna ve Nazmi Özalp'in belirttikleri gibi, isim benzerlikleri, müzisyenlikleri ve Enderûn'da bulunmaları dolayısıyla birçok Sâdullah birbirine karışmıştır.

(1) ÖZTUNA, Y; B.T.M.A., C.2, s.248

(2) ÖZALP, N ; Türk Mûsikîsi Tarihi (Derleme), C. 1, s.203

Genel olarak III. Selim ile başlayıp, II. Mahmut, hatta Abdülmecit devrine uzanan bir zaman dilimi içerisinde net bir bestekâr Sâdullah Ağa portresi çizilememiştir.

Nûri Şeydâ (3) ve ondan alıntı yapan bazı kaynaklar (4) Sâdullah Ağa'nın 1730 yılında, Fatih Camii müezzinlerinden Hâfız Kerim Efendi'nin oğlu olarak doğduğunu kaydederlerken ; bir kaynak, babası olarak aynı kişiyi verip, 1760 yılında doğduğunu belirtmektedir (5).

Yılmaz Öztuna, T.M.L.'nde ve T.B.A.'nde soru işaretli bir 1760 tarihi verirken; T.M.A.'nde ve B.T.M.A.'de doğum tarihi vermemiştir. Doğum yeri bir kaynakta Ankara (6); diğerlerinde İstanbul'dur. Yılmaz Öztuna' da Ankara'lı bir Sâdullah Ağa' dan bahsetmektedir.

Bir Sâdullah Ağa cirit oynamakta, lobut atmakta ve ata binmekte usta imiş, 1768 Rus Savaşlarına katıldıktan sonra, III. Selim'e musâhip (7) ve baş musahip olmuştur. Bestelerinde kendine özgü bir üslûbu olduğu söylenen bu Sâdullah Ağa, 1807 de vefât etmiştir (8). İbnülemin, bu ölüm tarihine ilâve olarak, çeşitli kaynaklarda değişik tarihler olduğunu belirtip; 1808, 1812, 1819 ve 1853 olmak üzere dört ölüm tarihi daha

(3) Nûri Şeydâ ; " Hacı Sâdullah Ağa " makalesi, İkdâm Gazetesi. 6 Temmuz 1898

(4) İNAL, İ.M.K ; Hoş Sadâ, s. 254

SÖZER, V ; Müzik ve Müzisyenler Ansiklopedisi, s. 364

GÖKTEPE, S ; Büyük Müzisyenler Ansiklopedisi, s. 553

(5) KARABEY, L ; " Asırlar Boyunca Türk Mûsikîsi ", Mûsikî Mecmuası, s. 32, s. 23

(6) UZUNÇARŞILI, İ.H ; " Yusuf Ağa ve Kethüdazâde Arif Efendi ", Belleten, s. 493

(7) Musâhip : Padişahların daha çok eğlendirmek için hizmetlerinde bulundurdıkları kişilerdir. arapça sohbet eden demektir . Padişahların gerek Saraydaki ağalardan. gerek vezir ve beylerbeylerinden bilgili sohbetinden istifade edilen zarif, nüktedan ve hazır cevap musâhipleri vardı.

(8) Nûri Şeydâ ; a.g.m.

vermiştir (9).

Yılmaz Öztuna, B.T.M.A'da, Sâdullah Ağa'nın ölüm tarihi olarak, önce " Makam ola cinân el-hacc Sâdullah Ağa'ya" mısraının gösterdiği 1801 tarihini, sonra şâir Ahmed Ârifî Bey'in " Oldu Sâdullah Ağa Kasr-ı cinânın bülbulü " mısraı ile 1812 tarihini, daha sonra Sicill-i Osmanî'deki 1808 tarihini vermektedir. " Letâif-i Enderûn " adlı eserinde 1817 yıllarında Sâdullah Ağa ile tekrar karşılaşıldığından söz etmektedir.

Bir Sâdullah Ağa, Mısır Valisi Kavalalı Mehmed Ali Paşa'ya, padişah tarafından taltifen kılıç götürmüştür. Burada Yılmaz Öztuna, Sâdullah Ağa ile ilgili olarak Letâif-i Enderûn'dan bazı olaylar nakletmektedir. Sâdullah Ağa Başçavuş ve Kahvecibaşıdır (10). Çavuşluk konusunda ise, F. Yaşar şunları yazmıştır :

"... Çavuş mülâzimi olarak Enderûn'a giren Sâdullah Ağa oradaki muallimlerden mûsikî tahsil etmiş, çavuş olmuş sonra III. Selim'e intisâb etmiş ... padişah meclislerinde senelerce bulunmuştur " (11)

Günümüz kaynakları, genel olarak III. Selim ile başlayıp Abdülmecit devrine uzanan zaman içerisinde bir Sâdullah Ağa ile Sermüezzin Sâdullah Efendi ayırımında birleşmiştir. O'na göre Sâdullah Ağa büyük formların bestekârı, Sâdullah Efendi ise daha çok şarkı formu bestekâridir.

Eser ayrımı biraz buradan hareketle ; fakat daha çok gelişigüzel bir şekilde yapılmıştır denilebilir. Yılmaz Öztuna, Hicazkâr ağır Aksak şarkının (Gel seninle yarın ey serv-i revân) bestekârı olarak önce Sâdullah Efendi'yi göstermiş, daha sonra Sâdullah

(9) İNAL, İ.M.K.; a.g.e.

(10) ÖZTUNA ; a.g.e.; gös. yer.

(11) KAM, F.Y; " Bir Bestekârın Aşk Hikayesi ", Radyo Dergisi, s. 85-86,s.2

Ağa'da karar kılmıştır (12).

Hayatı ve eserleri hakkında kesin bilgiler bulunmayan Sâdullah Ağa'nın otuz, Ser-müezzin Sâdullah Efendi'nin ise onbeş civarında eseri olduğu ileri sürülmüştür.

Farklı ölüm tarihleri, farklı kişilikler Türk Mûsikîsi tarihinde bir Sâdullah Ağa problemi yaratırken, günümüzdeki hemen tüm kaynakların birleştiği bir ortak rivâyet vardır.

Saray'da mûsikî hocası olan Sâdullah Ağa ile III. Selim'in gözdesi Mihribân Sultan, meşk sırasında birbirlerine âşık olurlar. Bu aşkı öğrenen III. Selim, ikisini de hapse attırarak, Sâdullah Ağa'nın öldürülmesini emreder. Sanatın büyük hâmisî olan padişahın sonradan pişman olacağını bilen kişiler, bu emri yerine getirmiyerek, Sâdullah Ağa'yı bir yere hapsederler. Sâdullah Ağa burada Bayâtî-Arabân takımını besteler. Bu eserler bir şenlik sırasında padişaha dinletilir. Böylesine eserler vermiş olan bir bestekârın canına kıymış olması III. Selim'i çok üzer. Onun bu üzüntüsünü görenler, ölüm emrinin yerine getirilmediğini söylerler. Padişah, Sâdullah Ağa ile Mihribân'ı affederek evlendirir.

III. Selim döneminde yaşamış bestekârlar arasında, Sâdullah ağa'nın önemli bir yeri vardır. Bu dönemde, III. Selim 'in sanatkar kişiliğinde en verimli yıllarını yaşayan Sâdullah Ağa, Tânbûri İzak , Vardakosta Ahmed Ağa, Kömürcüzâde Hâfız Mehmed Efendi, Küçük Mehmed Ağa, Genç İsmail Dede gibi bestekârlar, bir " III. Selim Ekolü " yaratmışlardır. Yeni makam terkiplerinin yanısıra unutulmuş eski makamlar canlandırılmıştır.

Bu önemli dönem tez içerisinde genel hatları ile verilmiştir. Ayrıca Enderûn Teşkilâtı incelenmiş, Sâdullah Ağa ile karışın diğer Sâdullah'larda tesbit edilmeye çalışılmıştır.

(12) ÖZTUNA ; a.g.e., s. 249-250

Sâdullah Ağa ile ilgili bu araştırma, İzmir ve İstanbul'daki kütüphanelerde, Konya Mevlânâ Müzesi Kütüphanesinde, İst. Başbakanlık Osmanlı Arşivinde, Topkapı Saray Arşivi ile Ankara T.R.T. Müzik Dairesi Nota Arşivinde yapılmıştır. Bu arşivde bulunan eski notlardaki güfteler, Osmanlıcadan çevrilmiştir.

Kezâ, eski yazma mecmualardaki güftelerde, Osmanlıca'dan günümüz Türkçesine çevrilmiştir. Karşılaştırma metodu ile kesinleşen bilgileri içeren kaynaklar, eski yazma güfte mecmuaları, Başbakanlık Arşivi ve Topkapı Saray Arşivi vesikaları ve T.R.T. Müzik Dairesi notaları güvenilir kaynaklar olarak alınmıştır.

Hayatları karıştığı gibi, eserleri de birbirine karışan Sâdullah'ların eserlerinde kişisel üslub analizi yolu ile ayırım yapılmaya çalışılmıştır. Analiz yapılırken eserler genel olarak cümle parçalarından hareketle cümlelerine ve bölümlerine ayrılmışlardır. Bes-tekârın usûlü kullanılmasından, cümle kuruluşlarından dolayısıyla eserler arasındaki ortak noktalardan tasniflere gidilmiştir. Güfte mecmualarındaki Sâdullah ayırımlarına da önem verilmiştir.

BÖLÜM 2.

III. SELİM DÖNEMİNE GENEL BİR BAKIŞ

2.1. Siyasî Tarih

III. Selim, Osmanlı Devleti'nin 28. hükümdarı olup, 1761 yılında III. Mustafa'nın ilk erkek evlâdı olarak dünyaya geldi. Annesi Mihrişah Sultan'dır. Hadice Sultan, Beyhân Sultan ve Şah Sultan adlarında üç kız kardeşi vardı.

III. Mustafa'nın yenilik taraftarı olması onu etkilemiş, Padişahlığında, babasının başladığı ıslahat hareketlerini daha yoğun bir şekilde devam ettirmiştir. III. Selim, şehzâdelik hayatında 1785'e kadar padişah I. Abdülhamid'in kendisine tanıdığı özgürlük ortamı içerisinde yaşamıştır. I. Abdülhamid, III. Mustafa'nın başlattığı yenilik hareketlerini devam ettirmesi için ileri görüşlü bir sadrazam olan Halil Hamid Paşa'ya görev verdi.

Öte yandan, Halil Hamid Paşa, I. Abdülhamid'i devirerek yerine Şehzâde Selim'i geçirmek istiyordu. Kaptan-ı Derya Gazi Hasan Paşa bu durumu Padişaha bildirince, Halil Hamid Paşa azledildi. Selim'de Sarayda sıkı bir gözetim altında yaşamaya başladı. Ahmed Rasim, her yönüyle sanatkâr olan bu padişahın en güzel eserlerini bu dönemde verdiğini söylemektedir.

Yine bu dönemde, Fransa Kralı XIV. Louis ile mektuplaşarak, idarî ve akserî teşkilât hakkında bilgiler aldı. Bu mektupları devrin siyaset ve ilim sahasında tanınmış bir şahsiyeti olan Ebûbekir Râtib Efendi (ölm. 1799) kaleme almıştır. I. Abdülhamit, 1789 ocağında Özi Kalesi'nin düşmesi üzerine hastalanmış ve 6 Nisan gecesi vefât etmiştir. III. Selim, ertesi gün büyük bir törenle Osmanlı tahtına çıktı (13). Aynı yıl Fransız

(13) EREN, C ; İslâm Ansiklopedisi.C. 10, s. 441-442

ihtilâli patlak verdi.

III. Selim tahta çıktığında, Osmanlı Devleti, Rusya ve Avusturya ile savaş halinde idi. Avusturya'ya karşı kazanılmış Şebeş zaferine karşılık, Ruslar Özi ve Hotin kalelerini zaptetmişti. III. Selim tahta çıktıktan sonra Akkerman, Bükreş ve Belgrad düştü. Orduyu toparlayamadan, Ruslar Maçin'de Osmanlı'ları bir kez daha yenilgiye uğrattılar (1791). İttifak içinde bulunduğumuz İsveç savaşta Rusya karşısında başarısız olunca ittifaktan çekildi.

Diğer bir müttefikimiz olan Prusya ise Fransız ihtilâli sebebiyle, Avusturya ve Rusya ile barış yapılmasını istiyordu. Avusturya, Zıştovi Barışı ile Osmanlı'lardan aldığı toprakları geri verdi. Kırım'da Taman yarımadası, Kuban'da Besarabya'nın bir bölümü, Özi kenti, Buğ ile Turla arasındaki arazi Rusya'ya bırakılarak, Yaş antlaşması yapıldı. Kırım'ı almak için verilen mücadele, çok acı sonuçlarla bitmemesine rağmen hedefine de ulaşamamıştı (14).

Osmanlı ordularının Ruslar karşısında sürekli yenilmesi, padişah ve devletin ileri gelenleri arasında şu ittifakı yaratmıştı:

" Biz bu defa yüzyirmi binden ziyâde ocaklu askeri iken sekiz bin Moskof askeri Tuna'yı geçti ve üzerimize gelüp izhâr-ı salâbat eyledi . Düşmanın böyle nizamiye askerine, bizim askerimiz hile-i harbiye-i cedidiye bilmeyince mukabele olamayup bu hal ile kıyamete kadar nusret görülemez. "

Bu satırlardan da anlaşılacağı gibi, ıslahat fikri artık kabul edilmiş bulunuyordu. Yukarıda yalnız ordunun yenilenmesi kabul edilmiş gibi görünüyorsa da, ordunun diğer konularla olan ilgisi sebebiyle. geniş manâda bir ıslahat yapılacak demektir (15).

(14) AKŞİN, S; Türkiye Tarihi (Osmanlı Devleti, 1600-1908), C.3, s. 74

(15) KARAL, E.Z.; Selim III'ün Hatt-ı Hümayûnları (Nizâm-ı Cedid), s.27

Padişah Ebûbekir Râtib Efendi'yi Viyana'ya elçi olarak gönderip, Avrupa'nın toplum hayatı ve askeri sistemi hakkında bilgi toplamasını istedi. Râtib Efendi, burada yaptığı araştırmalarını Sefâret-nâme'sinde topladı ve III. Selim'e sundu.

III. Selim, kendi düşüncelerini de ekleyerek bir ıslahat programı hazırladı. Ayrıca, başta sadrazam Koca Yusuf Paşa (16) olmak üzere, devletin üst düzeyindeki yirmiiki kişiden ıslahat konusundaki fikirlerini ortaya koyacakları raporlar istedi. "Lâyhâ" denilen bu raporlarda tam bir görüş bulunmamasına rağmen, ortak noktayı askeri ıslahat teşkil ediyordu. Bunun için birçok yeni kanun ve düzenlemeler yapıldı.

Osmanlı ordusunun teknik sınıfını teşkil eden humbaracı,lağımcı ve topçu ocakları yeniden ele alındı. Yeniçeri Ocağı'nın da ıslah edilmesi için yeni düzenlemelere gidildi. III. Mustafa zamanında açılmış olan Deniz Mühendishanesine ilâve olarak , Kara Mühendishanesi kuruldu. Avrupa'dan özellikle Fransa'dan subaylar ve uzmanlar getirildi.

1793 yılında, Bostancı ve Tüfekçi Ocağına bağlı olarak, bu döneme adını vermiş olan "Nizâm-ı Cedid" askeri teşkilâtı kuruldu. Avrupa ordularının tâlim ve eğitimi esas alan bu orduya Yeniçeri Ocağı her zaman karşı çıkmıştır.

Yeni bir düzenleme ile, Anadolu ve Rumeli toprakları yirmisekiz eyalete ayrıldı. Eyaletlerin başına devletin gücünün artması için çalışacak paşalar getirilmesine gayret edildi. Rüşvet ve hediyenin engellenmesi için yeni bir kanun çıkarıldı.

III. Selim'in önemli hizmetlerinden biri de Avrupa da daimi elçilikler kurdurmuş olmasıdır. Önceleri, diğer devletler ile bağlantılar tercümanlar aracılığı ile sağlanıyordu. Kurulan bu elçilikler sayesinde, devletin sırlarını dışarıya sızdıran tercümanlardan da kurtulunmuştur.

(16) Koca Yusuf Paşa ; 7 Haziran 1789'da Sadrazamlığa getirilmiş, aynı yıl azledilmiştir.

III. Selim, 1792'den 1798'e kadar, bir yandan ıslahat hareketlerini yetiştirmeye gayret ederken, diğer yandan da Rumeli ve Anadolu'daki eyaletlerde ortaya çıkan isyanları bastırmaya çalışıyordu. Gericiler, sürekli olarak asi zümreyi devlete karşı kışkırtıyorlardı. Mısır'da Mehmed Ali Paşa, Arabistan'da Vahhabiler ve Anadolu'nun çeşitli eyaletlerinde ayaklanmalar almış yürümüşü (17).

Nizâm-ı Cedid hareketleri devam ederken içte ve dışta sorunlar eksik olmuyordu. Napoleon orduları 1798 yılında Mısır'ı istilâ ettiler. Suriye'ye girmek isterlerken, Akka'da yenilip geri çekildiler. 1802'de yapılan barışla da Mısır'dan tamamen çıktılar. Bundan sonra başlayan Sırp isyanı, ardından içte ortaya çıkan olaylar III. Selim'i zor durumda bıraktı. Tarihte " İkinci Edirne Vak'ası " olarak bilinen olayda III. Selim, Sırp isyanını bastırmak bahanesiyle Nizâm-ı Cedid ordularını Rumeli'ye sevketti.

İsyancılar, Nizâm-ı Cedid ve taraftarlarını püskürtmeyi başardılar. Bu arada tekrar başlayan Fransız dostluğuyla birlikte Rusların hudutlara saldırması Osmanlıları yeni bir savaşa sürükledi (18).

Edirne vakasından Şeyhülislâmlığa getirilen Atâullah Efendi ve Sadâret Kaymakamı olan Köse Musa Paşa, yenilikçi gibi görünerek Nizâm-ı Cedid'i ortadan kaldırmayı plânlıyorlardı. Karadeniz boğazındaki yeniçeri yamaklarını kışkırtıp, ayaklandırıdılar.

Âsiler, Kabakçı Mustafa'nın başkanlığında Etmeydanı'nda toplandılar. Elllerinde öldürmek istedikleri onbir kişinin isimlerinin yazılı olduğu bir liste vardı. III. Selim'in bu ihanet karşısında güvenilebileceği kimsesi kalmamıştı. Âsilerin istediklerini yerine

(17) EREN, C ;a.g.e. s. 446-8

(18) SERTOĞLU, M; Osmanlı Tarih Lûgatı, s. 265

getirmezse, Saray'a zorla girerek emellerine ulaşacaklarını da biliyordu. Bu sebeple isteklerini kabul etti.

Âsiler bununla da kalmayarak Şeyhülslâmdan fetva alıp, III. Selim'i tahttan indirdiler. Yerine zekâca pek kuvvetli olmayan IV. Mustafa'yı geçirdiler (1807). Bir yıl sonra Vezir Alemdar Mustafa Paşa, III. Selim'i tekrar tahta çıkarmak istedi. Bunu haber alan IV. Mustafa, III. Selim ve Şehzâde Mahmud'un öldürülmesini emretti. Alemdar Mustafa Paşa yetişmeden katiller Sultan Selim'i öldürdüler.

Şehzâde Mahmud, câriye ve hizmetkârların yardımıyla dama çıkarak kurtulmayı başırdı. Alemdar Mustafa Paşa'nın duruma hâkim olması ile II. Mahmud damdan indirilip padişah İlân edildi (28 Temmuz 1809) (19).

(19) KARAL, E. Z. ; Osmanlı Tarihi, s. 81-83-87-89

2.2. Bu Dönemdeki Eğitim, Kültür ve Sanat Hareketleri

Osmanlı imparatorluğu'nun eğitim sistemi, mahalle mektepleri ve medreselerle sınırlı idi. Bu dönemde mahalle mektepleri çok yetersiz bir eğitim yaparken, medreseler de Yeniçeri Ocağı gibi zamanın gereklerine cevap veremiyordu. III. Selim, askerlik alanında yapmış olduğu yenilikleri eğitim ve öğretimde de uyguladı. Deniz, kara ve topçu mühendisleri yetiştirmek üzere kurulan okullarda yabancı uzmanlardan faydalanıldı. Topçu okulunda mecbûri ders olarak okutulan Fransızca, Fransız öğretmenler tarafından verilmekteydi. Yine bu okulda 400 ciltlik bir kütüphane mevcuttu (20).

Fransadan getirtilen pek çok kitap içerisinde Alembert'in meşhur Grande Encyclopedie'si de vardı (21).

III. Selim, önemli kitapların Türkçeye çevrilmesini ve bastırılmasını sağladı. Fransız elçiliği matbaasında ve tekrar çalışmaya başlayan Mütteferrika matbaasında üçer tane olmak üzere altı kitap basıldı. Çalışmaya başlayan Kara Mühendishanesi matbaasında Mahmud Raif Efendi'nin (22), Nizâm-ı Cedid'i Avrupa'ya tanıtmak için yazdığı " Tableau des nouveaux reglements de l'Empire Ottoman " ve " Tuhfe-i Vehbi " yayınlandı. Üsküdar matbaasında da her türlü kitap basımına başlandı. Bu dönemde yabancı dil öğrenen Türklerin çeviriler yapmaları, dil için önemli bilimsel hareketlerdir.

Ayıntabî Âsım Efendi, Kâmus ve Burhan-ı Katı Lûgatlarını Arapça ve Farsça'dan Türkçe'ye çevirdi. Türk Dili, Arapça ve Farsça'nın yerine ilim dili haline gelmeye başladı (23). Dönemin önemli tarihçileri olan Vâsıf, Nûri, Enveri, Âsım, Ahmed Cevdet

(20) KARAL, E.Z ; a.g.e. , s. 67-68

(21) ÖZTUNA. Y ; Büyük Türkiye Tarihi, C. 10, s. 415

(22) İngiliz Mahmud olarak da bilinen bu kişi 1793'te elçilik yazmanı olarak Londra'ya gitmiştir.

(23) KARAL, a.g.e., s. 68-69

v.s. 'nin yazdıkları tarihlerin yanısıra; III. Selim, Sırkâtibi Ahmed Efendi'ye (24) günlük olayların kaydedildiği " Rûznâmelerini " yazdırmıştır (25).

Yine o dönemin iyi bir tarihçisi ve tabibi olan Şanizâde Mehmet Atâullah Efendi, dilimizdeki ilk tıp deyimlerini koymuştur (26). Şanizâde aynı zamanda birçok tıp eserini de tercüme etmiştir.

III. Selim döneminde Türk kültür ve sanatı yüksek seviyelere ulaşmıştır. Kendisi şâir, hattat ve bestekâr olan bu padişah, sanatın hâmisî durumunda idi. Abdülkadir Şükrü Efendi'den hat dersleri alarak güzel levhâlar yazmıştır. Fatih Camii'nde ve Eyüp Sultan Türbesi'nde yazdığı levhâlar bugün halâ asılıdır. Birçok beratlarında da kendi el yazılarına rastlanmaktadır. İlhamî mahlasını kullanarak şiirler yazan III. Selim, aynı zamanda Mevlevî idi.

Cuma günleri Kulekapısı Mevlevîhânesine (27) gider dergâhın poştını Şeyh Gâlib ile (28) sohbet ederek ayinler dinlerdi. Şeyh Gâlib'in dîvanını üçbin altın sarfederek yazdırmış ve tezhiblerle süsletmişti (29). Yine onun yazdığı kasideler üzerine Kapıkulesi Mevlevîhânesini ve Mevlânâ türbesini tâmir ettirdi (30).

(24) 1807 Kabakçı İsyanında, III. Selim'den istenerek idam edilen onbir kişinin arasında Sırkâtibi Ahmed Efendi de bulunuyordu.

(25) Sırkâtibi Ahmed Efendi, III. Selim'in Rûznâmeleri, T.K.S.A., No: E, 10749, çev. Semâ Arkan

(26) Ahmed Cevdet Paşa; Cevdet Tarihi (tercüme), s. 2580

(27) Bugünkü Galata Mevlevîhanesi.

(28) Şeyh Galib (Mehmet Esât Gâlib Dede) (1758-1799), Divan Edebiyatının son büyük şâiridir.

(29) ŞAPOLYO, E.B ; Osmanlı Sultanları Tarihi, s. 346-348-355.

(30) Gebib, GÖLPINARLI, A ; Hüsn-a Aşk, s. 29

Şeyh Gâlip'lerin, Esrar Dede'lerin (31) dîvan şiirlerinde hüküm sürdüğü bu dönemde III. Selim de bir dîvan meydana getirmiş ; ayrıca halk zevkine ve şiir anlayışına uygun sâde şiirlerde yazmıştır (32).

Türk mûsikîsinde " III. Selim Ekolü " olarak bilinen verimli bir dönemin ortaya çıkması, padişahın bizzat kendi mûsikî şahsiyeti ile bağlantılıdır. III. Selim, genç yaşta mûsikîye heves etmiş , dönemin padişahı I. Abdülhamid'in müezzini Kırımlı Ahmed Kâmilî Efendi'den (33) eser meşketmeye başlamıştır. Bu arada zamanın ünlü tanburisi Ortaköylü İzak'tan da (34) tanbur dersleri almıştır . Hânende olup , ney de üfleyen III. Selim, bazıları günümüzde de önemli kullanılan birçok makam terkiib etmiştir.

Sûz-i Dilârâ, İsfahanek-i Cedîd, Arazbâr-Bûselik, Nevâ-Kürdî, Hicazeyn şevkefza, Şevk-i Dil, Evcârâ, Gerdaniye-Kürdî, Nevâ-Bûselik, Dilnûvâz gibi makamları meydana getirmiştir. Sûz-i Dilârâ Ayin'ini ilk kez Vardakosta Ahmed Ağa'ya (35) geçmiş ve dergahta icra ettirmiştir. Çeşitli makamlarda, dini eserlerinin yanısıra, değişik formlarda pek çok eser besteleyen III. Selim, etrafındaki müziyenlerden eserlerinin eleştirilmesini de isterdi.

31) Esrar Dede (1748-1841),"Tezkire-i Şuarâ-i Mevleviyye" adlı, Mevlevî şairleri anlatan bir kitap vardır.

32) ÖZALP, N; a.g.e., s.200, 201

33) Kırımlı Ahmed Kâmilî Efendi, II. Selim'in tahta çıkışı ile ikinci imamlığa getirildi. Şakir Ağa'nın kardeşi Abdülkerim Efendi başımam olunca buna üzümlere saraydan ayrıldı. 1819 yılında vefât etti.

34) Tanbûrî İzak, Yahudi asıllı Türk Bestekârı olup, klasik tanbûr ekolünün önde gelen isimlerindendir.

Bestelediği bir peşrev için III. Selim'den bir tanbûr teknesi dolusu altın alması ile meşhurdur.

35) Vardakosta Ahmed Ağa (1728 ?- 1794) ; Bestekâr Hızır Ağa'nın oğludur. Enderûn'da yetişti.

III. Selim'in musâhibidir. Ferahfezâ makamını bulmuştur.

Bu kişiler tarafından padişahı eleştirmenin zorluğu tahmin edilebilir. Sanatla bil-hassa mûsıkî ile uğraşan insanlara büyük değer verir, onları herşeyin üstünde tutardı (36). Yukarıda adı ageçen müzisyenlerden başka, III. Selim Ekolünün önemli bestecileri, bu tezin konusu olan Hacı Sâdullah Ağa, Küçük Mehmed Ağa (37), Kömürcü-zâde (38) ve Hammamî-zâde İsmail Dede Efendi (39) 'dir.

III. Selim, yalnız devlet düzeninde değil, sanatta da yenilik taraftarı idi. Terkib ettiği yeni makamlar bunun en büyük göstergesidir. Onun zamanında Osmanlı Saraylarına Harp ve piyano girmiş, opera, bale, vals, polka gösterileri yine onunla başlamıştır (40).

Batı da olup. Türk Mûsıkîsinde ihmal edilen nota konusunda, Ermeni asıllı Hamparsum (41) ve Abdülbâki Nâsır Dede'yi (42) teşvik etmiştir. Hamparsum, basit

36) YEKTÂ, R ; " Selim-i Sâlis Mûsikişinas ", s. 16, s. 309-12

37) Küçük Mehmed Ağa'nın doğum ve ölüm tarihleri kesin olarak belli değildir. III. Selim'in musâhipliğine kadar yükselmiş, küme fasıllarında serhânende olarak görev yapmıştır. evcara makamındaki eserleri ile ünlüdür.

(38) Kömürcü-zâde Hâfız Mehmed Efendi, III. Selim ve II. Mahmud devirlerinin tanınmış bir bestekâr ve padişah musâhibidir. Hüzzam bestesi meşhurdur. Kömürcü-zâde Şehlevendim Abdullah Efendi'nin kardeşidir. Doğum ve ölüm tarihleri belli değildir.

(39) Hammamî-zâde Hâfız İsmail Dede Efendi (1778-1846) ; III. Selim ekolünün en genç ve dahi bestekâridir. III. Selim, I. Mahmud ve I. Abdülhamit zamanlarında sarayda himaye görmüş ve padişah musâhipliklerinde bulunmuştur. Her sahada görülen Batı etkisi onun bazı eserlerinde de göze çarpmaktadır.

(40) KOÇU, R.E ;Osmanlı Padişahları s. 353

(41) Hamparsum Limoncuyan (1768-1839) ; Bestekâr ve kemanidir. Yaptığı nota dolayısıyla kıskançlıklara maruz kalmıştır.

(42) Abdülbâki Nâsır Dede (1765-1821) ; Nayi Osman Dede nin torunu, Ali Nutkî Dede'nin kardeşidir. Ağabeyi ile " Defter-i Dervişân " ı hazırlamıştır. Daha sonra bu eserini biraz daha genişleterek ve bazı ekler yaparak " Tahririye " yi yazmıştır.

olmakla beraber çok tutulan hamparsum notasını icad ederken ; Abdülbâki Nâsır dede ebced notasını geliştirerek, Padişahın Sûz-i Dilârâ Ayinini notaya almıştır.

III. Selim'in sanata olan düşkünlüğü saray çevresine, dolayısıyla da İstanbul'un sosyal hayatına canlılık getirmişti. Padişah çoğunlukla saltanat kayığı ili Sarayburnu ve Boğaziçi gezintilerine çıkar, önceden kurulan çadırlarda dinlenir, sonra mûsikî fasılları

III. Selim'in sanata olan düşkünlüğü saray çevresine, dolayısıyla da İstanbul'un sosyal hayatına canlılık getirmişti. Padişah çoğunlukla saltanat kayığı ile Sarayburnu ve Boğaziçi gezintilerine çıkar, önceden kurulan çadırlarda dinlenir, sonra mûsikî fasılları yapılırdı. Canbazların Hünerleri, pehlivanların güreşleri halk tarafından da seyredilip, akşam olunca yine Toprapı Sarayına dönülürdü (43) .

III. Selim, Küme fasıllarını genellikle annesi için yaptırdığı "Serdap Kasrı" nda icra ettirirdi. Bu kasır, Sultan Abdülaziz döneminde tren yolunun yapılışı sırasında yıktırılmıştır (44). Baltalimanı üzerindeki Çömlektepede de mehtap sefaları yapılırdı (45) .

III. Selim'in Sırkâtibi Ahmed Efendi tarafından tutulan Rûznâmeler bize bu hayattan kesitler sunmaktadır ;

" ... Kasr-ı İncilü'ye teşrif ve taşra'dan Arab-zâde hânende getürdülüb buru-ı Türkmani ve çavuşların bir kaç müntehibleriyle fasıl itdürülüp eğlenildi... Musâhibân ve sâzendegândan bir kaç müntehibâna fasıl indirülüb ahşamı avdet ve gicesi Mahbûbiyye dîvan-hanesinde Çavuş halvetiyle eğlenildi... Onüçüncü Çahâr-ı şenbih günü hemşire-i muhteremleri Beyhân Sultan hazretlerine teşrif ve ahşama kadar eğlenilüb... doğru Hârem-i Hümayûnlarına muâvedet buyurdular " (46).

(43) YENİGÜN, H ; Mûsikî Mecmuası, No : 107/13 , s. 393

(44) ÖZALP ; a.g.e. , C. 1, s. 202

(45) ŞAPOLYO ;a.g.e. , s. 351

(46) Sırkâtibi Ahmed Efendi ; a.g.e., s.138, 141, 146.

Bu günlüklerde mûsikînin icra edilmediği gün yok gibidir. Sâdullah Ağa mûsikînin böyle canlandığı bir dönemde, eserlerini vermiştir.

III. Selim döneminde Saray'da yetişmiş bazı müzisyenleri de anmak gerekir. Bu dönemin meşhur kemanisi Âmâ Corci, II. Mahmut dönemine de sarkan bestekârlardan Numan Ağa (47) , oğlu Zeki Mehmed Ağa, Karagöz oyunculuğu ile de ünlü Said Mehmed Efendi (48) , Sadık Ağa (49) ve Denizoğlu Emin Ağa (50) adlarından sözettirmiş müzisyenlerdendir.

-
- (47) Numan Ağa (1750-1834) ; Şarkı ve Saz eserleri bestekârdır. Şevkefzâ ve Bestenigâr peşrevleri Türk Mûsikîsinin önemli eserleri arasındadır. Tânbûridir. Oğlu Zeki Mehmed Ağa ve torunu Büyük Osman Bey'de tanbûrî ve bestekârdır. Bu sülâle, bir tanbûr ve saz eserleri silsilesi görünümündedir diyebiliriz.
- (48) Said Mehmed Efendi (Hayâlî), (1776-1855) ; III. Selim ve II. Mahmud'un musâhipliğini yapmıştır. Hânende Neyzen ve Giriftzendir. Bilinen eserleri azdır. Neşeli, olgun, zeki ve hazır cevaplığı ile tanınmıştır. Saray'da her zaman aranan bir şahsiyet olmuştur.
- (49)Sadık Ağa (1757-1815) ; III. Selim Ekolü'nün yetiştirdiği bestekârlardandır. Tanbûrî Dürri Turan'ın büyük dedesidir.
- (50)Denizoğlu Emin Ağa (1750-1814) ; Tanbûrî ve hânende olup, saz eserleriyle ün yapmıştır. Saray'da başmüezzinliğe kadar yükselmiştir.

BÖLÜM 3.

ENDERÛN TEŞKİLATI VE ENDERÛN AĞALARI

Topkapı Sarayı, Bîrûn (Hariç) , Enderûn (Dahil) ve padişah ailesinin olduğu Hârem-i Hümayun'dan meydana gelmiştir. (51). Topkapı Sarayı selâmlığının bir bölümü olan üçüncü, dördüncü ve beşinci avlu arasında kalan binaların tümüne verilen isimdir. Padişahın özel işlerini yapan Enderûn Ağalarına veya Enderûn Gılmanlarına " İç Oğlanları" (52) denirdi. Sayıları bin kişiden fazla idi. Enderûn, özel bütçesi, eğitim bölümleri, binaları, ibâdet yeri, mûsikînin icra edildiği meşkhânesi ve hastanesi ile başlıbaşına bir kuruluştur. Enderûn'un âmiri Silahdar Ağa idi (53).

Enderûn'a on sekizinci yüzyıla kadar Müslüman- Türk eğitim ve kültürü ile yetiştirilmek üzere, seçilmiş Hristiyan çocukları alınmıştır. " Devşirme " denen bu içoğlanlar, Edirne Sarayı, Galatasaray veya İbrahim Paşa Saraylarında eğitilerek devletin çeşitli kademelerinde görev almışlardır.

1675 yılında, Edirne ve İbrahim Paşa Saraylarındaki eğitim kaldırılmış, içoğlanları Galatasaray'na alınmışlardır. On sekizinci yüzyıldan itibaren devşirme usûlü kaldırılmış, bütün Saray hizmetleri Türk çocuklarına verilmiştir. Galatasaray'nda eğitim gören çocuklar iki, üç veya yedi senede bir yapılan çıkmalarda Kapıkulu süvari Ocağının (54) aşağı bölüklerine alınırlardı, İçlerinden en yeteneklileri, düzgün yapılı ve uzun boyluları padişahın huzurunda seçilerek Enderûn'a alınırdı.

(51) UZUNÇARŞILI, İ. H ; Osmanlı Devletinin Saray Teşkilâtı, s. 297

(52) İçoğlanlarına sonradan " İçağaları " de denmiştir.

(53) ÖZALP ; a.g.e., s.6-7

(54) Kapıkulu Süvari Ocağı; Devletin daimi ordusunun atlı kısmıdır.

Enderûn'da içoğlanların eğitim görüp hizmet ettikleri altı oda veya koğuş vardı. En alt koğuş büyük ve küçük odalardı. Ondan sonra Doğancı Koğuşu, Seferli Koğuşu, Kiler Odası, Hazine Odası ve Has Oda gelirdi .

Enderûn'a alınan çocuklar, bu odalarda derece derece yükselerek, bulundukları odanın işlerine göre hizmet ve sanat öğrenirlerdi. Saray'da bedensel eğitime de önem verilir; ok, mızrak, cirid, lobud (55) atmak, tomak (56) oynamak, güreş ve binicilik gibi spor dallarında yarışmalar yapılırdı .

Enderûnluların bütün ihtiyaçları Saray'dan karşılanırdı. Her ağa, bulunduğu odaya göre maaşını alırdı. Has Oda Ağaları onsekizinci yüzyılın ikinci yarısından itibaren biner kuruş, diğer odaların ağaları ise yılda altmış kuruş alırlardı. Ayrıca, geçtikleri her yeni odada "acemilik" denilen paralar da verilirdi. Has Odalılarda olmayan bu para, hazine acemilerinde kırkbeş kuruş, kiler acemilerine kırk kuruş, seferli acemilerine de otuz kuruş olarak ödenirdi (57).

1675'lerden sonra büyük ve küçük odalar ile Doğancı Koğuşu kaldırıldı. Enderûn'a seçilen gençler, "acemi ağa" olarak önce Seferli koğuşu'na alınmaya başlandılar. Ağalara acemilik dönemlerinde "Lala" adı verilen yaşlı Enderûn'lular nezaret ederdi (58). Bu konuyla ilgili olarak Ata Tarihinde şu satırlar göze çarpmaktadır:

(55) Lobud; Ucu şişkin, kısa ve kalın değnek. Bir adı da matraktı. Spor ve idman maksadı ile kullanıldığı gibi, demirleri savaşlarda güzr gibi kullanılmıştır.

(56) Tomak; altı ve üstü yumuşak deriden mamül, kısa konçlu çizmedir. Orta Asya kökenli olup, Türklere mahsustur. Şişmiş öküz ödünü top gibi kullanarak ayakla oynanan ve futbolun atası sayılan tomak oyunu sırasında ayağa bu çizmeler giyilirdi.

(57) UZUNÇARŞILI; a.g.e., s. 299-300-32

(58) ÖZALP; a.g.e., s. 7

"...Koğuş nöbetçileri acemi ağayı lalanın emri ile zabt-ı hücresinin önüne getirdiler"

Sayıları yüz kadar olan Seferli Koğuşunun âmiri Saray kethüdası idi. Müzisyenler, pehlivanlar, berberler, çamaşırcılar buradan yetişirlerdi. Kıdemlileri Kiler Odasına geçer; geçemeyenler sipah bölüklerine çıkarlardı.

Kiler Koğuşu İçoğlanları, padişah ve harem halkının yiyeceklerini hazırlarlar ve saklardı. Âmirleri Kilercibaşı idi. Kiler Koğuşunun en kıdemli oğlanı terfi ederse Has Odaya, diğerleri ise Hazine Odasına geçer, çıkmaları Kapıkule Süvari Bölüklerine verilir.

Hazineliler, Enderun hazinesini muhafaza ile görevliydi. Birinci amirleri Haznedarbaşı ikinci amirleri Hazine Kethüdası idi. İç hazinenin âmiri olan Hazine Kethüdası, hazinenin mühürlendiği Yavuz Sultan Selim mührünü de taşırdı. bu odanın en kıdemlileri terfi ederse Has Odaya geçer, dışarı çıkarlarsa değişik işlerde kullanılan "Müteferrika" olurlardı. Çoğunluğu ise "Çaşnigir" denilen Saray mutfak görevlisi olurdu. Kıdemsizler Kapıkule Süvari Bölüğüne alınırdı.

Enderûn'un en yüksek dereceli odası Has Oda idi. Sayıları kırk olup, amirleri Hasodabaşı idi. Ondan sonra sırasıyla Silahdar (59), Çuhadar (60),

(59) Silahdar Ağa; Padişahın silahlarını muhafaza ile görevli olup, onun günlük arkadaşı ve daima yanında bulundurduğu kişiydi. Merasimlerde, başında kırmızı kadifeli külâhıyla padişahın sağ gerisinde yürür ve kılıcını taşırdı.

(60) Çuhadar Ağa; Alaylarda ata binerek hünkârın arkasından gider ve yağmurluğunu taşırdı. Padişahın kürklerinden ve kaftanlarından sorumluydu. Bütün merasimlerde halka para serpmek de onun vazifeleri arasındaydı.

Rikâbdar (61), Tûlbent Ağası (62) ve Anahtar Ağası (63) gelirdi. Has Odaya; Hazine, Kiler ve Seferli Odalarından geçilirdi. Padişah emriyle de Has Odaya geçmek mümkündü. Has Odalı ağaların görevleri Hırka-i Şerif dairesinin temizliği, mübarek gecelerde öd ağacının yakılıp gül suyu serpilmesi ve Kur'an-ı Kerim okunması idi. Kahvecibaşı (64), Sırkâtibi (65), Berberbaşı, Hünkâr Müezzini (66) gibi görevliler Has Odaya dahil idiler.

Enderûn, uzun bir süre devletin önemli kademelerine eleman yetiştirmiş olup, birçok hattat, nakkaş, mûsikîşinas, âlim, şâir ve diğer sanat sahibi kimseler burada eğitilmişlerdir (67).

(61) Rikâbdar Ağası; Karada ve denizde olan bütün gezilerinde padişaha refakat etmek ve özengi ağalarından biri hazır bulunmadığı zaman padişahın özengisini tutmak onun vazifesiydi.

(62) Tûlbent Ağası; Padişahın sarıklarının, çamaşırlarını muhafaza etmek ve bunları padişaha giydirmekle görevliydi. Merasimlerde padişahın sarıklarını taşır ve bunları hafifçe sağa sola eğerek, padişah adına halkı selamlardı.

(63) Anahtar Ağası; Bir adı da Miftah Ağası idi. Has Odalıların inzibatından sorumluydu.

(64) Kahvecibaşı; Padişahın içeceği kahveyi hazırlayıp, Saray'da kahvecilik hizmetinin başı idi.

(65) Sırkâtibi; Padişahın özel yazıcısı olup, kağıtlarını boynundaki sırma işlemeli kesede, altın kalemni belindeki kuşağında taşırdı. Ondan başka kimse altın divit kullanamazdı.

(66) Hünkâr Müezzini; Saray mescidinin başmüezini olduğu gibi, padişahların cuma ve bayram namazını gittiği camilerde müezzinlik ederdi. Onun sorumluluğunda "Müezzin-i Hassa" denilen, güzel sesli, mûsikî bilir müezzinler bulunurdu.

(67) SERTOĞLU, M; a.g.e., s.99-100

Enderûn Okulu'nun süresi on dört yıl kadardı. İslâm dininin öğretilmesi büyük önem taşırdı. Enderûn'da, Kur'an-ı Kerim, İslâmî İlimler, Edebiyat, Hat Sanatı, Nakkaşlık, Kuyumculuk gibi konularda öğrencinin yeteneğine bağlı olarak eğitim yapılırdı. Mûsikîye karşı yeteneği olanlar Seferli Koğuşunun yanında bulunan Meşkhâne'ye gönderilirler ve iyi eğitim düzeyiyle yetiştirilirlerdi. Burada ustalaştıktan sonra, haftada iki kez yapılan Faslı Hümayunlara katılarak, "İhsan ve iltifata nâil" olurlardı. Pek çok ünlü bestekâr, sazende ve hânende buradan yetişmiştir.

Enderûn'a alınanlar otuz yaşına kadar evlenemezler, sakal bırakamazlar ve Saray'dan ayrılamazlardı. Burada öğrencilikten itibaren bir terfi sistemi vardı.

Enderûn Ağaları, Odabaşı, Çavuş Mülazımı, Çavuş gibi aşamalardan geçerler, padişahın sohbetlerine katılacak düzeyde bilgi ve yeteneğe sahip olanlar "Müsâhip" liğe yükselirlerdi. "Çavuşluk" rütbesi özellikle mûsikîşinas ağalara verilirdi.

Sonuç olarak hepsine Ağa denip, ilmiye sınıfına geçenler "Efendi" sıfatı ile anılırlardı. Bu kişiler devşirme çocuklardan seçilmezlerdi. (68).

Hazine, Kiler ve seferliler başlarına işlemeli takyeler giyip, bellerine acemvari kemerler bağlarlardı. Has Odalıların takkeleri ise daha süslü olurdu ve bellerine Hint Şalı bağlarlardı. (69).

On - onbir yaşlarından itibaren Saray'a alınmaya başlanan Enderûn Ağaları için, Saray'da hangi mevkiye geleceği ve ne tür imkânlarla Saray'dan ayrılacağı önemli idi. Saray'dan ayrılmaya "Çerâğ" veya "Çırağ Çıkma" denirdi. Çırağ çıkmayı, ağanın kendisi de isteyebilirdi. Çırağ çıkan ağaya bir gelir kapısı açılır buna "Nânpare" veya "Ekmek Parası" denirdi.

(68) ÖZALP, N; a.g.e., s.8-9

(69) UZUNÇARŞILI; a.g.e., s.331

Enderûn disiplinini zamanla kaybetmiş, Enderûn-u Hümâyûn Okulu 1909'da tamamen kaldırılmıştır (70).

(70) KAYRA, C; Letâif-i Enderûn (Tercümü), s.24-35

BÖLÜM 4.

BESTEKÂR HACI SÂDULLAH AĞA'NIN HAYATI

4.1. Ailesi

Nûri Şeydâ (71), "Hacı Sâdullah Ağa makalesinde (72) bestekârın babasının Fatih Camii müezzinlerinden Hâfız Kerim Efendi olduğunu kaydetmiştir. Günümüz kaynakları da aynı bilgiyi vermektedirler. Diğer taraftan bir hibe olayında Sâdullah Ağa'nın baba adı "Ahmed" olarak geçmektedir. Kadı huzurunda düzenlenmiş olup, Cevdet Tarihi, Âsım Tarihi gibi kaynaklarda anılan bu olayda Sâdullah Ağa, "Elhac Sâdullah Ağa bin Ahmed" yani Ahmed oğlu Hacı Sâdullah diye takdim edilmektedir.

Kendisinden akıl sahibi, hânende, hoca, bestekâr (76), şâir ve padişah musâhibi olarak da sözedilen Sâdullah Ağa, hibe olayının tarihi itibarıyla III. Selim'in musâhibi ve bu tezin konusu olan Sâdullah'tır. Hibe olayının, şahitlerle kadı huzurunda seneti yapılmış ve bu senetin sûreti Âsım ve Cevdet Tarihlerinde yer almıştır. (74)

Bu suretten hibe olayı anlatılırken ve Sâdullah Ağa hakkında verilen bilgilerden yola çıkarak Sâdullah Ağa'nın baba adının Ahmed olduğunu söyleyebiliriz.

(71) Nûri Şeydâ (1866-1901); Bestekâr, şâir ve yazardır. Devrin gazete ve mecmualarına birkısmı mûsıkî ile ilgili yazılar yazmıştır. Basılmış kitapları da vardır.

(72) Nûri Şeydâ; a.g.m.

(73) Sâdullah Ağa'nın bestekârlığına örnek olarak "Penbe hâre" şarkısı verilmiştir. Bu esere, Sâdullah Ankaravî güfte mecmuasında padişah musâhibi Sâdullah Ağa adıyla rastlanmış ve tez içerisinde verilmiştir. (s.208)

(74) Ahmet Cevdet Paşa; Tarih-i Cevdet , 1309, s.359-360

Âsım Efendi, Âsım Tarihi, C.2, s.54-56

Burada hemen řu soru akla gelebilir: Nûri şeydâ, Sâdullah Ağa'nın babasını, neden Fatih Camii müezzinlerinden Hâfız Kerim Efendi olarak vermiştir? Kaynak göstermeden verdiği bu bilginin aslı nereye dayanabilir? Diğer Sâdullah'ların hayatları incelendiğinde, bu tezin konusu olan Sâdullah Ağa ile hayatı karıştırılmış olan şâir Sâdullah Ankaravî'nin baba adının Abdülkerim Efendi olduğu tesbit edilmiştir (75).

Nûri şeydâ, Sâdullah'ları karıştırarak Ankaravî'nin babası Abdülkerim Efendi'yi kısaca Kerim Efendi olarak vermiş olabilir.

(75) İNAL, İ.M.K; Son Asır Türk şâirleri, C.1-2, s.34

4.2 Doğum Tarihi ve Yeri

Bestekâr Hacı Sâdullah ile ilgili olarak, günümüz kaynaklarının hemen hepsine yön veren Nûri Şeydâ'nın makalesinin (76) girişi şöyledir:

"Üstad müşarûn-i leyh 1142 tarihinde cennetmekan Sultan Ahmed Han-ı Sâlis asrında ... şühud olmuştur"

Hangi kaynaktan alındığı belirtilmeyen bu doğum tarihi, bazı günümüz kaynaklarında 1729 veya 1730 olarak geçmektedir. Diğer kaynakların bazılarında 1760 tarihi verilirken; bazılarında hiç bir doğum tarihi verilmemiştir.

Nûri Şeydâ'nın makalesi hariç, Sâdullah'ın doğum tarihi ile ilgili eski bir kayda rastlanmamıştır. Ölüm tarihlerinin bile zor tesbit edildiği zamanlarda, onun bir doğum tarihini böylesine net ve kaynak göstermeden vermesi, Sâdullah'ın doğum tarihine eski kaynaklarda rastlanmamış olması, baba adını yanlış olarak vermesi zihinde bazı şüpheler yaratmaktadır.

Nûri Şeydâ Bey hakkında biraz bilgi edinildiğinde yazılarında bazı hatalara düştüğünden sözedildiği görülmüştür (77). Şu halde; bu makale tam olarak güvenilir bir kaynak değildir.

(76) Nûri Şeydâ; a.g.m.

(77) İbnülemin Mahmud Kemal İnal, Nuri Şeydâ Bey'in musiki üstadlarına dair gazetelere yazdığı hatalı olduğunu, uzun inceleme ve araştırma yapılmadan yazıldıklarını kaydediyor. (İNAL; a.g.e., Cilt 7-8, s. 1249, 50) Bu sözlerine karşılık İbnülemin. Sâdullah Ağa maddesini tamamen Nuri Şeydâ'nın bu makalesinden almıştır. Buna sebep, büyük bir ihtimalle bu konuda yazılmış başka bir kaynak bulunmaması diye düşünülebilir. Nuri Şeydâ, yaptığı hatalar yüzünden müzikolog Rauf Yekta Bey ile sert polemiklere girmiştir.

T.K.S.A.'inde, Sâdullah Ağa'nın III. Selim'e musâhip yapılması ile ilgili bir evrak bulunmuştur (Ek. A)(78). Bu evrak, arşiv kayıtlarında on sekizinci yüzyıl ve III. Selim döneminin evrakı olarak görülmektedir. III. Selim 1789'da tahta çıktığına göre, Sâdullah Ağa'nın musahipliği, onsekizinci yüzyıl içinde kalınca, 1789 ile 1800 yılları arasında ki herhangi bir yıl olmaktadır. Sâdullah Ağa'nın musâhipliğini belirten kaynaklardan biri de Tedkîk u Tahkîk'dir. Abdülbâki Nâsır Dede (1765-1821), 1794 yılında yazdığı bu eserinde, konuyla ilgili olarak şunları kaydetmiştir:

"Bu terkip (79) halen Musahib-i Hazret-i Şehriyâri Sâdullah ağa'nın ihtira'dır" (80).

Demek ki, Sâdullah Ağa bu kitabın yazıldığı 1794 yıllarında III. Selim'e musahiptir. Şimdi, musâhiplik tarihinin 1789 ile 1794 yılları arasında olduğunu söyleyebiliriz.

T.K.S.A.'daki musâhiplik vesikasında şu satırlar vardır:

" ... Sâdullah Bey (Ağa) yirmi seneden müteceviz emeği sebkât etmiş olduğu ..."

Bu satırlardan, Sâdullah Ağa'nın 1794 tarihlerinde arasında Saray'da yirmi yıldan fazla emeği olduğunu öğreniyoruz. 1794'ten yirmi yıl geri gidildiğinde 1774 yılına gelinmektedir. Sâdullah Ağa'nın Saray'a içoğlan olarak on - onbir yaşlarında girdiği düşünülecek olursa, 1760 yılında doğmuş olması mantıklıdır.

Bu bilgiler ile, Sâdullah Ağa'nın 1760 yılında doğduğunu söyleyebiliriz. Doğum yeri ise bütün kaynakların hem fikir olduğu İstanbul'dur.

(78) T.K.S.A. No. E. 2415.

(79) Sâdullah Ağa'nın bulduğu bu terkip, Aşiran-Zemzeme makamıdır.

(80) Abdülbâki Nâsır Dede; Tedkik u Tahkik, Çeviren Fatma Âdile Aksu, s.189

4.3. Tahsili ve Görevleri

Sâdullah Ağa, bir Enderûn Ağasının geçmesi gereken aşamaların ilk basamağı olan Galatasaray'na seçilerek alındı. Galatasaray'nda küçük yaşlarda içoğlanı olarak eğitim gördü. Sâdullah Ağa büyük bir ihtimâlle, güzel sesini ve sanata olan yeteneğini burada ortaya koymuş, böylece Enderûn'a alınmıştır.

Enderûn'da hizmet ederek eğitim ve öğretim göreceği ilk yer olan Seferli Koğuşuna girdi. Acemi bir ağaydı ve başında onunla ilgilenen bir Lala'sı vardı. Burada otuzbeş kuruşluk acemilik parasını aldı. Sonra yılda altmış kuruş olan esas maaşını almaya başladı.

Müziyenlerin meşk ettiği Seferli Koğuşunun Yanındaki Meşkhâne'de mûsikî eğitimi gördüğünü söyleyebiliriz. Sâdullah Ağa'nın Meşkhâne'de I. Abdülhamid devrinin önde gelen Enderûn'lu müziyenlerinden olan Abdülhâlim Ağa (81), Hekimbaşı Abdülaziz Efendi (82), Hekimbaşı Gevrek-zâde Hasan Efendi (83), Vardakosta Ahmed Ağa gibi hocalardan mûsikî dersleri aldığı düşünülebilir.

(81) Abdülhâlim Ağa (Çavuş); Doğum ve ölüm tarihleri belli olmamakla beraber, 1708 de doğup, 1789'larda öldüğü sanılmaktadır. Çavuş ve musâhipliğe yükseldi. Eserlerinin çoğu büyük formdadır.

Sûz-idil makamını onun bulduğu ileri sürülmektedir.

(82) Hekimbaşı Abdülaziz Efendi (1738-1783); Tarihçi Mehmed Suphi Efendi'nin oğludur. Üsküdar Kadılığı da yapmıştır. Abdülaziz Efendi, ilk kez batı dillerinden bir anatomi kitabını Türkçeye çevirmiştir. İtalyanca ve Farsça'dan da çevirileri bulunmaktadır.

(83) Hekimbaşı Gevrek-zâde Hasan Efendi; I. Abdülhamid, III. Selim zamanlarında Saray'da görev yaptı. Mûsikîmizin tıp ilmindeki yerini incelemiştir. " Neticetü'l-Fikriyye ve Tedbir-i Velâyetü'l-Bikriyye" adındaki eserlerinde hangi makamların hangi hastalıklara iyi geldiğini incelemiştir. 1785'te İstanbul'da ölmüştür.

Nûri Şeydâ da, Sâdullah Ağa'nın Saray'da mûsikî, edebiyat, tarih gibi ilimlerde öğrenim gördüğünü belirtip; onun cirit oynamakta, lobud atmakta, ata binmekte başarı gösterip, şöhret sahibi olduğunu kaydetmiştir (84).

Enderûn ağaları arasında güreş, tomak oyunu, lobud atmak, okçuluk, binicilik, özellikle geleneksel cirit oyunları çok yaygındı. Padişah huzurunda, bu spor dallarında yarışmalar düzenlenirdi (85).

"... ağalara tob ve tomak ve fasıl ile eğlenüb salât-i mağribî edâ ve ..." (86).

Saray'da böyle yetişmiş ve görev yapmış bir Enderûn Ağası olan Sâdullah Ağa'nın, çeşitli spor dallarında da başarılı olabileceği düşünülebilir.

T.K.S.A.'da Sâdullah Ağa'nın musâhipliği ile ilgili evrakta, onun Kiler-i Hassa'dan olduğu ve Saray'da yirmi yıldan fazla bir zamandır bulunduğu kayıtlıdır (87) .

Buna göre; Sâdullah Ağa, seferli Koğuşundan sonra Kiler Koğuşuna geçmiştir. Burada, acemilik parası olarak kırk kuruş, esas maaşı olarak da yılda altmış kuruş almıştır.

Sâdullah Ağa'nın Hazine veya Has odaya geçişi ile ilgili bir kaynağa rastlanmamıştır. Sâdullah Ağa yirmi yıldan fazla bir zamandır Saray'dadır ve Kilerli koğuşundan musâhiplikle çırağ olmak istemektedir.

(84) Nûri Şeydâ; a.g.m.

(85) Çuhadar İlyas Ağa; Letâif-i Enderûn veya Tarih-i Enderûn, s. 256

(86) Sirkâtibi Ahmed Efendi; a.g.e.

(87) T.K.S.A., a.g.v

Sâdullah Ağa'nın Enderûn'da çavuş olduğuna bazı günümüz kaynaklarında rastlanmaktadır. Enderûn Teşkilâtında içinde Çavuşluk derecesinin de bulunduğu bir terfi sistemi vardı. Enderûn'da çavuşluk özellikle mûsikîşinas ağalara verilirdi.

Abdülhâlim Ağa, Ebûbekir Ağa (88) gibi Enderûn'dan yetişme müzisyenlerin isimlerinin yanısıra çavuşlukları da belirtilmiş olup, bu müzisyen çavuşlara eski yazma güfte mecmualarında çok rastlanmaktadır (89), Sâdullah Ağa'ya yine eski bir yazma güfte mecmuasında "Serheng Sâdullah " olarak rastlanmıştır (90). Serheng kelimesinin lûgat manâsı çavuştur. Uzunçarşılı'da Hânende Sâdullah Ağa'nın padişahın çavuşlarından olduğunu kaydetmiştir (91).

Bütün bunlar, Sâdullah Ağa'nın çavuşluk mertebesinden de geçtiğini Sâdullah Çavuş veya Serheng Sâdullah olarak da anılabileceğini gösterir.

Bilindiği gibi Sâdullah Ağa, Kiler-i Hassa Ağası iken Padişah Musahibi olmuştur.

(88) Ebûbekir Ağa (1685?-1759); Lâle Devri ve I. Mahmud devrinde Saray'da fasıl idare etmiş olup, bu gün elimizde bir mecmuası bulunmaktadır. Yazdığı kaydedilen edvarına ise rastlanmamıştır.

(89) İst. Üniv. Yaz. Kth., No. 5646-5656 vs.

(90) a.g.k., No. 5643

(91) UZUNÇARŞILI, İ.H.; Belleten C.;XLI, Sayı 161. 1977, s. 108-109

Nûri Şeydâ da , Sâdullah Ağa'nın musâhipliğinden söz etmiş ve şunları kaydetmiştir:

"Sultan Selim Han-ı sâlis'de ehliyeti, sadakati, emektarlığı makam-ı mehd-i ulyâ kethüdâsı (92), Yusuf Ağa (93) tarafından nazar-ı dikkate kendisi dahi haddizatında natuk, meclis-ârâ bir üstâd-ı kâmin bulunmakla musâhiplik ve sonradan da ser-musâhiplik mensûb-u celilini irtika etmiş ..." (94).

Nûri Şeydâ, Sâdullah Ağa'nın güzel konuşan, meclislere renk katan gizli kalmış bir üstâd olarak , Vâlîde Kethüdâsı Yusuf Ağa'nın dikkatini çektiğinden söz etmekte ve böylece padişah musâhipleri arasına katılarak, sonradan başmusâhip olduğunu kaydetmektedir. Başmusâhipliğine dair başka bir kayda rastlanmamıştır. Nûri Şeydâ Bey'in makalesi de tam güvenilir bir kaynak olmadığı için, bu konuda fikir yürütmenin doğru olmayacağı kanısındayız.

(92) Mehd-i Ulyâ Kethüdâsı (Vâlîde Kethüdâsı); Kethüda kelimesi geniş mânâda daima bir kimsenin yanında ve onun emirlerine göre çalışan; şahsına itimad edildiği için teferruatlı işlerin yönetimi kendisine verilmiş kimsedir. "Kâhyâ" şeklinde de kullanılmıştır. Vâlîde Kethüdaları padişah annesinin her türlü işlerini yapan, onun emirleriyle hareket eden kişiler olarak tarihte yer almışlardır.

(93) Yusuf Ağa (?- 25 Haziran 1807); III. Selim döneminin en renkli simalarından olan Yusuf Ağa, Girit'te Yeniçeri Ağası Süleyman Ağa'nın himayesinde yetişmiş, İstanbul'a gelerek I. Abdülhamid'in kızı Esma Sultan'a kethüda tayin edilmiştir. 1786'da Darphâne emini olmuştur. III. Selim tahta çıkınca onun annesine kethüda olup "Vâlîde Kethüdâsı" olarak anılmıştır. Mirîşah Sultan'ın ölümü üzerine Hacca gittiği sırada, İstanbul'da Kabakçı isyanı çıkmış ve Yusuf Ağa öldürülmek istenenlerin listesinde yer almıştır. Mekke'nin Vahhabiler tarafından istilâsı sebebiyle geri dönen Yusuf ağa Bursa'da kafası kesilerek öldürülmüştür. Çok zengin olduğu söylenen Yusuf Ağa'nın hayır sahibi ve mizahsever bir kişi olduğu bilinmektedir. Çeşitli Vakfiyeleri ve Konya'da kendi adına kurduğu bir medresesi (bugün kütüphane) vardır.

(94) Nûri Şeydâ; a.g.m.

Nuri Şeyda, Sâdullah Ağa'yı padişaha Yusuf Ağa'nın tanıttığını söylemektedir. T.K.S.A.'indeki katoloğunda bu kişi Sadrazam Yusuf Ziya Paşa (95) olarak görülmektedir. Katalogda kayıtlı olan ve daha önce sözü edilen musahiplik vesikası bir tavsiye mektubudur.(Ek.A). T.K.S.A'inde, bu mektubun Sadrazam Yusuf Ziya Paşa tarafından Enderûn ricalinden bir zata yazılmış olduğu kayıtlıdır. Vesika üzerinde yapılan inceleme sonucunda, mektubun tam tersine Sadrazam Yusuf Paşa'ya yazıldığı tespit edilmiştir. Enderûn ricâlinden bir zatın yazdığı da düşünülecek olursa, akla ilk gelen kişi Yusuf Ağa'dır. Nitekim, mektubun altındaki imzanın Yusuf Ağa'ya ait olması kuvvetle muhtemeldir (Ek.A). Yusuf Ağa'nın hayatı incelendiğinde, onun III. Selim'e yakın bir kişi olduğu görülmüştür (96). Üstelik, annesinin kethüdasıdır.

Sâdullah Ağa'nın, III. Selim'e musahip olmasına sebep olan kişinin, onun hayatında sonradan da rol oynayacak olan Valide Kethüdası Yusuf Ağa olduğunu söyleyebiliriz.

Sadrazam Yusuf Paşa, 1794 yılında yazdığı III. Selimle sadrazam olmuştur. Daha önce belirtildiği üzere Abdülbâki Nâsır Dede, 1794 yılında yazdığı eserinde Sâdullah Ağa'nın musahipliğinden söz etmektedir. Bu bilgilerden yola çıkarak Sâdullah Ağa'nın 1794 yılında III. Selim'e musahib olduğunu söyleyebiliriz.

Kiler koğuşundan musâhiplikle çırağ olup III. Selim'in sohbetlerine katılmaya hak kazanan Sâdullah Ağa'nın mûsıkî hayatında daha verimli bir dönemin başladığı düşünülebilir.

T.K.S.A.'indeki tarihsiz bir vesikada Sâdullah Ağa'dan "Şevketlü Efendimizin Çırağı" olarak sözedilmektedir (97).

(95) Sadrazam Yusuf Ziyâ Paşa; 1794-1805 yılları arasında III. Selim'e, 1809-1811 yılları arasında da II. Mahmud'a Sadrazamlık yapmıştır.

(96) UZUNÇARŞILI; Belleten, Ank., 1956, s. 486-487

(97) T.K.S.A. 2231 no'lu defter. 8 B

Cevdet ve Âsım Tarihlerinde bestekâr, musâhip Sâdullah Ağa'nın Hâcegândan (Hoca) olduğuna dair kayıtlar vardır (98), (99).

Uzunçarşılı, Hânende Sâdullah Ağa'yı sakallı musâhipler arasında göstermektedir (100). Verdiği arşiv numaralarındaki vesikalardan birinde bu Sâdullah Ağa'nın adına rastlanıp, sakallı musahip diye bir kayda rastlanmakla beraber (101) Uzunçarşılı'nın Belleten'e yazdığı bir makaledeki alıntıda, Sâdullah Ağa'nın Hâcegânlığını gördüğü şüphesizdir (102). Enderûn Ağaları sakal bırakmazlardı; fakat padişah hocaları bu katı disiplin içinde değillerdi. Bîrun halkına mensup oldukları için akşamları evlerine gidebilirler, evlenebilirler sakallı musâhiplerden olduğunu söyleyebilmektedir.

Sâdullah Ağa artık Enderûn'lu değildir, Ulema sınıfına mensup bir saray memurudur. Ayrıca, Sicill-i Osmânî ve Câbi Tarihlerinde de, hâcegânlığına dair kayıtlar vardır. İki kaynakta da onun, Saray'dan bu rütbe ile çırağ olduğu (ayrıldığı) yazılıdır.

Balıkhâne Nâzırı Ali Rıza Bey, Sâdullah Ağa'nın III. Selim'in muallimlerinden olduğunu ve cariyelerinde musiki talimine memur edildiğini kaydetmiştir. (104). Acaba Sâdullah Ağa'nın, III. Selim'in gözdesi Mihribân ile olan aşkı gerçek miydi?

(98) Âsım Efendi, a.g.e., gös. yer.

(99) Ahmed Cevdet Paşa; Cevdet Tarihi, C.8, s. 196

(100) UZUNÇARŞILI; Belleten, C. XLI., gös. yer

(101) T.K.S.A.; a.g.v.

(102) UZUNÇARŞILI; Belleten, s. 20, s. 494.

(103) Gebib; UZUNÇARŞILI; Osmanlı Devletinin Saray Teşkilatı s. 358, 359.

(104) Ali Rıza Bey; Bir Zamanlar İstanbul , s. 272.

Sâdullah Ağa musâhib olduktan sonra hocalık rütbesi alıp; III. Selim'in musiki hocası olmuş, Saray'daki cariyelere de ders vermiştir, diyebiliriz.

Saray'ın Ulema sınıfına geçen Sâdullah Ağa'ya, artık Sadullah Efendi de denilebilirdi. Nitekim, Mehmed Süreyya nâcegânlığından sözederken, ona "Sâdullah Efendi" demektedir.

Mûsıkî tarihimizdeki Sâdullah Ağa, Sâdullah Efendi problemi buradan kaynaklanıyor, diyebiliriz. Bestekâr, Hacı, Musâhip Sâdullah'a, Enderûn mensûbu olduğu için "Ağa", sonradan hocalık rütbesine geçtiği için "Efendi", bazen de yaşının genç olmasından dolayı "Bey" denmiştir.

4.4. Sâdullah Ağa İle Mihribân

Sâdullah Ağa deyince akla ilk gelen şey, III. Selim'in cariyelerinden Mihriban'la olan aşkıdır. Bu aşkı veya evliliği belgeleyecek bir kaynağa rastlanmamıştır. Yalnız, Saray'ın son zamanlarına yetişerek, uzanabildiği kadar geçmişi hakkında da bilgiler vermeye çalışan Balikhâne Nâzırı Ali Rıza Bey, Sâdullah ve Mihribân'la ilgili olarak şu rivayeti nakletmektedir:

"III. Selim'in musiki muallimlerinden Sâdullah Ağa'nın musiki bilgisiyle beraber sert ve namuslu bir zat olması hasebiyle hakkındaki itimada binaen Harem-i Hümayûn'da bulunan cariyelere musiki talimine memur olmuş ve bu sıralarda cariyelerden biriyle sevişmiştir. Hadise padişah'ın kulağına gitmiş, gazaba gelerek idamını ferman buyurmuş ise de Üstad'ın Padişah hazretlerinin fevkalâde sevgisini kazanmış olmasından ve günün birinde affa uğrayacağı ümit edildiğinden idam hükmünün infazında acele edilmesi sonradan pişmanlığa mucib olabileceği düşünülerek, hapiste gizlenmesi münasip görülmüştür. Nitekim, Sâdullah Ağa birkaç gün devam eden hapis müddetinde musiki fennince kıymeti pek yüksek olan "Bayatî-Araban" faslını yazarak talebelerine talim etmiş ve bir akşam padişah'ın huzurunda icra edilen şenlikte bu fasıl'da okunmuştur. Bu renkli makam, faslın nağmeleri ve bestesindeki ince üslûb Padişah'ın nazar-ı dikkatini celb ederek "Bu eserin bestekârı kimdir ?" diye sordukları zaman, kendi ustası olan Sâdullah Ağa'nın hayatta ve hapiste bulunduğu bildirilmiş. Bunun üzerine III. Selim memnun olarak derhal tahliyesi ile beraber sevgilisi olan cariye ile de evlenmesini ferman ve aynı zamanda üstadın hayatını kurtaranları da mükâfatlandırmıştır" (105).

Ali Rıza Bey'in yazdıklarına dikkat edilirse, Mihribân adı hiç geçmemektedir. Sâdullah Ağa'nın sevgilisinden herhangi bir cariye olarak sözedilmektedir. Mihribân

(105) a.g.e. gös. yer.

adını, ilk olarak Ziya Şakir Soku'nun "Sâdullah Ağa" adlı romanında rastlıyoruz. Ziya Şakir Soku'nun, Ali Rıza Bey'in yazdıklarından etkilenecek bu küçük romanı kaleme aldığı düşünülebilir. Ziya Şakir Soku, Mihribân'dan Mısırlı bir rakkase olarak söz ettiği kısma bir not düşürerek, bu bilgiyi Udi Ali Rıfat Bey'in (Çağatay) elde ettiği bir vesika-ya göre verdiğini belirtmektedir (106).

Udi Ali Rıfat Bey'in elde ettiği vesika acaba bir eser notası mıydı ?. Çünkü, Sâdullah Ağa'nın meşhur Bayatî-Arabân takımının Ağır Semâîsi "Rakseyliyecek nâz ile ol âfet-i Mısıfî" diye başlamaktadır. İkinci Bestede ise Mihribânın adı geçmektedir. Eserin güftesine göre fikir yürütmenin ne kadar sağlıklı olacağı tartışılabilir. Güfte sahipleri belli olmayan bu eserlerin sözleri, şair de olan Sâdullah Ağa'ya ait olabilir. Yine de kesin bir sonuca varmak mümkün değildir.

Ziya Şakir Soku'nun bu romanı esas alınarak 1950 yılında "III. Selim'in Gözdesi" adlı bir film çevrilmiştir. Bu filmde Sâdullah Ağa'yı Münir Nurettin Selçuk, Mihribân'ı da Perihan Altındağ Sözeri oynamıştır. Filmin senaryosunu İhsan Koza yazmış, Vedat Ar'da yönetmiştir (107).

Fethiye Yaşar Kam'ın bu aşkla ilgili olarak Radyo Dergisinde bir yazısı vardır (108). Yazar, Sâdullah Ağa'nın III. Selim'in kızkardeşi olan Beyhan Sultan'ın sarayında musiki dersi verirken Mihribân'a âşık olduğunu ve Beyhan Sultan'ın gazabına uğradığını anlatmaktadır.

(106) SOKU, Z.Ş; Sâdullah Ağa, Efe Neşriyat,?, s. 59.

(107) Türk Sinemasında Müzikaller; İst. Radyosunda Orhan Telmen'in konuşmaları ile hazırlanmış radyo bandı (Kaynak: Ali Rıza Avni Arşivi).

(108) KAM. F. Y; "Bir Bestekâr'ın Aşk Hikâyesi", Radyo Dergisi, sa: 85-86, s.2

İ.T.Ü., T.M.D.K.'nda, "Sâdullah Ağa" adlı bir lisans bitirme tezi hazırlanmıştır. Bu tez, Sâdullah Ağa ile Mihribân'ın aşkını canlandıran küçük bir tiyatro eseri görünümündedir (109).

(109) IŞIKÇI, F; İ.T.Ü. T.M.D.K., Lisans Bitirme Tezi

4.5. Hibe Olayı:

Sâdullah Ağa'nın baba adı, tarihe "Hibe Olayı"ya da "Hüccet-i Garibe"(110) olarak geçen bir olaya ait vesika suretiyle tespit edilmeye çalışılmıştı. Yine, bu olay sayesinde Sâdullah Ağa'nın pek çok özelliğine birarada rastlamıştık.

Avrupa'da bile duyularak şaşkınlık yaratan(111) bu olay ne idi ? Sâdullah Ağa'yı III. Selim'e musâhip yapan Valide Kethüdası Yusuf Ağa, 1807'de Kabakçı İsyanı'nın ardından, Bursa'da öldürülmüştür.

Daha sonra, Yusuf Ağa'nın eşyaları arasında herkesi şaşırtan bir vesika bulunmuştur. (1808) (112) Vesika 23 Ekim 1796 tarihinde düzenlenmiştir.

Bu vesikanın Asım ve Cevdet Tarihlerinde yer alan suretlerinde, Sâdullah Ağa'nın kadı ve şahitler huzurunda hayatından yedi seneyi Valide Kethüdası Yusuf Ağa'ya hibe ettiği kayıtlıdır. (113)(114)

Bu vesika, Yusuf Ağa'nın Beşiktaş Paşa mahallesindeki yalısında, Galata Kadısı Mehmed Emin Efendi tarafından düzenlenmiştir. Şahitler arasında musâhip bes-tekârlardan Sadık ve Mehmed Ağalar da yer almışlardır.

Bir kimsenin ömründen ömür satın alınabilir mi? Bu konunun ilk kaynağı olan Âsım Tarihinde, Adem Peygamberin de Şit Peygambere ömründen ömür verdiği anlatılmakta;

(110) Hüccet: Hukukî bir hâdiseyi tespit amacı ile kadı huzurunda düzenlenen vesika.

(111) Asım Efendi; a.g.e., s. 54.

(112) Gebib: UZUNÇARŞILI; Belleten, XX/79, s. 486-95.

(113) Asım Efendi; a.g.e., gös. yer.

(114) Ahmed Cevdet Paşa; Tarih-i Cevdet , gös. yer.

Kadı Mehmed Emin Efendi'nin bunu örnek alarak hibe olayını gerçekleştirdiğini kaydedilmektedir. Âsım Efendi, Sâdullah Ağa gibi akıllı, dirayet sahibi, bestekâr, şâir ve hâcegândan bir musâhibin, böyle mantığa aykırı bir hareketi sırf para için yapmasını yadırgamaktadır.

Sâdullah Ağa, hayatından verdiği yedi yıla karşılık, yedi kase akçe almıştır.

Saray'ın üst kademelerindeki bu insanlar biraraya gelip de böyle bir olayı neden yaşadılar?

Belki de, Yusuf Ağa sevdiği, takdir ettiği bir bestekâra bu maksatla yardım etmek istiyordu (115).

Uzunçarşılı, suretlerde görülen farklılıklar sebebiyle, bu olayın bir şaka olarak yorumlanabileceğini söylemektedir (116)

O yıllara ait Kadı defterlerinde yapılan incelemede böyle bir kayda rastlanmamıştır. Bu sebeple olayın bir şakı olduğu düşünülebilir.

Enver Ziyâ Karal ise, III. Selim devrinde, ulemânın düşüklüğüne ve rûhî sefilliğine örnek olarak bu olayı vermektedir (117).

Ziyâ Erkins de, bir padişah musâhibi için yedi kese akçenin önemli bir şey ifâde etmediğini, bu olayla Yusuf Ağa'nın neleri yapabileceğinin anlaşıldığını söylemektedir. Ziyâ Erkins'e göre; IV. Mustafa, bu hüccete çok içermiş, Kadı Emin Efendi'yi Gelibolu'ya sürgüne göndermiş, şahitlere de çeşitli cezalar vermiştir. Sâdullah Ağa ise, hem yedi kese akçesini almış hem de bu işten ceza almadan kurtulmuştur (118).

(115) Prof. Dr. Kemal Beydilli ile Haziran 1990 tarihinde yapılan görüşme.

(116) UZUNÇARŞILI; a.g.e., s. 495

(117) KARAL, E.Z.; Selim III'ün Hattı-ı Hümayûnları, s. 124

(118) ERKİNS, Z.; "Sâdullah Ağa", Tarih Dünyası, C.3, s. 1177-1204

28 Temmuz 1808 tarihinde III. Selim öldürölmüş, IV. Mustafa tahttan indirilerek II. Mahmud padişah İlân edilmişti.

Câbî tarihinde, 14 Eylül 1808 tarihli bir kayıtta, birkaç musâhip müzisyenin aldığı cezalara rastlanmıştır. Bu kaynakta, padişah musâhiplerinden Zeki Mehmed, Hayali Said ve Giriftzen İbrahim Ağalar ile beraber Sâdullah Ağa'nın da musâhipliğinin iptal edildiğı kayıtlıdır. İçlerinden yalnız Sâdullah Ağa hâcegânlıkla çırağ edilmiştir (119).

Saray'dan hocalık rütbesiyle çıkarıldığını Sicill-i Osmanî de doğrulamaktadır (120).

(119)Ömer Efendi; Câbî Tarihi, Çev: M.Ali Beyhân, s.263

(120)Mehmed Süreyya; Sicill-i Osmanî, C.3, s.22

4.6. Sâdullah Ağa'nın Ölümü

Nûri Şeydâ, Sâdullah Ağa'nın 1801 yılında III. Selim tarafından kendisine bağışlanan konağına çekildiğini günlerini ibâdetle geçirirken, 1807 tarihinde vefât ettiğini kaydetmiştir (121).

Sicill-i Osmanî de bu konuda şu satırlara rastlanmıştır:

"...Musahib Sâdullah Efendi mûsikîşinas olup, 1223 yılında hocalık rütbesi ile ihraç edilmişti. Haftasında elindeki tabanca kazaen boşanmayla müta'siren fevt oldu" (122). Mehmed Süreyya, Sadullah Ağa'nın 1808 yılında kendisini bir kaza kurşunuyla öldürdüğünü söylemektedir.

Bu konuda, Câbî Tarihi'nde de şu bilgiler verilmiştir.

"Musâhib-i Şehriyârî'den hâceğânlık ile çırağ olunan Sadullah Bey'in evinde kazaen tabanca uşağı elinden boşunub, efendisinin karnını parelemekle, efendi 'da'va ve nizâ'ım bu kadar' cevabı ile iki günden sonra fevt olmuştur". Tarih 18 Eylül 1808 (123). Sadullah Ağa, artık hayat kavgasının sona erdiğini söyleyip, vefat etmiştir.

Son iki kaynak, Sadullah Ağa'nın bir kaza kurşunu ile, 1808 yılında öldüğünde birleşmektedirler. Nuri Şeydâ, ölüm tarihi olarak 1807'yi vermekte; fakat ölümünün nasıl olduğunu anlatmamaktadır.

(121)Nûri Şeydâ; a.g.m.

(122)Mehmed Süreyya; a.g.e., gös. yer.

(123) Câbî Ömer Efendi; a.g.e.

Sâdullah Ağa'nın ölüm tarihi ile ilgili diğer kaynaklar, Asım ve Cevdet Tarihleridir. İki kaynakta tarihi tam vermemekle beraber; Sâdullah Ağa'nın, Hücet olayının duyulmasından beş ay sonra öldüğünü kaydetmişlerdir (124), (125). Bu olayın duyulması, 1808 yılına rastlamaktadır.

Bu bilgilerin, Câbî Tarihi ve Sicill-i Osmanî'deki ölüm tarihini doğruladıklarını söyleyebiliriz.

Sâdullah Ağa'nın ölümü bir kaza mıydı?

Veya, kendisi Saray'dan uzaklaştırılmayı kabullenemeyip canına mı kıymıştı?

Yoksa, o da Yusuf Ağa ve III. Selim gibi öldürülmüş müydü?

Bu soruların cevabını bilmemekle beraber sonuç olarak; Sâdullah Ağa, Saray'dan uzaklaştırıldıktan dört gün sonra, 18 Eylül 1808 yılında 48 yaşında iken evinde bir tabanca kurşunuyla ölmüştür diyebiliriz.

Yusuf Ağa, III. Selim ve ondan elli gün sonra ölen Sâdullah Ağa ile birlikte, Türk Mûsikîsinin verimli, Türk Siyasî Tarihinin ise pek parlak olmayan bir dönemi kapanmıştır.

(124) Cevdet Ahmed Paşa; a.g.e.

(125) Âsım Efendi; a.g.e.

BÖLÜM 5.

HACI SÂDULLAH AĞA'NIN ESERLERİ VE ANALİZLERİ

5.1. Mevsim-i Nevrûz Erişti Geldi Eyyâm-ıBahâr

MAKAM : Arazbâr-Bûselik

USÛL: Ağır Hafif

TÛR: Kâr

YAPI :

A

B (1M)

C (2M) ($c_1+c_2+c_3+c_4$)

D

E

C(2M)

F

I

J(3M)

G($g_1+g_2+c'_3+c'_4$)

H($h_1+h_2+h_3+h_4$)

H'($h_1+h_2+\Omega+\Sigma$)

K($h_1+k_2+k'_1+k'_2$)

K'(3M) ($\beta+k''_2+k''_1+k'_2$)

L

M

N

C(4M)

Türk Musikisinin en büyük formu olan Kâr formundaki bu eser Sâdullah Ağa'nın

elimizde bulunan en uzun eseridir. Her bölüm, dört cümle parçasından meydana gelmektedir. Eser içinde çeşitleme yapılan bölümlerde cümle parçaları ayırımı yapılmıştır. Kalıplaşmış melodilerin hakim olduğu bir eser görünümündedir.

ARAZBAR BÛSELİK KÂR-I LÂLEZAR

Ağır Hafif

♩=40

Beste : H. Sâdullah Ağa

Güfte : Enderûnî Şâkir

(A)

ta na ta na dir dir ten

düm derel la dir dir ten

ah de re dil ler ler dir ten nen

na de re dil li ten

(B)

ah mev si mi nev

ru zi riş di

gel di ey ya

mı ba hâr

(C) (cl)

ah hoş hı râ mım

ey ler el bet

yi ne az mi

lâ lâ le zar

ten dir dir ten dir dir

ten dir dir ten dir dir

ta na dir ten

na de re dil li ten

ten ni ten ni ten ni ten ni ten ni ten ni

ta na ta na dir ten

na de re dil li ten

ah hoş hi ra mım

ey ler el bet

yi ne az mi

lâ lâ le zar

ah ha hey ah ha hey

ah ha hey ya rimen

hey hey dost hey hey dost

hey hey dost mi rimen

ah hoş hi ra mım

ey ler el bet

yi ne az mi

lâ lâ le zar

ta na ta na dir dir ten

di de rel la dir dir ten

ah de re dil ler ler dir ten nen

na de re dil li ten

ah sen de ey dil

bü bül bül a sa

nağ ma sa zoy

ki ki bu dem

ta na ta na dir dir ten

di de rel la dir dir ten

de re dil ler ler dir ten nen

na de re dil li ten

ah de re dil la

di de re dil la

te nen ta dir dir

ten ten ta dir

de re dil la

di de re dil la

te nen ta dir

ten ca nım

Düyek (K) (k1) hat tı ru yi dil rü ba bir

(k2) la le za rım dir be nim

(k1) bu di li ser keş te de ğu

ya ha za rım dır be nim

ah Şa ki ra mah bu bi mey le

ül fe tit mek da i ma

mec li si ir fan i çin de

if bi ha rım dir be

nim hey hey yar

ra' na yi men hey hey

dost mir za yi men

ta na dir na til lil

len na dir te nen ni dir te nen

dir te nen ni ta ni ten ta ni ten

ey ser vü re van ey kâ şı ke mân

ey servi re vân ah ey le

yin ce kâ re

a ğaz ey le

sün câ ma na ne kâr

Tâ nâ tâ nâ dir dir ten diderellâ dir dir ten
Dere dilleri leri dir ten nen nâ dere dil li ten
Ah; Mevsim- nevrûz erişti geldi eyyâm-ı bahar
Ah; Hoşirâmım eyler elbet yine azm-i lâlezâr

Meyânâne:
Tâ nâ tâ nâ dir dir ten di derellâ dir dir ten
Dere dilleri leri dir ten nen nâ dere dilli ten
Ah, Sende ey dili bûlbûl âsâ nağme sâz olki budem

Ten dir dir ten dir dir ten dir dir ten dir tâ nâ
Dir tenni nâ dere dil li ten tenni tenni tenni
Tenni tenni tâ nâ tâ nâ dir ten nâ dere dilli ten

Ah; hoşirâmım eyler elbet yine azmi lâlezâr
Hey hey yâr hey hey dost hey hey yâr yârîmen
Ah hâ hey ah hâ hey ah ha hey miri men
Ah hoşirâmım eyler elbet yine azm-i lâlezâr

5.2. Nice Bir Ey Şûh-i Cihân Aşk ile Nâlân Olayım

MAKAM :Arazbâr-Bûselik

USÛL: Darbeyn

TÛR : Beste

YAPI:

$$\begin{aligned} &A^{(1M)} [a(a_1+a_2) + b(b_1+b_2+b_3)] + B^{(T)} [c(c_1+c_2)+b'(b'_1+b'_2+\Omega)] \\ &A^{(2M)} \underline{\hspace{2cm}} + B^{(T)} \underline{\hspace{2cm}} \\ &C^{(3M)} [a'(a'_1+a'_2) + d(d_1+b''_2+\Omega)] + B^{(T)} \underline{\hspace{2cm}} \end{aligned}$$

Eserde nevâda rast ve dîk hisarda ferahnâk çeşnileri vardır. Makam bünyesinde iki ayrı makam bulunduğu için geçkiye önem verilmemiştir diyebiliriz.

Eser tek terennümlüdür. Zeminhâne ve miyanhâne girişleri göçürme yolu ile benzer inşa edilmiştir.

Nîm sakîl ve Berefşan usûlleri melodi içerisinde ustalıkla kullanılmıştır diyebiliriz. Konu ile ilgili kaynaklarda eserin Hacı Sâdullah Ağa'ya ait olduğu görülmüştür.

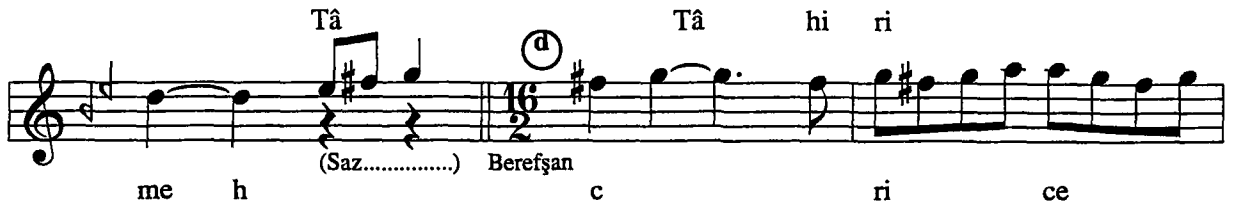
ARAZBÂR BÜSELİK MURABBA'

Darbeyn

Beste: H. Sâdullah Ağa

Güfte: Tâhir

Nîm Sakîl Ah ni ce bi re y şû
 hi ci hâ n (Saz.....)
 Berefşan a ş kı le nâ
 lâ n o la
 (Saz.....) Nim Sakîl m ah câ nım ye le
 le l le le le l le le le l le le
 le le le le le le l li a ş
 kı le nâ lâ lâ
 n o la yî
 Miyân (Saz.....) Nim Sakîl m Ah ey le me bu

gü l (Saz.....) va s

lı na şâ yâ

n o la yı

m (Saz.....) ah câ num ye le le l le le

le l le le l le le le l le le le

le le l li va s lı na

şâ yâ

n o la yı m

Nice bir şûh-i cihân aşk ile nâlân olayım
 Sun bana lâ-i lebini gül gibi hândân olayım
 Eyleme bu tâhir-i mehcûr-i cemâlin sanma
 Kıl kerem ey ruhleri gül vaslına şâyân olayım

Vezni: Fâ i lâ tûn/ Fâ i lâ tûn/ Fâ i lâ tûn/ Fâ i lâ tûn

5.3. Düşüm Düşeli Aşk Oduna Rûz-i Ezelden

MAKAM :Arazbâr- Bûselik

USUL : Ağır Aksak Semâî

TÛR :Ağır Semâî

YAPI:

$$\begin{aligned} & A^{(1M)} [a(a_1+a_2) + b(b_1+b_2)] + B^{(T)} [c(a'_1+c_2+c_3) + d(d_1+d_2) \\ & \quad + e(b_1+e_1+e_2) + f(f_1+f_2)] \\ & A^{(2M)} \underline{\hspace{2cm}} + B^{(T)} \underline{\hspace{2cm}} \\ & C^{(3M)} [g(g_1+g_2) + h(h_1+b'_2)] + B^{(T)} \underline{\hspace{2cm}} \end{aligned}$$

Eserde makam bünyesi içinde kalınmıştır.

Usûl her seferinde değişik kalıplarla verilmiştir. Bu şekilde monotonluktan uzaklaşmaya çalışılmıştır diyebiliriz. Çünkü, eser hep kalıplaşmış melodiler ve melodik yürüyüşlerden meydana gelmektedir.

Eserin, ilgili kaynakların birleştiği gibi Hacı Sâdullah Ağa'ya ait olduğunu söyleyebiliriz.

ARAZBÂR BÛSELİK AĞIR SEMÂÎ

Ağır Aksak Semâî

H. Sâdullah Ağa

Güfte: Necmî

♩=80

(A)

(a)

Düş dü m dü şe li
Fâ rı ğ o la ma m

a me y şk o du na
me y i le ma

ru bu zi e ze l
bu b gü ze l

de n va y câ nı m
de n

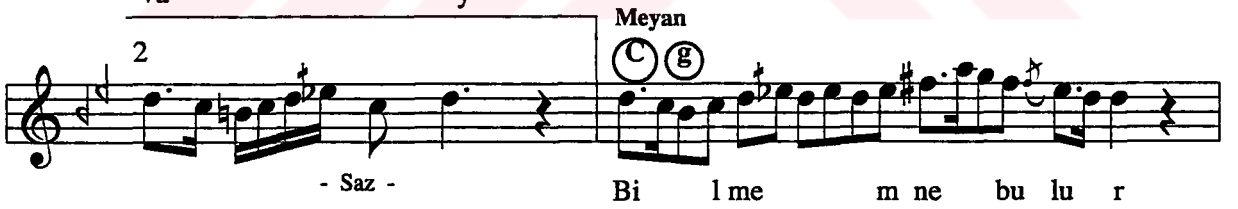
câ nı m yel lelel

le l lele l le l lele l

lel le le l le l le li va y

mi rim te relel le lelel le lelel le lelel

le le lel le le le l le li va y

(B) (c)

câ ni m ye l le le l

le l le le l le l le le l

lel le le l le l le li va y

mi rim te re le le lele le lele le lele

le le le l le le le l le li va y

(e)

bi ri și ri n ze bâ n

bir ka și ke ma n

bir â fe ti câ n

(1)

mü m tâ zı ci ha n

va y (Saz.....)

Dâ i kam le mi

â ci ze der

be y tû ga ze 1

den va y câ nî m

câ nî m ye 1 le le 1

le 1 le le 1 le 1 le le 1

lel le le 1 le 1 le li va y

mi rim te relel le lelel le lelel le lelel

le le le l le le le l le li va y

bi ri ş i ri n ze bâ n

bir ka ş ı ke ma n

bi râ fe ti câ n

mü m tâ zı ci hâ n

va y (Saz.....)

Düşdüm düşeli aşk oduna rûz-i ezelden
 Fâri olamam mey ile mahbûb-ı güzelden
 Bilmem ne bulur vasf-ı dilârâ ile necmî
 Dâim kalemi âciz eder beyt-ü gazelden

Vezni : Mef û lü/ Me fâ î lü/ Me fâ î lü/ Fe û lün

5.4. Al Gönlümü Ayine-i Mânâdır Bu

MAKAM :Arazbâr-Bûselik

USÛL :Yürük Semâî

TÛR :Nakş Yürük Semâî

YAPı :

$$\begin{aligned} &A [a^{(1M)}(a_1+a_2)+b^{(2M)}(b_1+b_2)] +B^{(T)}[|:c'(c'_1+c'_2)+ \\ &\quad d|:d_1:|+d_2) +c(c_1+c_2) +b(b_1+b_2)] \\ &C[e^{(3M)}(e_1+e_2)+b^{(4M)}(b_1+b_2)] +B^{(T)} \text{ ———} \end{aligned}$$

Eser, makam bünyesi içindedir.

Zeminhâne sonundaki cümle ile terennüme bağlandığı gibi miyanhâneye, sonra tekrar terennüme bağlanmaktadır. Geçişlerdeki bu beraberlik esere bir bütünlük sağlamaktadır.

Eser tek terennümlüdür. Terennüm girişinde bir ikiz cümle ve ardından bir ikiz cümlecik görülmektedir. Ondan sonra gelen cümle terennümün girişi ile benzerdir.

Takımın diğer eserlerinde olduğu gibi bu eserde de kalıplaşmış motiflere ve melodik yürüyüşlere oldukça sık rastlanmaktadır.

Konu ile ilgili kaynaklarda eserin bestekârı Hacı Sâdullah Ağa olarak kayıtlıdır. Hacı Sâdullah Ağa'ya özgü melodik anlayışın hâkim olduğu bir eser olduğunu söyleyebiliriz.

ARAZBÂR BÜSELİK NAKIŞ YÜRÜK SEMÂÎ

Yürük Semâî

Beste : H. Sâdullah Ağa

Güfte : Fitnat Hanım

♩=100

Al gö n lü mü â yi ne î mâ

nâ dı r bu vay sen

den ba na bi r sū re ti râ nâ dı r

bu vay ey yâ r ey

yâ r ey yâ r e y yâ r e y a

man ey dâ d ey dâ d ey

dâ d e y yâ r e y a man

ben de i fe r ma nı m â şı k ı nâ

lâ nı m hū s nū ne ha y râ nı m e y

yâ r a ma n a ma n a

ma n a ma n sen den ba na bi r
hūs nūn le gu ru r

sū re ti râ nâ dı r bu
et me ki dūn yâ dı r bu

Meyan

vay ha t tın ge lüb e y ma h u ta nı r

sı n bi r gü n vay hūs

nūn le gu ru r e t me ki dū n ya dı r

bu vay ey vay

Al gönlümü âyine-î mânâdır bu
Senden bana bin sūret-i rânâdır bu
Hattın gelüb ey mâh utanırsın bir gün
Hüsünle gurûr etme ki dünyâdır bu

Vezni : Mef û lü/ Me fâ î lü/ Me fâ î lün/ Fa'

5.5. Padişâhım Lûtf edip Mesrûr-u Şâd eyle Beni

MAKAM : Bayâtî-Arabân

USÛL: Çenber

TÛR : Beste

YAPI :

$$\begin{aligned} A^{(1M)} [a(a_1+a_2)+b(b_1+b_2)+c(c_1+b'_2+a'_1)] + B^{(T)} [d(d_1+d_2)+ \\ e_1+e_2)] \\ A^{(2M)} \underline{\hspace{10em}} + B^{(T)} \underline{\hspace{10em}} \\ C^{(3M)} [f(f_1+a_2)+g(g_1+g_2)+ h(a''_2+a''_1)] + B^{(T)} \underline{\hspace{10em}} \\ A^{(4M)} \underline{\hspace{10em}} + B^{(T)} \underline{\hspace{10em}} \end{aligned}$$

Eserde, geçki olarak yalnız miyanhânede kısa bir hicaz çeşnisi vardır.

Eserin tümüne hâkim olan tema eserin girişinde verilmiştir. Bu temanın çeşitlemeleri girift bir şekilde eserin bazı kısımlarında duyulmaktadır.

Terennüm tektir.

Sâdullah Ağa'nın Mihribân'a olan aşkı yüzünden, III. Selimi tarafından zindana atıldığı ve Bayâtî-Arabân takımını orda bestelediği rivâyet olunmaktadır.

Eserde, özellikle ikili aralık tekrarlarından, sözlerle beraber bir yalvarma, bir af dileme vardır.

Konu ili ilgili hiçbir kaynakta bu eserin güfte sahibine rastlanmamıştır. Şâirliği de bilinen Sâdullah Ağa'nın bu sözleri yazdığı düşünülebilir.

Ayrıca tüm kaynaklar bu takımın Hacı Sâdullah Ağa'ya ait olduğunda hemfikirdirler.

BAYÂTÎ-ARABAN BESTE

Ağır Çenber

♩=80

H. Sâdullah Ağa

A A h Pâ di şâ
 A A h Na mu ra
 A h Sen de e y

hı dı ka m lû
 m bi ni

t r fe dü
 r na za
 ke re

b me
 r kı
 m lû

s l rû ru şâ de
 t ber mu ra de
 fûn le ya de

y y le le le
 y le le le

be be ni
 be ni ni

B D
 ö m rû m câ ni m a
 ö m rû m câ ni m a
 ö m rû m câ ni m a

ma n me s ru r sa d
 ma n kı l ber mu ra d
 ma n lû t fûn le ya d

e e e y y le le le le le le le
 be be be ni ni ni
 ö m rü m va y hey câ num hey câ num
 ö m rü m va y
 a h Hâ tı nı m dan
 bi
 r ne fe fe s
 çı k ma ma z ü
 mi di vu
 s la

tı n ö m rü

m câ nı m a ma n çı k maz ü la

mi ya d di e y vu le

vu le s la be

tı ni n ö m rü m va y ni ö m rü m va y

hey câ num hey câ num

Son Karar

Pâdişâhım lûtf edip mesrûr-u şâd eyle beni
 Nâmurâdım bir nazar kıl bermurâd eyle beni
 Hâtırmıdan bir nefes çıkmaz ümid-i vuslatın
 Sende ey kân-ı kerem lûtfunla yâd eyle beni

Ömrüm cânım aman mesrûr-u şâd eyle beni

Vezni: Fâ i lâ tün/ Fâ i lâ tün/ Fâ i lâ tün/ Fe i lün

5.6. Bülbül-i Dil Ey Gül-i Rânâ Senindir Sen Benim

MAKAM : Bayâtî-Arabân

USÛL : Hafif

TÛR : Beste

YAPI :

$$\begin{array}{l} A^{(1M)} [a(a_1+a_2) + b(a'_1+b_2)] + B^{(T)} [c(c_1+c_2) + d(d_1+d_2)] \\ A^{(2M)} \underline{\hspace{2cm}} + B^{(T)} \underline{\hspace{2cm}} \\ C^{(3M)} [e(e_1+a'_2) + f(f_1+b'_2)] + B^{(T)} \underline{\hspace{2cm}} \\ A^{(4M)} \underline{\hspace{2cm}} + B^{(T)} \underline{\hspace{2cm}} \end{array}$$

Bu eserin girişı ile 1. beste'nin girişı arasında büyük bir benzerlik göze çarpmaktadır.

Eserde, bir bölüm Arabân ise, diğer bölüm Bayatî makamındadır. Böylece, bu iki makam, eserde eşit ve dengeli bir şekilde bir araya getirilmiştir. Eserde başka makama geçki yapılmamıştır.

Meyanhâne, Zeminhâne motiflerinin ters hareketleri ve ufak değişikliklerden oluşan bir çeşitlemedir diyebiliriz.

Eser tek terennümlüdür. Terennüm daha bir özenle işlenmiş olup, "Sen benimsin, sen benim" tekrarları ve "nim" hecesindeki melodik pekiştirme ve vurgular, bu sözleri kesin ve ısrarlı bir hale getirmektedir.

Sâdullah Ağa'nın, III. Selim'in gözdesine olan aşkı ile bu takımı bestelediği düşünülebilir. Terennümde geçen "Mihribân" ismi de sevgilisinin adı olarak yorumlanmıştır.

BAYÂTÎ-ARABAN MURABBÂ BESTE

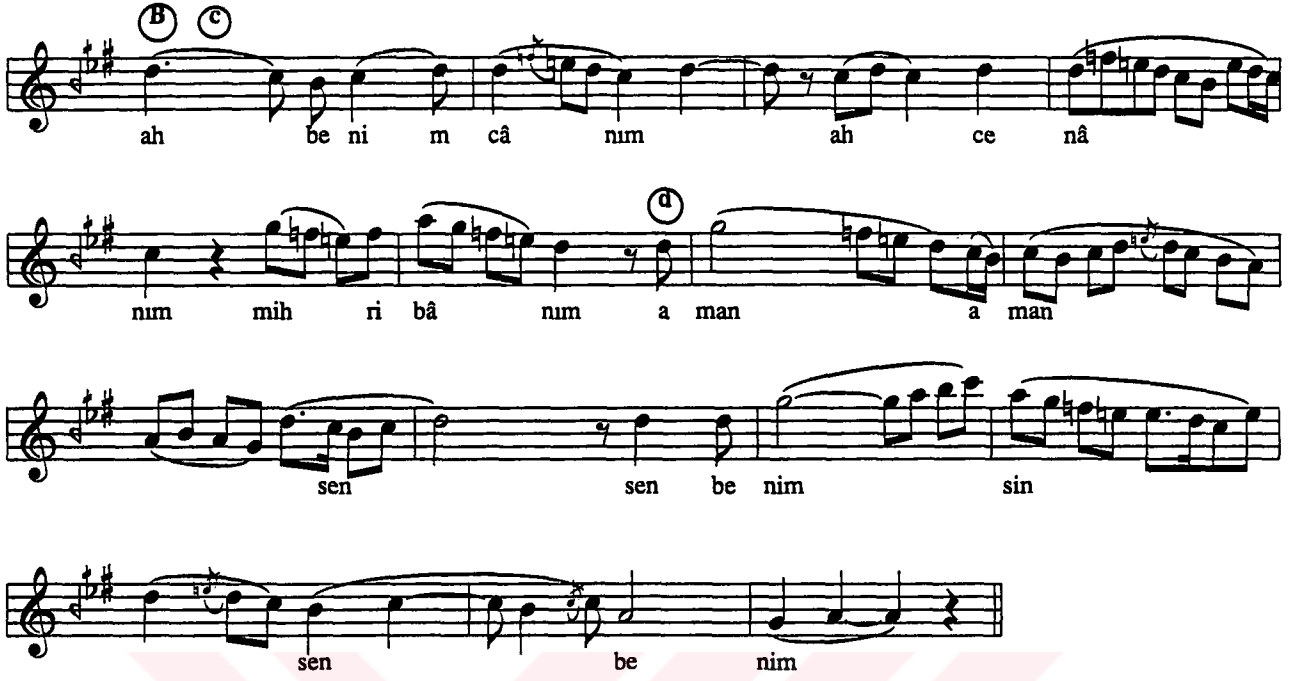
Hafif

H. Sâdullah Ağa

♩=48

Ah Bül bü li dil de
 Ah Ber r ki gül de
 ey gül li is râ tiğ nâ na
 se nin dir sen se nin bir sen
 be nim ah benim be nim ah
 câ nim ah ce nâ nim mih ri
 bâ nim a man a man sen
 sen be nim si n sen
 be nim hey câ nim hey câ nim
 Ah Ha l ka i zül
 fûn he vâ sî

Bûlbûl-i dil ey gül-i rânâ senindir sen benim
Berk-i gülde bûy-i istiğna senindir sen benim
Halka-i zülfün hevâsı bendeni mecnûn eder
Gönlüm âşûfte kılan sevdâ senindir sen benim

Vezni: Fâ i lâ tûn/ Fâ i lâ tûn/ Fâ i 'lâ tûn/ Fâ i lûn

5.7. Rakseyleyecek Nâz İle Ol Âfet Mısıri

MAKAM : Bayâtî-Arabân

USÛL : Sengin Semâî

TÛR : Ağır Semâî

YAPI:

$$\begin{aligned} & A^{(1M)} [a(a_1+a_2+a'_2)] + B^{(T)} [a'(a'_1+a''_1) + b(b_1+b_2)] \\ & A^{(1M)} \underline{\hspace{2cm}} + B^{(T)} \underline{\hspace{2cm}} \\ & C^{(3M)} [c(c_1+c_2+a''_2)] + B^{(T)} \underline{\hspace{2cm}} \\ & A^{(4M)} \underline{\hspace{2cm}} + B^{(T)} \underline{\hspace{2cm}} \end{aligned}$$

Eserde 1. Bestede olduğu gibi, Meyanhânedeki birçok hicaz perdesinden başka yabancı ses yoktur.

Eserde belirli bir tema vardır. Bu tema, eser başında ve terennüm başların da gündeme gelirken, sonralarında ufak değişiklere uğrayarak çeşitlemelerine dönüşmektedir.

Eserde bu yüzden bir devir, bir dönüşüm ve biteviyelik hissedilmektedir. Meyanhane, farklı bir melodi inşası ile başlamış, terennüme bağlanmadan önce yine tekrarlanan motiflere dönmüştür.

Tez içerisinde de anlatıldığı gibi, eserin sözleri III. Selim'in gözdesi Mihribân'ın Mısırlı bir rakkase olduğunu düşündürmektedir. Bu takımdaki eserlerin sözleri bir takım yorumlara sebep olmuş ve bu sözlerle bir aşk hikâyesi yaratılmıştır diyebiliriz. Elimizde bu konu ile ilgili tarihi bir kayıt bulunmamaktadır.

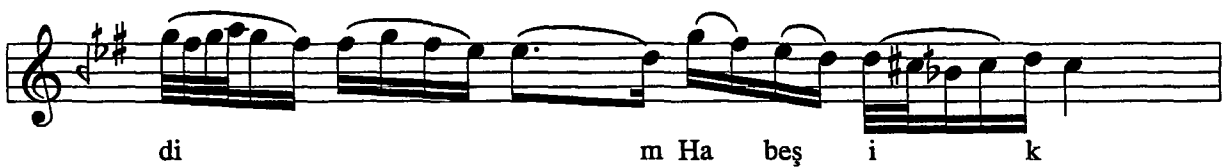
BAYÂTÎ-ARABAN AĞIR SEMÂÎ

Sengin Semâî

H. Sâdullah Ağa

♩=48

kur ba nı tı e m

hay ra nı tı e m

ser ger da nı tı e m

me ni be ni de i fer

ma nı tı e m

Son Karar

va y (Saz.....)

Rakseyleyecek nâz ile ol âfet-i Mısırî
 Gavri dahi olsa unuttur devlet-i Mısırî
 Bir hâline verdim Habeş iklimini amma
 Değmez mi görsün çeşm-i siyâh milket-i Mısırî

Vezni: Mef û lû/ Me fâ i lû/ Me fâ î lû/ Fe û lûn

5.8. Diller Nice Bir Çâh-ı Zenâhdânına Düşsün

MAKAM : Bayâtî-Arabân

USÛL : Nakış Yürük Semâî

TÛR : Nakış Yürük Semâî

YAPİ:

$$\begin{aligned} & A [a^{(1M)} (a_1+a_2)+b^{(2M)}(b_1+a_2)] + B^{(T)} [c(c_1+c_1)+ \\ & \quad d(d_1+d'_1)+e(e_1+e'_1+e_2)+e \\ & A^{(3M+4M)} \underline{\hspace{2cm}} + B^{(T)} \underline{\hspace{2cm}} \end{aligned}$$

Eserde geçki yapılmamış, makam çevresi içinde kalınmıştır.

Nakış olması dolayısıyla, iki mısra arka arkaya bestelenmiştir. Eser miyansız nakışlardandır. Birinci mısranın ikinci yarısında ve ikinci mısranın başında, melodi bir doğrultuda giderken, bu gidişi bırakıp başka bir sestem devam etmiş ve kırık çizgiler meydana gelmiştir. Bu duruma klâsik eserlerde fazla rastlanmamaktadır. İkiz motiflerle cümle teşkiline gidilmiştir. İkiz motiflerle cümle teşkiline gidilmiştir. İkiz motifler terennümde çok daha belirgindir.

Bestecisi bütün kaynaklarda Hacı Sâdullah Ağa'dır

BAYÂTÎ-ARABAN YÜRÜK SEMÂÎ

Yürük Semâî

H. Sâdullah Ağa

♩=96

(A) (a)

Di l . ler ni ce bir çâ hi ze nâ

dâ dâ dâ nı na dü ş

sü n Sâ yen gi bi zül fû n de ko dâ

mâ (B) (c) mâ mâ nı na dü ş

sü n Ta na ta na ta na ta

na te ne ne n ni ya la ya la

ya la ya la ye le le l li (Saz.....)

e y pe ri si ma gü zel le b le ri Ha m

ra zel ruh le ri zi bâ gü zel (e)

câ nı m ö m rüm a ma n ey

a fe ti câ nı m e y ka şı ke ma

nı m e y se r vi re vâ nı m ey

a fe ti câ nı m e y ka şı ke ma

nı m e y se r vi re vâ nı m

Diller nice bir çâh-ı zenâhdânına düşsün
 Sâyen gibi zülfün da ko dâmânına düşsün
 Çöz zülfünü bâri bu bahaneyle dil-i zâr
 Geh gerdenine geh giribâbına düşsün

Vezni: Mef û lû/ Me fâ î lû/ Me fâ î lû/ Fe û lûn

5.9. Hiç Sorma Sakın Hâl-i Dil-i Zâre Karışmam Gel Cânım

MAKAM :Dilkeşhâverân

USÛL: Ağır Aksak Semâî

TÛR : Şarkı

YAPı :

A [a(a₁+a₂+a₃+a₄) + b(b₁+b₂+b₃+b₄)]

B [c(c₁+c₂+c₃+a₄) + b _____]

Eserde makam içinde kalınmıştır.

Usûlü kullanma açısından Arazbâr-Bûselik Ağır Semâî'ye benzeyen eserin cümle kuruluşları da Hacı Sâdullah Ağa'nın eserlerine benzemektedir.

Eserin Hacı Sâdullah Ağa'ya ait olduğunu söyleyebiliriz.

DİLKEŞHÂVERÂN ŞARKI

Ağır Aksak Semai

H. Sâdullah Ağa

♩ = 68

Hiç sor ma sa kın

ha li di li

za re ka rış

mam gel a câ nım

Küs tûm sa na ben

nâ fi le yal

var ma ba rış

mam gel a câ nım

Ben de bi li rim

had di mi

Hiç sorma sakın hâl-i dil-i yâre karışmam gel a cânım
Küstüm sana ben nâfile yalvarma barışmam gel a cânım
Bende bilirim haddimi herkesle yarışmam gel a cânım

Nakarat...

Vezni: Mef û lû/ Me fâ î lû/ Me fâ î lû/ Fe û lûn

5.10. Düştü Gönülüm Şimdi Sen Mehpâreye

MAKAM : Eviç

USÛL: Ağır Aksak

TÛR: Şarkı

YAPI :

A $[a(a_1+a_2) + b(b_1+b_2)]$

B $[c(c_1+c_2) + b(b_1+b_2)]$

Eserde geçki yapılmamıştır.

Hacı Sâdullah Ağa'nın kullandığı ritmik şekillere ve melodi anlayışına rastlanmaktadır.

Yine Sâdullah Ağa'ya mahsus perde kaldırışları vardır. Eviç makamı Dilkeşhâverân eserindeki eviçli bölümlere benzer şekilde işlenmiştir.

Leon Hancıyan kaynaklı bir esere eski güfte mecmualarında rastlanmamıştır.

Eserin Hacı Sâdullah Ağa'ya ait olduğunu söyleyebiliriz.

EVC ŞARKI

Ağır Aksak

H. Sâdullah Ağa

Ah Düş tü gön lüm

şim di sen meh

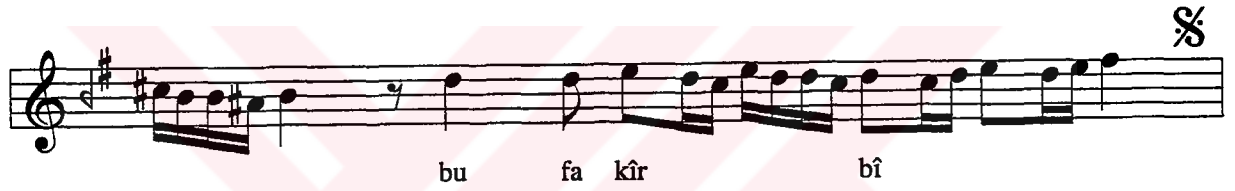
pâ çâ re

a man

Ah Sen din ta bib

sî ne de ki

yâ re

Düştü gönlüm şimdi sen mehpâreye
Sendin tabib sînedeki yâreye
Eyle insâf bu fakîr bîçâreye
Sendin tabib sînedeki yâreye

Vezni: Fâ i lâ tün/ Fâ i lâ tün/ Fâ i lün

5.11. Ümmîd-i Vasl İle Bir İnce Belden

MAKAM : Eviç-Bûselik

USÛL: Şarkı Devr-i Revânı

TÛR : Şarkı

YAPI :

$$A[a(a_1+a_2+a_3+a_4) + b(b_1+b_2) + c(c_1+c_2+c_3)]$$
$$B[d(d_1+a'_2+a_3+a_4) + b \text{ _____}]$$

Miyânda saba geçkisi yapılmıştır.

Eser, Hacı Sâdullah Ağa'nın tercih ettiği gibi iki makamlı bir terkidir. Usûl yine Sâdullah Ağa'nın çok kullandığı Şarkı Devr-i Revânıdır. Daha önceki eviç eserle olan benzerlik usûlü kullanması, melodik yürüyüşleri ve kendine mahsus melodi yapıları ve pek çok eserinde görülen nevâ perdesinde yapılan hicaz geçkisi gibi sebeplerden dolayı eserin Hacı Sâdullah Ağa'ya ait olduğunu söyleyebiliriz.

İst. Üniv. Yaz. No. 5649 s. 86'da eserin bestekârı Sâdullah Ağa olarak kayıtlıdır. Hânende s. 512'de ise Sâdullah Efendi'dir (126).

(126) Ahmet Avni Konuk; "Hânende" adlı güfte mecmuasında Ağa yerine Efendi'yi kullanmaktadır.

Sâdullah Ağa'nın Hayatı bölümünde de anıldığı gibi, Sâdullah Ağa, ağalıktan efendiliğe geçmiştir.

EV C BÜSELİK BESTE

Şarkı Devr-i Revân

Beste : H. Sâdullah Ağa

Güfte : Enderûnî Vâsıf

Ü mî di vas

li le bir in

ce bel den yâr öm

rûm a man Ah

Gö rûn ce ih

ti yâ rım git

di el den yâr öm

rûm a man Ah

gö rûn ce ih

ti yâ rım git

di el den yâr öm

rûm a man ah

B d Ni gâ hı â

şi na yi var

e zel den yâr öm

rûm a man ah

Ümmîd-i vasl ile bir ince belden
 Görünce ihtiyârım gitti elden
 Nigâh-ı âşinâyı var ezelden
 Nasıl vazgeçeyim böyle güzelden

Vezni: Me fâ î lün/ Me fâ î lün/ Fe û lün

5.12. Câm-ı Aşkınla Heman Şûride Ser Bir Ben Miyim

MAKAM : Hicaz

USÛL: Zencir

TÛR : Beste

YAPI :

$$A^{(1M)}[a(a_1+a_2+a_3) + b(b_1+b_2)]$$

$$B^{(T)} [c(c_1+c_2+c_3) + d(d_1+d_2)]$$

$$C^{(3M)}[e(e_1+e_1+e_2) + f(e''_2+f_1)]$$

$$B^{(T)} [c'(c'_1+c_2+c_3) + d(d_1+d_2)]$$

Eser hicaz ailesi içinde seyretmektedir. Miyânthane kendi içindeki çeşitlemelerle oluşmaktadır. Bu esere tipik bir Sâdullah Ağa eseri diyebiliriz. Ard arda sıralanmış kalıplaşmış melodiler ve onların çeşitlemeleri ile eser meydana gelmektedir.

Terennüm çifttir. İkinci terennüm giriş kısmı hariç birinci terennümün aynısıdır. Yani, ikinci terennüme az bir farklılıkla başlanıp, ilk terennümle devam edilmiştir.

Eser Hânende s. 323'de Hacı Sâdullah Efendi adına kayıtlıdır. İst. Üniv. Yaz. 3466 s. 229'da Sâdullah Ağa adına kayıtlıdır. Yukarıda açıklanan bilgileri bu kaynaklarla da pekiştirerek eserin Hacı Sâdullah Ağa'ya ait olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim orijinal notasında da Sâdullah Ağa olarak kayıt vardır.

HİCÂZ BESTE

Zencir

H. Sâdullah Ağa

Ca mı aş kın

la he man

şû

şû ri de ser bir

ben mi yim e fen dim

ah ye le lel lel li ye le lel le le le

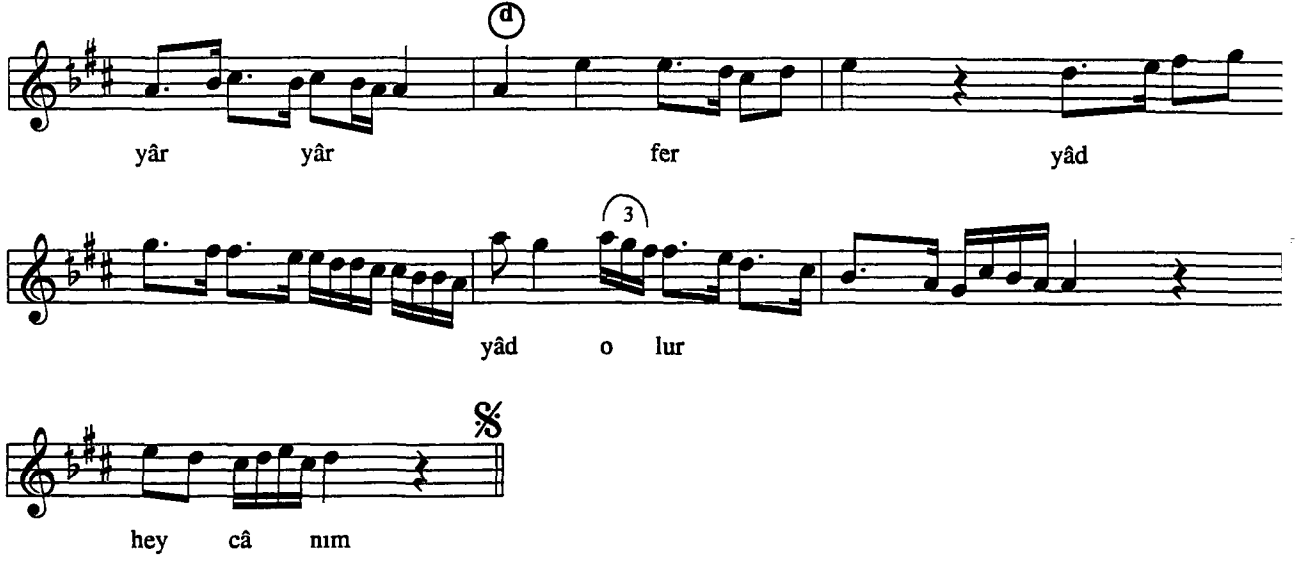
lel li ah te re lel li ye lel li ye le li

lel vay yâr yâr

ser bir

The musical score is written on a single staff in treble clef, with a key signature of two sharps (F# and C#) and a common time signature (C). The melody is composed of eighth and sixteenth notes, with some rests. The lyrics are written below the staff, aligned with the notes. There are several circled letters (A, B, C, D) and a circled 'a' at the beginning of the score, likely indicating specific measures or phrases. A large, faint watermark 'SADULLAH' is visible across the center of the page.

ben mi yim hey câ nım
hey câ nım Gü gül şe
ni kü
yin de de her
şeb súb ha dek fer
yâ yâd ol lur
fen dim ah ye le lel lel li ye
le lel le le le lel li ah te re lel li ye
le li ye le le le le le le le li vay

Câm-ı aşkınla hemân şûride ser bir ben miyim
Dane-i hâlin hevâsiyle gezer bir ben miyim
Gülşen-i kûyinde her sûbhadek feryâd olur
Nâşid âsâ ağlayan ey verd-i ter bir ben miyim

Vezni: Fâ i lâ tûn/ Fâ i lâ tûn/ Fâ i lâ tûn/ Fâ i lâ tûn/ Fâ i lâ tûn

5.13. İkbâlimi Sâye-i Hü mâdan Bilmem

MAKAM : Hicaz

USÛL: Hafif

TÛR : Beste

YAPI :

$$\begin{aligned} & A^{(1M)} [a(a_1+a_2) + b(a_1+b_2)] + B^{(T)} [c(c_1+c_2)+d(d_1+d_2)] \\ & A^{(2M)} \underline{\hspace{10em}} + B^{(T)} \underline{\hspace{10em}} \\ & C^{(3M)} [a'(a'_1+a_2) + e(e_1+e_2)] + D^{(T)} [f(f_1+f_2) + g(g_1+d_2)] \end{aligned}$$

Birinci terennümün sonlarına doğru bûselik, ikinci terennümün sonlarına doğru ise müstear ve segâh geçkileri yapılmıştır.

Miyân hânenin ilk yarısı, Zemin hânenin çeşitlemesi durumundadır. Terennümleri, son bağlantı kısımları hariç birbirlerinden tamamen farklıdır.

Eser yanaşık aralıklar ve kalıplaşmış melodilerle tipik bir Hacı Sâdullah Ağa eseri-
dir diyebiliriz Orijinal notasında ve Hânende de Hacı Sâdullah Efendi (Ağa) olarak gö-
rünmektedir.

HİCÂZ BESTE

Ağır Hafif

H. Sâdullah Ağa

İk ba

li mi

sâ ye i hü

mâ dan

dan bil mem

Ah câ nım ya la

ye le le le le le le li te re li ye

lel le le le le le lel li

sâ sâ ye i hü

mâ dan bil

mem Rab

ti

di dil i düp

mü seb bi

büi es bâ

bâ

Ah câ nim ya la ye lel

le lel li te re li ye lel lel

İkbâlimi sâye-i hü mâdan bilmem
İdbârımı cânib-i semâdan bilmem
Rabt-ı dîl idüp müsebbib-ül esbâbâ
Ben cezbe-i kâhı kehrübâdan bilmem

Vezni: Mef û lû/ Me fâ î lûn/ Me fâ î lûn/ Fa'

5.14. Nideyim Sahn-ı Çemen Seyrini Cânânım Yok

MAKAM : Hicaz-ı Hümayun

USÛL : Yürük Semâî

TÛR : Nakış Yürük Semâî

YAPI:

$$A [a^{(1M)} + b^{(2M)}] + B^{(T)} [c+c'+d+d] + b^{(2M)}$$

İki bölümlü miyansız bir nakış olan bu eser Sâdullah Ağa'nın günümüzde en tanınmış eseridir.

Hânende de Hacı Sâdullah Efendi (Ağa) adına kayıtlı olup, eski yazma güfte mecmualarında rastlanmamıştır.

Melodik kuruluş usûlü ve makamı kullanma açılarından eserin Hacı Sâdullah Ağa'ya ait olduğunu söyleyebiliriz.

HİCÂZ-HÜMAYÛN NAKİŞ YÜRÜK SEMÂÎ

Yürük Semâî

Beste : H. Sâdullah Ağa

Güfte : Enverî

© A a

Ah Ni de yim sah nı çe men sey ri ni câ

nâ nım yok

§ B

Ah Bir ya nım ca sa lı nır ser vi hı râ

mâ mâ nım yok

© B c

yâr yâr hay râ nın o lam

© c

yar dost dost

© d

kur bâ nın o lam dost yel lel li ye le lâ

lâ lâ lâ

öm rüm ye le lâ li te rel li ye le lâ

lâ lâ lâ

mi rim te re lâ li

Nideyim sahn-ı çemen seyrini cânânım yok
 Bir yanımcı salınır serv-i hırâmânım yok

Yâr, yâr, hayranın olam yâr, dost, dost kurbanın olam dost yel
 lel le ye le ta, lâ, la ömrüm ye le lâ li, te rel li le te rel li ye le
 lâ la, la, la, mirim te re lâ li.

Vezni: Fâ i lâ tün/ Fe i lâ tün/ Fe i lâ tün/ Fa' lün

5.15. Ey Şehenşâh-ı Cihân Arâ-yı Nev Tarz-ı Usûl

MAKAM :Hicazkâr

USÛL:Devr-i Kebîr

TÛR :Beste

YAPI :

$$\begin{aligned} A^{(1M)} & [a(a_1+a_2) + b(b_1+b_2)] + B^{(T)} [c(c_1+c_2)+d(d_1+d_2)] \\ A^{(2M)} & \underline{\hspace{2cm}} + B^{(T)} \underline{\hspace{2cm}} \\ C^{(3M)} & [e(e_1+e_2) + f(f_1+b'_2) + B^{(T)} \underline{\hspace{2cm}} \\ A^{(4M)} & \underline{\hspace{2cm}} + B^{(T)} \underline{\hspace{2cm}} \end{aligned}$$

Eserde Miyânihâne de Nihavent ve Neveser geçkileri yapılmıştır.

Terennüm birinci mısranın devamı gibidir. Sâdullah Ağa'nın özelliklerinden biri olarak sayabileceğimiz bu durum birçok eserinde karşımıza çıkmaktadır.

Bu esere yazma güfte mecmualarında rastlanmamıştır. Hânende s. 182'de Sâdullah Efendi adına kayıtlıdır. Kalıplaşmış melodiler çerçevesinde bir eserdir ve Hacı Sâdullah Ağa'nın üslubu hissedilmektedir. Eserin sözlerine bakıldığında tahta yeni geçmiş bir pa-dişaha medhiyye olarak yazıldığı anlaşılmaktadır. III. Selim için yazıldığı düşünülebilir. Şâirliği de bilinen Hacı Sâdullah Ağa'nın III. Selim'e medhiyye olarak bu şiiri yazıp bes-telediğini söyleyebiliriz.

Ağır Devr-i Kebir

HİCÂZKÂR BESTE

H. Sâdullah Ağa

28) 4/4

Ah E e y şe he

n şâ hı

ci hâ

n â

râ yı ne v

r ta r zı u

su l

Bı bi me ne

n di m g e

l le

(Saz.....)

dim â bu

râ bul yı du ne zâ v ta zâ

ta tın (Saz.....) r n zı la u şe

sū re Ta tah tı â

lî ba ba h tı şâ

hı bu

bu l du zâ tı

n la (Saz.....) re f

Ey şehensâh-ı cihân ârâ-yı nev tarz-ı usûl
 Nevbe nev âsâr-ı lûtfun hayret efzâ-yı ukûl
 Taht-ı âlî baht-ı şâhı buldu zâtınla şeref
 Hep bula ömrü firâvan ile dilhânın husûl

Bî menendim gel efendim pây-i nev tarz-ı usûl

Vezni: Fâ i lâ tûn/ Fâ i lâ tûn/ Fâ i lâ tûn/ Fâ i lûn

5.16. Dil Bir Güzelin Vuslatına Muntâzır Oldu

MAKAM :Hicazkâr

USÛL:Yürük Semâî

TÛR :Nakış Yürük Semâî

YAPı :

$$\begin{array}{l} A[a^{(1M)}(a_1+a_2)] + [B^{(2M)}b(b_1+b_2)] + C^{(T)}[c(c_1+c_2)] \\ B^{(2M)} \underline{\hspace{10em}} + C^{(T)} \underline{\hspace{10em}} \\ D^{(3M)} [d(d_1+a'_2) \hspace{10em}] + C^{(T)} \underline{\hspace{10em}} \\ B^{(4M)} \underline{\hspace{10em}} + C^{(T)} \underline{\hspace{10em}} \end{array}$$

Hacı Sâdullah Ağa'nın melodi yapıları ve hicazkâr makamını kullanma şekli eserde bariz bir şekilde görülmektedir. Nevâ da Kürdî ve Çargâh ta Bûselîge fazla önem vermiştir. Ayrıca Nîm Hisar perdesindeki Segâh geçkisinin makama ayrı renk kattığı söylenebilir. Bütün eserde gizli ve açık çeşitlemelere rastlanmaktadır. Esere, yalnız İsmail Hakkı Bey Koleksiyonunda rastlanmıştır.

HİCÂZKÂR NAKİŞ YÜRÜK SEMÂÎ

Yürük Semâî

H. Sâdullah Ağa

Dil bir gül ze lin vus la tı na

mun ta zır ol du

Sabr et di ği miz cev rü ce fâ

lar gül zel ol du (Son)

câ nım ye le lel lel le le lâ

li öm rüm te re lel

lel le le lâ li

Men ben de i bî ha re ye rah

mey le di ol şûh

câ nım ye le lel lel le le lâ

li öm rüm te re lel

lel le le lâ li

Dil bir güzelin vuslatına muntazır oldu
 Sabr ettiğimiz cev-r-ü cefâlar güzel oldu
 Men bende-i bîçâreye rahmeyledi ol şûh
 Ama sebeb ol merhamete bu eser oldu

Vezni: Mef û lû/ Me fâ î lû/ Me fâ i lû/ Fe î lûn

5.17. Hıram Et Gülşene Gûş Eyle Ar'ardan Mudârâyı

MAKAM :Hicazkâr

USÛL:Şarkı Devr-i Revânı

TÛR :Şarkı

YAPI :

$$\begin{aligned} A & [a(a_1+a_2+a_3+a_4) + b(b_1+b_2+b_3+b_4)] \\ B & [a'(a'_1+a'_2+c_1+a_4) + b \text{ ————— }] \end{aligned}$$

Eserde, miyân zeminin çeşitlemesi durumundadır. Etem Ruhi Üngör'de (127) ve Sadun Aksüt'te (128) bestekârı Sâdullah Ağa olarak geçen bu eser, Yılmaz Öztuna da Sermüezzin Sâdullah Efendi adına kayıtlıdır (129). Esere eski güfte mecmualarında rastlanmamıştır. Hacı Sâdullah Ağa Şarkı Devr-i Revânı usûlüne rağbet göstermiştir. Usûlü kullanması ve usûlü kullanırken eserde meydana gelen yapılanma aynı usûldeki diğer şarkıları ile benzerdir.

Yine Sâdullah Ağa'nın cümle açışları melodik yürüyüşleri bu eserde de dikkati çekmektedir. Eserin Hacı Sâdullah Ağa'ya ait olduğunu söyleyebilir.

(127) ÜNGÖR, E. R; Türk Mûsikîsi Güfteler Ant., Cilt:1, s.315

(128) AKSÛT, S;Türk Mûsikîsinin 100 Bestekârı, İnkilâp Kitabevi, İst 1993, s. 82

(129) ÖZTUNA; a.g.e.

HİCÂZKÂR ŞARKI

Şarkı Devr-i Revânı

Beste: H. Sâdullah Ağa
Güfte: Vâsıf

Hı ram et gül
şe ne gûş ey
le ar ar dan
mu da ra yı câ nım
U tan dır serv
A çıl gül ler
kad di ref
gi bi nüs tar ey
i le ser vi
le yip ca mı
se men sa yı
fe rah zâ yı câ nım

Sü züp ner gis

le rin mec lis

de ser hoş ey

le mi na yı câ nım

Hıram et gülşene gûş eyle arardan müdarayı
 Utandır serv-i kaddın reftâr ile serv-i semensâyı
 Süzüp nergislerin mecliste sarhoş eyle minâyı
 Açıl güller gibi nûş eyleyip câm-ı ferâhfezâyı

Vezni: Me fâ i lün/ Me fâ i lün/ Me fâ i lün/ Me fâ i lün

5.18.Azîmetin Nereden Böyle Bî- Nikab Senin

MAKAM :Hüseyinî-Aşîrân

USÛL :Zencir

TÛR :Beste

YAPI :

A (1M) [a+b+c] + B(T) [d+e+f]
A (2M) _____ + B(T) _____
C (3M)[g+h+i+l] + B(T) _____
A (4M) _____ + B(T) _____

Eser tipik hüseyinî seyir ile başlamış, Zeminhâne sonunda kısa bir sabâ geçkisi yapılmıştır. Terennüm makamın bünyesinde olup, Miyânhanede kısa bir eviç geçkisi göze çarpmaktadır. Eser geçki yönünden bir özellik taşımamaktadır.

Usûlün ortasında terennüme geçilmiş, Devr-i kebir usûlü ile başlayan terennüm Zencir usûlünün tamamlanması ile sona ermiştir.

Genelde ölçü başlarında kullanılan sekizlik esler ve ardından gelen onaltılık ve sekizlik nota gruplarından oluşan motiflerle cümle teşkiline gidilmiş ve akıcılık sağlanmıştır.

Terennüm tektir. Terennüm ve Miyânhaneye girişleri benzerdir.

Günümüz kaynaklarında bestecisi Hacı Sâdullah Ağa olarak görünen bu eser, Hânende de Hacı Sâdullah Efendi (Ağa) adına kayıtlıdır.

HÜSEYNÎ-AŞİRAN BESTE

Zencir

H. Sâdullah Ağa

Yâ ri A zi zi me tin

tin ne re den

den böy

le bî ni ni kâb

kâb se nin

Ah si m ten sin gül be de ni

sin gon ca fem sin yâr a

man yâr böy le bî

ni nikâb kâb kâb

se nin nin hey câ nım

Yâr Ge hi hi me yâ

nı nı ko

koş dur

ge hi ah le bi

bin em dir

Azîmetin nereden böyle bî-nikâb senin
 Ki mâhitâb-ı ruhun yakmış âfitâb senin
 Geh meyânını koştur ge hi lebin emdir
 Vebâli var ise cânânım sevap senin

Vezni: Me fâ i lün/ Fe i lâ tün/ Me fâ i lün/ Fe ül

5.19. Nev-Bahâr Oldu Yine Azm-i Gülistân Görünür

MAKAM :Hüseynî-Aşîrân

USÛL:Hafif

TÜR :Beste

YAPI:

$$\begin{array}{lcl} A^{(1M)} [a(a_1+a_2+a_3+a_4)+b(b_1)] & + & B^{(T)} [b(b_1+b_2+b_3)] \\ A^{(2M)} \underline{\hspace{2cm}} & + & B^{(T)} \underline{\hspace{2cm}} \\ C^{(3M)} [c(c_1+c_2+c_3+c_4)] & + & B' [b'(b'_1+b'_2+b'_3)] \\ A^{(4M)} \underline{\hspace{2cm}} & + & B^{(T)} \underline{\hspace{2cm}} \end{array}$$

Eserde belirgin bir geçki görülmemektedir.

Diğer 2. Bestelerde kullandığı gibi, Sâdullah Ağa, Hafif usûlünü kullanmıştır. Usûl, Her Bölümde bir kez vurularak tamamlanmıştır.

Zemihhâne ve Miyânâhânede cümleler, eslerle birbirinden ayrılmış motiflerin birleşimlerinden meydana gelmiştir. Terennüm daha kesintisiz ve yumuşaktır. Zemihnaneden sonra gelen terennümle Miyânâhâneden sonra gelen terennümün ilk yarıları az farklı, ikinci yarıları aynıdır. Birinci terennümün ilk yarısı yerinde rastla tamamlanırken, ikinci terennümde yegah ta rastla kalınmaktadır. İkinci terennümün ilk yarısı birinci terennümün başka perde üzerindeki çeşitlemesidir diyebiliriz. Eser bestekârı kaynaklarda Hacı Sâdullah Ağa'dır.

HÜSEYNÎ AŞÎRAN BESTE

Hafif

H. Sâdullah Ağa

Ah Nev ba har
ol du yi
ne az mi
gü lis tan
gö rü nür
ah ser vi bü len dim me
lek me nen dim se ni
câ nâ pek be ğen dim
yâr a man

be li şâ hı

men hey câ nım Ah Bû

yi sün bül

den den e der

kes bi bi sa

fâ yı hâ

tır Ah

Ser vi bü len dım me lek me

nen dım se ni câ nâ

Nev bahâr oldu yine azmi gülistân görünür
Gül için bülbüle feryâd ile efgan görünür
Bûy-i sünbül den eder kesb-i sefây-ı hâtır
Lâlenin sûz-u derûnunda acep kan görünür

Serv-i bülendim, melek menendim, seni cânâ pek beğendim

Yar aman beli şâh-ı men

Vezni: Fâ i lâ tün/ Fâ i lâ tün/ Fe i lâ tün/ Fe i lün

5.20. Müşkin Turalar Kim Ol Büt-i Dilcûda Gördüm Ben

MAKAM :Hüseynî-Aşîrân

USÛL:Aksak Semâî

TÛR :Ağır Semâî

YAPI :

$$\begin{aligned} & A^{(1M)}[a+b] + B^{(T)} [a'+c) \\ & A^{(2M)} ______ + B^{(T)} ______ \\ & C^{(3M)} [d+e] + B^{(T)} [f+g] + B^{(T)} ______ \\ & A^{(4M)} ______ + B^{(T)} ______ \end{aligned}$$

Eser geçki bakımından renklidir. Zemihne sonunda Çargâh perdesinde Nikriz, devamında Bayatî ve yegâhta Bûselik geçkileri yapılmıştır. Miyânâhâne nevâda Hicaz ve arkasından Bûselik makamın havası yaratılmıştır. Birinci mısradaki Çargâhta Nikriz ile Bayatî, üçüncü mısradaki Çargâhta Nikriz ile Bûselik makamlarına gidilmiştir. Ortak asma kalıplardan değişik makamlara geçkiye güzel bir örnektir.

Bölümler ikişer motifli, ikişer cümlelerden meydana gelmiştir. Zeminhâne ve terennüm girişleri benzerdir. Meyanâhâne sonunda beş ölçülük bir ek terennüm vardır.

Arkasından tekrar esas terennüm gelmektedir. Böylece eserde bir iç genişleme meydana getirilmiştir. Terennüm sonlarındaki kelimeler bir önceki mısralara aittir.

Eser, kaynaklarda Hacı Sâdullah Ağa'ya ait olarak görülmektedir.

HÜSEYNÎ-AŞÎRAN AĞIR SEMÂÎ

AksakSemâî

H. Sâdullah Ağa

(A) (a)

Ah O müş kin tur

ra lar kim

(b)

ol bü ti dîl

cû da gör düm

ben ah ce nân ey

(B) (a')

ah hay râ nî nîm

nâ lâ nî nîm

(c)

ser ger da nî nîm

ah gör düm

ben ben

ah Ke bû di

câ me ler le

sû be sû cil

ve fû rû şî

nâz ah ce nân ey

ah hay râ nî nîm

nâ lâ nî nîm

se ri ger da nî nîm

cil ve fû rûş

nâz vay

ah Hay râ nı nım

nâ lâ nı nım

ser ger da nı nım

ah cil ve fû rûş

nâz nâz vay

O müşkin turralar kim ol bût-i dîlcûda gördüm ben
 Ne sümbülde ne berk-i gonca-i hoşbûda gördüm ben
 Kebûd-u câmelerle sû-be-sû cilve fûrûş-i nâz
 Bir içim suya dönmüş ol meh-i Göksu'da gördüm ben

Hayrânınım nâlânınım, sergerdânım ah gördüm ben

Vezni: Me fâ î lün/ Me fâ î lün/ Me fâ î lün/ Me fâ î lün

HÜSEYNÎ-AŞÎRAN YÜRÜK SEMÂÎ

Yürük Semâî

H. Sâdullah Ağa

(A) (a)

Dil ber o la â şı kı na

(b)

ey le ye çâ re vay

(B) (c)

vay (Saz.....) gel gel

(c)

şûh le ven dim gel

gel ser vi bü len dim

(d) (e)

gel ah se ni be ğen

dim câ nım öm rüm mi

(1)

rim a man câ nım öm

rüm rim a man a man a man

nım öm rüm mi rim

a man a man

Ah ah be li yâ rim vay

Dilber olacak âşıkına eyleye çâre
 İtmez bana bir kerre fevâ bu ne sitâre
 Ey dilber-i şîrin-i dehen etme bana sadnâz
 Kâr etti dile tîr-i gamın buna ne çâre

Vezni: Mef û lü/ Me fâ i lü/ Me fâ i lü/ Fe û lün

5.22. Hâl-i Siyehî Gerdeni Nâzik Terindedir

MAKAM :Muhayyer

USÛL:Aksak Semâî

TÛR :Ağır Semâî

YAPI:

$$\begin{array}{l} A^{(1M)}[a(a_1+a_2+a_3+a_4)+k] + B^{(T)}[b(a'_1+a'_2+b_1+b_2+b_3+b_4)+k] \\ A^{(2M)} \underline{\hspace{2cm}} + B^{(T)} \underline{\hspace{2cm}} \\ C^{(3M)}[c(c_1+c_2+c_3+c_4)+k] + B^{(T)} \underline{\hspace{2cm}} \\ A^{(4M)} \underline{\hspace{2cm}} + B^{(T)} \underline{\hspace{2cm}} \end{array}$$

Eserde terennümün ilk iki motifi, zemihnânenin çeşitlemesi durumundadır. Miyânânenin son motifi zeminhânenin son motifi ile aynı olup, terennüme bağlanmaktadır. Eser tek terennümlüdür.

Muhayyer iki besteye Mev. Müz. Kth. No. 2193 s. 150 de rastlanmaktadır. Bu eser ve yürük semaisi ile takım tamamlanmış görünmektedir. Hacı Sâdullah Ağa'nın melodi anlayışı ve cümle yapılarına uygun diyebileceğimiz bir eserdir.

MUHAYYER AĞIR SEMÂÎ

Aksak Semâî

H. Sâdullah Ağa

Hâl-i siyâhı gerdeni nâzik-terindedir
 Bir bûsesine cânımı versem yerindedir
 Perçem sanır ol nûr-i siyâhı gören velî
 Zill-î hü mâ-yı evc-i sa'adet serindedir

Vezni : Mef û lû/ Fâ i lâ tü/ Me fâ î lû/ Fâ i lûn

5.23. Bir Elif Çekti Yine Sineme Cânân Bu Gece

MAKAM :Muhayyer

USÛL :Yürük Semâî

TÛR :Yürük Semâî

YAPI :

$$\begin{aligned} &||:A^{(1M)}[a(a_1+a_2+a_3+a_4):||+k_1+k_2] + ||:B^{(T)}[b+c]:||+k'_3] \\ &||:A^{(2M)} \underline{\hspace{2cm}} + ||:B^{(T)} \underline{\hspace{2cm}} \\ &||:C^{(3M)}[d(a'_1+a'_2+d_1+d_2+:||+k_3k_2] + ||:B^{(T)} \underline{\hspace{2cm}} \\ &||:A^{(4M)} \underline{\hspace{2cm}} + ||:B^{(T)} \underline{\hspace{2cm}} \end{aligned}$$

Eserde geçki yapılmamıştır.

Miyânîhâne, Zeminhânenin bazı küçük değişikliklerle çeşitlemesi durumundadır. Zeminhâne ve terennümün ilk ölçüleri arasında asimetrik bir melodik yapı görülmektedir.

Eserde, terennümün tek olması melodilerin asimetri ya da göçürme yolu ile yinelenmesi, kısaca eserde farklı yapıda bir melodi bulunmaması ve geçki yapılmamasından dolayı bir monotonluk hissedilmektedir.

Eser Hânende s. 459 da Sâdullah Ağa adına kayıtlıdır. Mev. Müz. Kth. No. 2193 s. 150 de iki muhayyer besteye rastlanmıştır. Elimizde bulunan Ağır ve Yürük Semâîsi ile de takım tamamlanmış olmaktadır.

MUHAYYER YÜRÜK SEMÂÎ

Yürük Semâî

Beste : H. Sâdullah Ağa
Güfte : Vâsıf

Ah Bir e lif çek ti yi ne sî ne me câ

nân bu ge ce va y va y

a man e y a ma n e y a man e y

a ma n e y a man a ma n si ne me câ nân bu ge ce

yar r bu ge ce vay (Saz.....) vay (Saz.....)

Ah A yın on dör dü gi bi dün ge ce me c

li s de i di vay (Saz.....) Ah A yın on

dör dü gi bi dün ge ce me c lis te i di

va y a man ey y a ma n e y

a man e y a ma n e y a ma na ma n

dü nge ce mec lis de me c li s de i di vay (Saz.....)

Bir elif çekti yine sîneme cânân bu gece
 Pek sarıldı bana ol serv-i hırâmân bu gece
 Ayın ondördü gibi dün gece mecliste idi
 Kande akşamlayacak ol meh-i tâbân bu gece

Vezni: Fe i lâ tün/ Fe i lâ tün/ Fe i lâ tün/ Fe i lün

5.24. Şâhım Hemîşe Lûtfun Umar Bu Fütâdecik

MAKAM :Muhayyer-Sünbûle

USÛL:Yürük Semâî

TÛR :Nakış Yürük Semâî

YAPI :

$A[a^{(1M)}(a_1+a_2)+b^{(2M)}(b_1+b_2)]+$

$B^{(T)}[c(c_1+c_2)+||:d(d_1+d_2):||]$

$C[b^{(2M)}(b_1+b_2)+e^{(3M)}(e_1+e_2)]$

A _____

Hacı Sâdullah Ağa'ya ait bir özellik olarak bileşik makam kullanılmış ve geçkiye ihtiyaç duyulmamıştır.

Eserde Sabâ makamının işlenişi, Hacı Sâdullah Ağa'nın Sabâ-zemzeme eseri ile benzerlik göstermektedir. Bestekârı 732 no'lu güfte mecmuası (130) s. 1191 de III. Selim musahibi Sâdullah Ağa olarak görülmektedir. Hânende s.473 de ve 5630 no'lu yazma güfte mecmuasında Hacı Sâdullah Ağa adına kayıtlı olan bu eserin bestekârının Hacı Sâdullah Ağa olduğunu söyleyebiliriz.

(130) Sâdullah Ankaravî; Ali Emîri; Kth. Manzum Yazma, No: 732

MUHAYYER-SÜNBULE NAKIŞ YÜRÜK SEMÂÎ

Yürük Semâî

H. Sâdullah Ağa

Şâ
Fil

hum
va

he mi
kı öy le

lût
dir

fun
a

u mar
la gör

bu
bir

fû
zi

fû tâ
zi yâ de cik
de cik

Him
met

le bun
da

fer
ze çı kar

bir

pi yâ
de cik
vay

dir
di ri ten

tir
lel len

ten
di ri ten

di ri di ri ten

hey
dost

hey
dost

gel iş
gel ça ve bâ zım
re sa zım

Him
met

le bun
da

ze çı kar

bir pi yâ de cik vay

çok çok ni yâ zi bû si ruh et

at sür üs tû ne

Şâhım hemîşe lûtfun umar bu fûtâdecik
 Himmetle bunda ferze çıkar bir piyâdecik
 Çok çok niyâz bûs-i ruh et at sür üstüne
 Fîlvâki öyledir alagör bir ziyâdecik

Vezni: Mef û lû/ Fâ i lâ tûn/ Me fâ i lû/ Fâ i lûn

5.25. Nedir Bu Gonca Dehen Sende Ey Gül-i Ahmer

MAKAM :Sabâ-Zemzeme

USÛL:Zencir

TÛR :Beste

YAPI:

$$\begin{array}{ll} A^{(1M)}[a+b+c+d] & + B^{(T)} [e+f+g+h] \\ A^{(2M)} \underline{\hspace{2cm}} & + B^{(T)} \underline{\hspace{2cm}} \\ C^{(3M)}[i+k+l+c'+m] & + B^{(T)} \underline{\hspace{2cm}} \\ A^{(4M)} \underline{\hspace{2cm}} & + B^{(T)} \underline{\hspace{2cm}} \end{array}$$

Eserde geçki olarak, terennümde yegâh perdesinde Bûselik, Miyânihânedede hüseyinî geçkileri yapılmıştır.

Terennüm eslerle bölünmüş daha fazla motifin birleşmesiyle oluşmuştur. Bu durum esere canlılık kazandırmaktadır. Mısralar ve terennümler iç içedir. Terennüm usûlün tam ortasında başlamaktadır.

Bu eser, Mev. Müz. Kth. No. 2193 s.79 da Hüz-i Zemzeme, Ankaravî s. 79 da Zemzeme olarak kayıtlıdır. Sabâ-zemzeme makamı kısaca Zemzeme olarak da adlandırılmıştır. Eser Sabâ-Zemzeme makamının özelliklerine uygundur.

Bu eserin bestekârı yukarıda adı geçen kaynaklarda Sâdullah Ağa'dır.

SABÂ-ZEMZEME BESTE

Zencir

Beste : H. Sâdullah Ağa

Güfte : Şâkir

Yar Ne dir dir bu gon

gon ca de hen

hen sen

de ey ey gü li

ah mer

ser vi nâ zim i iş ve bâ

zim pek be yâ zim na ze

ni nim yar sen de ey

ey gü li

ah mer hey ca nım

Yar Mü bâ rek o

o la ku dû

dû mun dü yüp

ah çe men men yer lil

yer

Nedir bu gonca dehen sende ey gül-i ahmer

Hezâr-ı nâz ile gülzâra gel kaddi ar ar

Mübârek ola kudûmun deyup çemen yer yer

Düşer ayağına Şakir gibi bütün cûyler

Vezni: Me fî i lün/ Fe i lâ tün/ Me fâ i lün/ Fa' lün

HÛZÎ-ZEMZEME BESTE

Yürük Semâî

Beste : H. Sâdullah Ağa

Güfte : Şâkir

(A) (a)

Gel şa hı ci ha nım gi de lim

(b)

a a h gül şe ne bi z

(B) (c)

de gel gel

(d)

ser vi re vâ nım gel

gel gon ca de hâ nım

(e)

ah ah dil sa na hay

ra n can sa na kur bâ n

ben de ne fer mân se nin gel câ nım

(g)

gel râ hı na kur ban se nin

(C) (h)

gel ca nım gel Lût fi le ka dem

ren ce kı lıp a h a h

Şâ ki ri zâ re ah gel

Gel ser vi re vâ nım

(Yürük) a h a h dil sa na hay

râ n can sa na kur bâ n

ben de ne fer man se nin gel câ nım

gel râ hı na kur bân o la yım

gel cânım gel

Gel şâh-ı cihânım gidelim ah gülşene bizde
 Mehtâb edelim mahasalı işte denizde
 Lûtf ile kadem rence kılub Şâkir-i zâre
 Hem bezm olalım bir gece gel zemzememizde

Gel gel serv-i revânım gel gel gonca dehânım

Vezni: Mef û lû/ Me fâ î lû/ Me fâ î lû/ Fe û lûn

5.27. Beni Ey Gonca-Fem Bûlbûl Sıfat Nâlân Eden Sensin

MAKAM :Sûz-i Dil

USÛL :Aksak Semâî

TÛR :Ağır semai

YAPI :

$$\begin{aligned} &A^{(1M)}[a] + B^{(T)}[b+c] \\ &A^{(2M)}_ + B^{(T)}_ \\ &C^{(3M)}[d] + B^{(T)}_ \\ &A^{(4M)}_ + B^{(T)}_ \end{aligned}$$

Geçki olarak Miyânâhânede nevâda Rast ve nevâda Nikriz geçkileri yapılmıştır.

Eser tek terennümdür.

Bestekâr, aksak semâî usûlünü her seferinde değişik kalıplarla sunarak monotonluğu önlemiştir. Eser akıcı bir ustalıklı işlenmiştir.

Sûz-i Dil makamının ilk örneklerinden olduğu tahmin edilen bu eserin, kendinden sonraki Sûz-i Dil eserleri etkilediği düşünülebilir. Abdülhâlim Ağa'nın eksik olan Sûz-i Dil takımı bu eserle tamamlanmıştır.

İst. Üniv. Yaz. Kth. No. 3466 v. 276 da Sâdullah Ağa, Hânende s. 695 de Hacı Sâdullah Efendi (Ağa) olarak kayıtlı olan bu eserin Hacı Sâdullah Ağa'ya ait olduğu söylenebilir.

SÛZ-İ DİL AĞIR SEMÂÎ

Aksak Semâî

H. Sâdullah Ağa

Beni ey gonca-fem bûlbûl sıfat nâlân eden sensin
 Hemîşe hem-dem-i sad nâle vü efgân eden sensin
 N'ola senden edersem hûn-i nâ-hak-geştemi da'vâ
 Dem-â-dem bağrımı hasretle zîrâ kan eden sensin

Vezni : Me fâ î lûn/ Me fâ î lûn/ Me fâ î lûn/ Me fâ î lûn

5.28. Ne Dem ki Sînesi O Gül Ruhun Küşâde Olur

MAKAM :Şed-Arabân

USÛL:Zencir

TÛR:Beste

YAPI:

$$\begin{array}{l} A^{(1M)}[a+b+c+d] + B^{(T)}[e+f+g] \\ A^{(2M)} \underline{\hspace{2cm}} + B^{(T)} \underline{\hspace{2cm}} \\ C^{(3M)}[h] + B^{(T)}[e'+f'+g'] \end{array}$$

Eser, Bayâtî-Arabân takımla melodi benzerlikleri göstermektedir. Hüseyinî-Aşîrân 1. beste ile de usûlü kullanma ve motifin ritmik inşası yönlerinden benzerdir. Motif başlarındaki sekizlik eserlerden sonra gelen onaltılık ve sekizlik nota grupları iki eserde de sıkça kullanılmıştır. Sabâ-Zemzeme beste ile de bu yönden benzerlikler görülmektedir.

Eser çift terennümlüdür. İkinci terennüm birincisinin muhayyer perdesindeki çeşitlenmesidir diyebiliriz.

Yukarıda anlatıldığı üzere, eserler arasındaki benzerlikler bize Sâdullah Ağa'nın kişisel uslûbunu duyurmaya başladığı gibi, eserlerin ona ait olup olmadığı fikrini de uyardırmaya başlamıştır.

Yine de eski güfte mecmualarındaki kayıtlara da önem vermeliyiz. Bu eser, Hânende de s. 702 de Sâdullah Ağa olarak kabul ettiğimiz Hacı Sâdullah Efendi (Ağa), Ankaravî s. 1162 de Sâdullah Ağa, Mev. Müz. Kth. No 2193 s. 263 de Sâdullah Ağa adına kayıtlıdır. Eserin Hacı Sâdullah Ağa'ya ait olduğunu söyleyebiliriz.

ŞEDD-İ ARABAN BESTE

Zencir

Beste : H. Sâdullah Ağa

Güfte : Dâniş

Çifte Düyek

Ne Gö Mu dem nül ra dem nül ra ki de dim

sî şev üz sî şev üz

Fahte

ne si ö ne si ö
ku mu ha ku mu ha
re gü ze re gü ze

öl hab zel

gü be i gül bet iş

Çenber

ru da te hu ha bu

şâ ya da şâ ya da de de da o o o

Devr-i Kebîr

lur ah yel le lel lel

le le le le le li

te re le le le le le le

Bereşan

lel le lel lel lel lel li yâr yâr ru
yâr yâr da
yâr bu

hu ha bu hun ha e kü şâ zi ya da

de de de o o o

1 hey câ nım 2 hey câ nım

Çifte Düyek (C)

O mâh mâh rû rû

Fahte

ye de dim

mih

re gö te

rip rip Dâ

Devr-i Kebîr

niş ah yel le lel lel

le le le lel le lel li

te re lel lel lel le le le le le

Bereşan

lel lellel lel lel lel li yâr yâr

mih re gö gös te rip

Dâ

niş hey câ nım

Ne dem ki sînesi o gül ruhun küşâde olur
 Gönülde şevk ve muhabbet daha ziyâde olur
 O mâh-rûye dedim mihre gösterip Dâniş
 Murâdım üzere güzel işte bu edâda olur

Vezni: Me fâ i lün/ Fe i lâ tün/ Me fâ i lün/ Fe i lün

5.29.Nedir Murâd-ı Dil-i Kûy-i Yarî Biz Biliriz

MAKAM :Şed-Arabân

USÛL :Aksak Semâî

TÛR :Ağır Semâî

YAPI :

$$\begin{aligned} &A^{(1M)}[a+b] + B^{(T)}[c+d] \\ &A^{(2M)} ______ + B^{(T)} ______ \\ &C^{(3M)}[e+f] + B^{(T)} ______ \\ &A^{(4M)} ______ + B^{(T)} ______ \end{aligned}$$

Eserde, terennün de Nihâvend geçkisi ve arkasından yegâhta hümayûn görülmektedir.

Eser tek terennümlüdür. Mısralarla terennümler iç içedir.

Usûl her seferinde değişik kalıplarla verilmektedir. Eser usûlün işlenişi ve melodi inşası bakımlarından Sûz-i Dil Ağır Semâî ile benzerlik göstermektedir.

Bu eserin bestekârı, Mev. Müz. Kth. No 2193 s. 263 de Sâdullah Ağa, Hânende s. 702 de Hacı Sâdullah Efendi Olarak kayıtlıdır. Eserin Hacı Sâdullah Ağa'ya ait olduğunu söyleyebiliriz.

Şed-Arabân takımının diğer iki eseri Tânbûri İzak'a aittir.

(A) (a)

Ah Ne dir mu râ dı di lî kû
 Ah Se nin fe lek de di ğin yâ
 Ah Vi sâ li çin do la şır rû

(b)

yi yâ rı biz li riz a man
 di gâ rı biz li riz a man
 zi gâ rı biz li riz a man

(B) (c)

ye lel li yâr yel le le lelel lelel

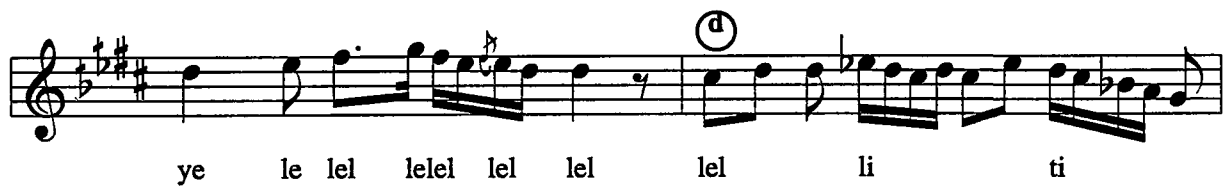
(d)

lel li kû yî yâ rı biz
 yâ di gâ rı biz
 rû zi gâ rı biz

(C) (e)

bi li riz Ah hep öy le dil
 bi li riz
 bi li riz

de o lur ti ri na zı mür

Nedir murâd-ı dil-î kûy-i yâri biz biliriz

Senin felek dediğin yâdigârı biz biliriz

Hep böyle dilde olur tûr-i nâz mürde-i cân

Visâl için dolandır ruzigâr-ı biz biliriz

Vezni: Me fâ i lûn/ Fe i lâ tûn/ Me fâ i lûn/ Fe i lûn

5.30. Gel Kucağım Tahtın Olsun Anda Eyle Saltanat

MAKAM :Şehnâz-Bûselik

USÛL :Ağır Aksak

TÛR :Şarkı

YAPI:

$$A[a_1+a_2) + b(a'_1+b_2)]$$

$$B[c(a''_1+c_2) + b(a'_1+b_2)]$$

Eser, Hacı Sâdullah Ağa'nın bir özelliği olarak diyebileceğimiz bileşik makamdan yapıp, geçkisizdir.

Cümle girişlerinde Hacı Sâdullah Ağa'nın eserlerinde görülen ritmik şekillere rastlanmaktadır. Hep aynı melodiden hareketle cümlelere başlamıştır.

Usûl yönünden, elimizdeki diğer ağır aksak eserlerden farklı bir işleyiş görülmektedir.

Bu esere yalnız Refik Fersan Kollaksiyonu D. 30'da rastlanmıştır. Notanın kaynağı ise Leon Hancıyan'dır.

Eserin bestekârı Hacı Sâdullah Efendi olarak kayıtlıdır. Hânende adlı güfte mecmuasında Hacı Sâdullah Ağa yerine Hacı Sâdullah Efendi kullanıldığı düşünülecek olursa burada da aynı durum söz konusu olabilir. Eski güfte mecmualarında da rastlanmayan bu eserin bestekârını yukarıdaki sebeplerden dolayı Hacı Sâdullah Ağa olarak gösterebiliriz.

ŞEHNÂZ-BÜSELİK ŞARKI

Ağır Aksak

H. Sâdullah Ağa

Gel ku ca ğım tah tın ol sun

An da ey le sal mes ta nat a det

hic rin öl dūr dü be ni ni

...

Et telâ fi pūr âh

zâ tı ger mi

Gel kucağım tahtın olsun anda eyle saltanat

Hicrin öldürdü beni

Et telâfi pūr ah zât-ı germi mes'adet

Hicrin öldürdü beni

Vezni: Fâ i lâ tûn/ Fâ i lâ tûn/ Fâ i lâ tûn/ Fâ i lûn

5.31. O Gül Endâm Bir Al Şâle Bürünsün Yürüsün

MAKAM :Tâhir-Bûselik

USÛL:Yürük Semâî

TÛR :Yürük Semâî

YAPI :

$$\begin{array}{l} A^{(1M)}a(a_1+a_2+a_1+a'_2) + B^{(T)}b(b_1+b_2+b_1+b'_2)+C(c_1+c'_1+c_2) \\ A^{(2M)} \underline{\hspace{2cm}} + B^{(T)} \underline{\hspace{2cm}} \\ C^{(3M)}d(a'_1+d_2+a'_1+d'_2) + B^{(T)}e(e_1+e_2+e_3+b''_2)+C(c''_1+c'_1+c_2) \\ C^{(4M)} \underline{\hspace{2cm}} + B^{(T)} \underline{\hspace{2cm}} \end{array}$$

Eserin Miyânânesinde Eviç makamına geçki yapılmıştır. Çift terennümlü bir eser olup, terennümler son cümleye kadar farklı gelmektedirler. Birinci terennümün ilk cümlesi soru-cevap şeklinde oluşmaktadır. Hacı Sâdullah Ağa'nın Muhayyer Yürük Semâîsi ile bu eser arasında usûlü kullanma ve melodik yapılanma açılarından benzerlikler vardır. Bu eserde daha özgür ve karmaşık hareket edilmiştir diyebiliriz.

Eser, Hânende de Sermüezzîn Sâdullah Efendi adına kayıtlı görünse de; Sâdullah Ankaravî'ye ait güfte mecmuası s. 757'de III. Selim'in musahibi Sâdullah Ağa adına kayıtlıdır. Ayrıca, makam Tahir ve Bûselik terkiblerinden oluşmaktadır. Hacı Sâdullah Ağa'nın bileşik makamlara olan merakı daha önceki incelemelerde ortaya çıkmıştır. "Küçük Mehmed Ağa'nın iki Tahir-Bûselik bestesine, Hacı Sâdullah Ağa Yürük Semâî, Dede Efendi ise Ağır Semâî besteleyip tamamlamışlardır". Bütün bu sebeplerle eserin Hacı Sâdullah Ağa'ya ait olduğunu söyleyebiliriz.

TÂHİR-BÜSELİK YÜRÜK SEMÂÎ

Yürük Semâî

Beste: H. Sâdullah Ağa
Güfte: Vâsıf

- 14

A a

Ah O gül en dâm bir a l şa le bü rün
Ah U cu gön lüm gi bi a rdın ca sü rün
Ah Sa ran ol ser vi kad dü va sıf ö ğün

1 2
sün yü rü sün he y hey (Saz.....)
sün yü rü sün
sün yü rü sün

B b

ge l ge l gel ser vi nâ

(Saz.....)

zım ge l ge l

c

gel çâ re sâ zı m Ah O gü len
Ah U cu gön
Ah Sa ran ol

dâ m bir a l şâ le bü rün sün yü rü sün
lüm gi bi ar dın ca sü rün
ser vi kad di va sıf ö ğün

1 2
he y hey hey (Saz.....)

C d

Ah A lib a ğu şa bu ça ğın da mi yâ

nı nâ zı n

zı n (Saz.....) ge l ge l

gel ser vi nâ zı m ge l

ge l gel çâ re sâ zı m

ah a lıb a ğu şa bu ça ğın dami yâ

nı nâ zın (Saz.....)

O gül endâm bir al şâle bürünsün
 Ucu gönlüm gibi ardınca sürünsün yürüsün
 Alıb ağuşa bu çağında miyânı nâzın
 Saran ol serv-i kaddi Vâsıf öğünsün yürüsün

Vezni: Me fâ î lün/ Me fâ î lün/ Me fâ î lün/ Fe i lün

5.32. Açıldım Gonca-i Bahtım Gibi Hem Reng-i Bâğ Oldum

MAKAM :Tarz-ı Cedîd (132)

USÛL :Şarkı Devr-i Revânı

TÛR :Şarkı

YAPI :

$A[a_1+a_2+a_3+a_4) + b(b_1+b_2+b_3+a'_4)]$

$B[c(a_1+c_2+a_3+a_4) + b(b_1+b_2+b_3+a'_4)]$

Eserin sözleri ilgi çekicidir. Devlet kapısından uzaklaştırılmış yaralı bir insanın duygularını dile getiren bu şiiri Hacı Sâdullah Ağa'nın yazmış olduğu düşünülebilir. Hacı Sâdullah Ağa'nın ölümü kısmında anlatıldığı üzere, bestekârımız Saray'dan uzaklaştırıldıktan birkaç gün sonra tabanca ile vurulmuş ve iki gün sonra vefât etmiştir. Yaralı bir insanın şiir yazıp bestelemesi mantığa pek uygun gelmese de durumunu anlatma ihtiyacı ile bu eseri bestelediği düşünülebilir.

Eserde Hacı Sâdullah Ağa'nın melodi anlayışı ve eser inşası görülmektedir. Usûlü kullanma ve usûlü kullanırken oluşturduğu cümle yapıları diğer Şarkı Devr-i Revânı usûlündeki eseri olan Hicazkâr şarkısına benzemektedir.

Tarz-ı Cedîd (133) gibi bileşik bir makamdan eser yapmış olması da eserin Hacı Sâdullah Ağa'ya ait olabileceğini düşündürmektedir.

(132) Eserin makamı T.R.T. arşivi No. 90'da Şevk-u Tarâbdır.

(133) Nevâ üzerinde Rast , Bûselik Nihavent (Neveser) ve Acemaşîrân makamlarının birleşmesinden meydana gelmiştir.

(A) (a)

A çıl dım gon

ca i bah tın

gi bi hem ren

gi bağ ol dum

§ (b)

Ci hâ na arz

i çün şev ki

de ru num da

ğı dağ ol dum

(B) (c)

Kı yas et me

de ri dev let

me â bın dan

1 rağ ol dum

Açıldım gonca-i bahtım gibi hem reng-i bâğ oldum
 Cihâna arz için şevk-i derûnum dâğ-ı dâğ oldum
 Kıyas etme der-i devlet meâbından ırâğ oldum
 Senin ben sâye-i lûtfundan hünkârım çırağ oldum

Vezni: Me fâ î lûn/ Me fâ î lûn/ Me fâ î lûn/ Me fâ î lûn

5.33. Dil Esir-i Kâkül-i Hamder Hami An Geç Küleh

MAKAM :Uşşak

USÛL :Hafif (Değişmeli)

TÜR :Kâr

YAPI:

$$A^{(T)}[a(a_1+a_2)+b(b_1+b'_1)+c(c_1+c_2)]$$

$$B^{(1M)}[d^{(1M)}(d_1+d_2)]$$

$$C^{(2M)}[e(b''_1+e_1)]$$

$$D^{(T)}[f(f_1+f'_1)+g(|:g_1:|)]$$

$$E^{(T)}[h(h_1+h_2)+h'(h'_1+h'_2)+ı(ı_1+ı_2)]$$

$$F^{(T)}[j(j_1+j_1)+k(|:k_1:|)+b'(|:b'''_1:|)]$$

$$G^{(3M)}[l^{(3M)}(l_1+l_2)]$$

$$H^{(T)}[m(|:m:|+b'''_1)+n(|:n:|)]$$

$$I^{(T)}[o(|:o:|)+p(p_1+|:p_2:|)]$$

$$C^{(4M)}[e(b''_1+e_1)]$$

Eserde Hafif usûlü cümle sonlarında tamamlanmıştır. E bölümünde özet motif ve Ters hareketle motif değişiklikleri gözlenmektedir. "ı₁" cümleciği ikiz motiften meydana gelmektedir. Eserde ikiz cümlecikler çok fazla kullanılmıştır. Eserdeki ana tema giriş terennümünde ikinci mısra da son terennümden önce ve dördüncü mısra da ufak değişikliklerle duyulmuştur.

Eser tüm olarak düşünülürse makam çerçevesinde geçki endişesinden uzak, sonlara doğru hareketli usûllerle dinamizm verilmeye çalışılmış, kalıplaşmış melodiler içinde seyreden bir eserdir.

Hacı Sâdullah Ağa'nın büyük form anlayışının tipik örneklerindendir. Bu eser İst. Üniv. Kth. No. 5641 s. 97'de "Hûzi Kâr" (134) olarak Sâdullah Ağa adına kayıtlıdır. İsmail Hakkı Bey Koleksiyonu No. 176/210 da yine Sâdullah Ağa ve "Uşşak Kâr" olarak görülmektedir. Eserin Hacı Sâdullah Ağa'nın Uşşak Kâr'ı olduğunu söyleyebiliriz.

(134) Hûzi makamı çargah ağırlıklı bir uşşak cinsidir. Zamanla yerini tamamen Uşşak Makamına bırakmıştır.

UŞŞAK KÂR

Hafif

Beste : H. Sâdullah Ağa
Güfte : Şâkir

(A) (B)

Ter dil la na dir dir ten te ne ni ten

nen dir dir ta na dir ten

(B)

ta ne ne dil li ten ten

ten dir dir dir ten

ten ten dir dir

(C)

ten ta na dir dir

ta di ri di ri ten ta na

dir ten ta de re dil li ten

(B) (D)

Ah dil e si ri kâ kü

lü ham der ha mi an

geç kü leh keş ti

li kin men ne di dem

il ti fât nim ni

geh Ter dil li ter dil li ter

dil li ter dil li ten ter dil li ter

dil li ter dil li ter dil li ten

dir dir ten dil lel lel ter dil la na

dir dir ten ya rim a ha a ha hey

mi rim a ha a ha a ha a ha

A ha a ha ah ha a ha hey

a ha a ha ya rin a ha a ha
mi rim a ha a ha öm rüm
ra na yi men Ter dil la na
dir dir ten te ne ni te ten dir dir
ta na dir ten na de re dil li
ten ta na ta na dir dir ten
düm de re dil la dir dir ten ta na
dir ten na
ah hu şi men şa kir ru
bud an çeş mi bi ma

ri ki ol ta na ta na

dir ten düm de rel lâ dir dir ten

ta na dir ten na na de re dil li

ten ten ne nen dir ten

dil ler le dir ten ten ne nen

dir ten dil ler ler dir ten

dir te nen ni ten ni te

ni ten düm de rel li ten

ni te ni ten dir te ni ten

ni ten nen ni ten na te ni dir ney

düm de re la dır na te ne dir na te ne dir

ney Ney mes ti ba şed

bi me yü bî kih li

ba şed o si yeh

Dil esîr-i kâkül-i hamder hamî an geç küleh
Geşt lîkin men nedîdem iltifât-ı nim nîgeh
Hûş-i men Şâkir rubûd an çeşm-i bîmârî ki o
Mest bâşed bî meyü bî kihl bâşed o siyeh

Vezni : Fâ i lâ tûn/ Fâ i lâ tûn/ Fâ i lâ tûn/ Fâ i lûn

BÖLÜM 6.

HACI SÂDULLAH AĞA'NIN BESTEKÂRLIĞI

III. Selim ekolünün önemli bir şahsiyeti olan Hacı Sâdullah Ağa herşeyden önce bir büyük formlar bestekâridir. Türk Mûsikîsinin en büyük formu olan Kâr formuna önem vermiş, bugün elimizde ikisi mevcut olan dört kâr bestelemiştir. Tahir (135) ve Hümâyûn Kâr'ına rastlanmamıştır. Uşşak ve Arazbâr-Bûselik Kâr'ları notaları ile elimizdedir.

Hacı Sâdullah Ağa, makam terkiplerini tercih eden bir bestekârdır. Genel olarak iki makamdan meydana gelen bileşik makamların tercih etmekte ve eser içinde ayrıca geçkiye ihtiyaç duymamaktadır. Pek çok eserinde neva'da hicaz çeşnisine rastlanmaktadır. Nevâ da hicazlı makamları seçmediği zaman geçki olarak tercih etmektedir. İnici makamları tercih ettiğini söyleyebiliriz. Buradan hareketle, kendisinin tenor bir sese sahip olduğu düşünülebilir.

Büyük formlardan elimizdeki eserleri Arazbâr-Bûselik, Bayâtî-Arabân, Hicâz, Hüseyinî-Aşîrân, Sûz-i Dil, Şedd-i Araban , Muhayyer, Muhayyer-Sünbüle, Hûzî-Zemzeme, Saba-Zemzeme, Hicâzkâr, Tâhir-Buselik makamlarındandır. Şarkı Formundan ise Tarz-ı Cedîd, Eviç, Eviç-Bûselik, Dilkeşhâverân makamlarından eserlerinin notaları bugün elimizdedir. Toplam otuz üç eseri tespit edilmiştir.

(135) Bu kâr'ı Sâdullah Ağa; Küçük Mehmed Ağa, Vardakosta Ahmed Ağa ve Hâfız Şeydâ ile birlikte bestelemiştir.

Hacı Sâdullah Ağa'nın kendisinin terhib ettiği makamlara da rastlanmıştır. Kendi terhibi makamlar Abdülbâki Nâsır Dede (136) ve Haşim Bey (137) de rastladığımız Aşiran-Zemzeme makamı (138) ile yalnız Mev. Müz. No. 2193 de güftelerine rastladığımız Kürdî-Tahir terhibidir. Kürdî-Tahir makamının Hacı Sâdullah Ağa'dan önce ve sonra örneklerine rastlanmıştır. İkili Terkiblere meraklı olan bestekârın bu makamı terhib ettiğini söyleyebiliriz.

Eserlerinde melodik yürüyüşlere çok rastlanmaktadır. Monotonluk yaratacak derecede olanları vardır. Hacı Sâdullah Ağa'nın eserleri Lâle Devri'nin bir uzantısı görünümündedir. Bilhassa büyük formdaki eserleri kalıplı olmuş melodilerle doludur. Lâle Devri'ni III. Selim dönemine taşımıştır diyebiliriz.

III. Selim Ekolünün en önemli bestekârlarından olduğu da inkar edilemez. Kısaca, geleneksel müziğimizin karakteristik bir temsilcisi görünümündedir. Eserlerinde genel olarak tema görevinde birkaç melodi verilmekte ve sonra bunların çeşitlemeleri diyebileceğimiz değişik şekillerinden hareket edilmektedir.

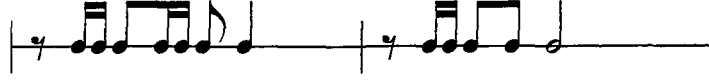
Motif gelişmeleri ve melodinin başka perdelere aktarımlarını tercih etmektedir. Genel olarak tek terennüm kullanmayı tercih etmiş, farklı terennümlerde değişikliği terennümün yarısı için düşünmüş sonra tekrar ilk terennüme dönerek bütünlüğü sağlamaya çalışmıştır. Yapılabilirliği oranında ortak notaların tesbiti ile karakteristik bazı noktalar saptanabilmiştir.

(136) Abdülbâki Nâsır Dede; a.g.e., gös.yer.

(137) Haşim Bey Mecmuası, S. 80

(138) Abdülbâki Nâsır Dede ve ondan alıntı yapan Haşim Bey, makamı şöyle tarif etmektedirler: "Segâh perdesini, Bûselik perdesine tebdil ile Hüseyinî-aşîrân ağaze idüb, 'aşîrân perdesine gelindiğinde, aşîrân perdesinden 'aşîrân ve Rast ve Zirgüle perdesine su'ud, yine onlar ile yegah perdesine hübut ve yine 'Aşiran perdesini göstermekle Zemzeme edâ edüb karak ider. Bu Terhib halen Musahib-i Hazret-i Şehriyârî Sa'dullah Ağa'nın ihtira'idır.

Hacı Sâdullah Ağa'nın en çok kullandığı ritmik şekil şudur:

Kârlarda ve ikinci bestelerde Hafif usûlünü tercih etmiştir. Arazbâr-Bûselik takımının ikinci bestesi Darbeyn'dir ki; bu takımın kârında hafif usûlünü kullanmıştır. Hafif usûlü eserlerinde benzer tarzda kullanmıştır diyebiliriz. Şarkı Devr-i Revânı usûlüne önem vermiş, bu usûlü de eserlerinde birbirine benzer olarak kullanmıştır. Bu eserlerdeki yapılanmalarda benzerlik vardır. Yürük Semâî usûlünü farklı şekillerde kullandığını söyleyebiliriz.

Usûl kullanımlarında farklı kalıplardan hareketle monotonluğu önlediği söylenebilir. Bilhassa Aksak Semâî eserlerindeki farklı kalıplar dikkat çekicidir. Kârlarında usûl değişikliklerine gitmiştir. 1. Bestelerde daha çok zencir usûlünü tercih ettiğini söyleyebiliriz.

Bu usûlü kullanırken Me fâ î lün/ Fe i lâ tün/ Me fâ î lün/ Fâ lün kalıbında hareket vardır. 2. Besteler genel olarak hafif usûlündedir ve vezin olarak Fâ i lâ tün/ Fâ i lâ tün/ Fâ i lün kalıbı kullanılmıştır. Yürük Semâîlerinde ve Aksak Semâîlerinde Mef û lü/ Me fâ î lü/ Me fâ î lü/ Fe û lün kalıbı görülmektedir. Yine çok kullandığı bir usûl olan Şark-ı Devr-i Revânında ise Me fâ î lün/ Me fâ î lün/ Me fâ î lün/ Me fâ î lün kalıbını kullanmıştır.

Hacı Sâdullah Ağa'nın eserlerinin çoğunun şâiri belli değildir. Bu eserlerin güftele-
rinin bestekâra ait olduğu düşünülebilir. Hayatı kısmında anlatıldığı üzere Hacı Sâdullah Ağa aynı zamanda şâirdir. III. Selim için yazdığı şiirlerin kendisi tarafından yazıldığı düşünülebilir. Eski güfte mecmualarında bu tür güftelere çok rastlanmıştır.

Enderûni Şâkir'in güftelerini tercih ettiğini söyleyebiliriz . Bilhassa eski yazma güfte mecmualarında Sâdullah'lara ait eserlerde Şâkir adına çok rastlanmaktadır. Sermü-ezzin Ahmed Sâdullah Efendi, Vâsıf Osman'ın (139) şiirlerine rağbet etmiştir. Hatta bu konu yüzenden de Sâdullahlar arasında diğer bir karışıklığın yaşandığını da söyleyebiliriz.

Dönemin gözde bir şâiri olan Vâsıf'tan Sâdullah'larla beraber, başka bestekârlarda eserler yapmışlardır. Hacı Sâdullah Ağa ayrıca Râşit (?), Nâşid (?), Dâniş (ölm. 1774), Enverî (16. y.y.), Halifezâde Tahir Efendi (?) ve Fitnat Hanım (ölm. 1780), Keçecizâde İzzet Molla (doğ. 1785 - ölm.1829) gibi şairlerin şiirlerini de bestelemiştir.

(139) Enderûni Vâsıf (Osman); Çocukluğunda yetiştirmek üzere Galatasaray'ına verildi. 1803 yılında

Silahdar Süleyman Paşa'nın Kaftancısı oldu. IV. Mustafa tahta çıkınca Has Odaya alındı. Önce Hünkâr başlalası, sonra Peşkir Ağası, Anahtar Ağası ve Kiler Kethüdası oldu. Devrin en gözde şâirlerinden olup, pekçok şiiri de bestelemiştir.

BÖLÜM 7.

AYNI DÖNEMDE YAŞAMIŞ HACI SÂDULLAH AĞA İLE KARIŞTIRILAN DİĞER SÂDULLAH'LARDAN SERMÜEZZİN AHMED SÂDULLAH EFENDİ'NİN HAYATI

Enderûn'un en üst seviyesi olan Has Odaya dahildi. Önce III. Selim'e sermüezzîn oldu (140). Başbakanlık Arşivi'nde bulunan Sermüezzîn Sâdullah Efendi'ye ait bir maaş vesikasındaki sermüezzînlik mührü dikkati çekmektedir. Mührün alt kısmında 1213 tarihi, üzerinde Ahmed Sâdullah yazısı okunmaktadır (Ek.B). Bu mühürden, Sermüezzînliğe 1798 tarihinde geçtiğini ve bir adının da Ahmed olduğunu öğreniyoruz.

Bu maaş vesikası 1829 tarihlidir. Ahmed Sâdullah Efendi bu tarihte, halâ Saray'da sermüezzîndir ve ayda yetmiş beş kuruş maaş almaktadır.

Sermüezzîn Ahmed Sâdullah Efendi, Şâir Enderûni Vâsıf'ın kardeşidir (141). Sadrazam Elbasanlı Halil Paşa (142) büyük dayısıdır. Oğlu ise Bâb-ı Seraskerî Süvari Dairesi memurlarından Hacı Sadık Bey'dir (143).

(140) Cevdet Saray Tasnifi; Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi, Vesika No.

7326

(141) Tayyarzâde Ahmed Âtâ; C.1, s. 141

(142) Elbasanlı Halil Paşa; III. Ahmed devrinde, 1716'dan 1717'ye kadar sadrazamlık yapmıştır. Arnavut Halil Paşa olarak da bilinmektedir.

(143) Mehmed Süreyya; Sicill-i Osmanî, C.4, s. 600

Ahmed Sâdullah Efendi'nin sermüezzinliğinin yanısıra II. Mahmud'a musâhiplik yaptığı da bilinmektedir (144). Saray'dan musâhiplikle ayrıldığı ve 1845 yılında vefât ettiği sanılmaktadır. Sicill-i Osmanî de mûsikîşinas ve güzellikler yaratan bir kişi olarak kayıtlıdır (145). Böylece, bestekâr olduğu anlaşılmaktadır.

(144) Tayyazâde Âtâ; a.g.e., gös. yer.

(145) Mehmed Süreyya ; a.g.e., gös. yer.

7.1. Sermüezzin Ahmed Sâdullah Efendi'nin Eserleri ve Analizleri

7.1.1. Her Ne Dem Hûbân İle Bezme O Verd-i Ter Gelir

MAKAM :Arazbâr

USÛL:Ağır Çenber

TÛR:Beste

YAPI:

A^(1M)[a+b+c+d] + B^(T) [e+f]

A^(2M) _____ + B^(T) _____

C^(3M)[g+h+i+d] + B^(T) _____

Eserde terennüme bağlantı cümlesi aynıdır. Belirgin bir çeşitleme gözlenmiştir.

Sâdullah Ağa'nın eserlerinden farklı bir üslub dikkat çekmektedir. Terennüm tektir ve bölümlerden ayrıdır.

Güfte Sermüezzin Sâdullah Efendi'nin kardeşi olan Vâsıf'ındır. Yazma güfte mecmuası 5630 da (146) eser Sâdullah Ağa'ya ait görünmektedir. Sermüezzin Sâdullah Efendi'nin "Ağa" olarak anıldığı hatırlanacak olursa, bu kayıt konuya bir açıklık getirmemektedir. Orijinal notasında, Hânende s. 415'de ve Öztuna'da (147) eser Sermüezzin Sâdullah Efendi adına kayıtlıdır. Yukarıdaki nedenlerden dolayı eserin, Sermüezzin Sâdullah Efendi'ye ait olduğunu söyleyebiliriz.

(146) İst. Üniv. Yaz. Kth.; No. 5630, v. 59

(147) ÖZTUNA; B.T.M.A. s.250

ARAZBÂR BESTE

Ağır Çenber

Beste : Sermüezzın Ahmed Sâdullah Efendi

Güfte : Vâsıf

hü bâ

le bez

bez me o ver

di ter

ter ge lir

öm rüm câ nım a man

bez me o ver di

ter

ter ge lir Ah

Ger mü şev ki

bez

bezm o lup

çöz çöz

dük çe sâ kî

düğ

düğ me sin

Her ne dem hûbân ile bezme o verd-i ter gelir
 Cümlesinden bana anın hüsn-ü bâlâ ter gelir
 Germ-i şevk-i bezm ile çözdükçe sâkî düğmesin
 Yaka yırtub sîneyi çâk edecek yerler gelir

Vezni: Fâ i lâ tün/ Fâ i lâ tün/ Fâ i lâ tün/ Fâ i lün

7.1.2. Bezm-i Ağyâre ne Dem O Şûh-ı Sîmîn Ten Gider

MAKAM : Arazbâr

USÛL: Muhammes

TÛR: Beste

YAPI:

$A^{(1M)} [a+b] + B^{(T)} [c+d]$

$A^{(2M)} \text{ --- } + B^{(T)} \text{ --- }$

$C^{(3M)} [e+f] + B^{(T)} \text{ --- }$

$A^{(4M)} \text{ --- } + B^{(T)} \text{ --- }$

Güfteleri Vâsıfa ait 1. ve 2. bestelerdeki sözler ilginçtir. 1. de sevgili kendi meclisine gelirken, 2. de başkalarına gitmektedir.

Sâdullah Ağa, 2. bestelerde hafif usûlünü kullandığı halde, bu eserde muhammes usûlü görülmektedir. Orijinal notasında bestekârı Sermüezzîn olarak görülen bu eser, bambaşka bir anlayışın ve üslûbun eseridir. Tam olarak çeşitleme diyebileceğimiz bölümlere rastlanmamaktadır. Zeminhâne ve Miyânihâne arasında çok az bir benzerlik hissedilmektedir.

Eserde Sâdullah Ağa'da görülmeyen aralıklara rastlanmaktadır. Atlamalar daha ayırık ve sıktır. Ritmik grup birleşmeleri farklıdır.

Eser, 5630 no'lu yazma güfte mecmuasında (148) Sâdullah Ağa adına kayıtlıdır. sermüezzîn de Ağa olduğu düşünülürse, buradaki kayıt bir anlam ifade etmemektedir. Orijinal notasında, Hânende s. 414 de ve Öztuna'da Sermüezzîn adına kayıtlıdır. Eserin Sermüezzîn Sâdullah Efendi'ye ait olduğunu söyleyebiliriz.

(148) İst. Üniv. Yazmalar Kth. No. 5630, v 59

ARAZBÂR BESTE

Muhammes

Beste : Sermüezzîn Ahmed Sâdullah Efendi

Güfte : Vâsîf

Ah Bez bez mi ağ ağ
ya re ne
dem al şû
şû hi sî min
te ten gi
der Ah Ser vi nâ
zım i iş ve
bâ zım gel
gele fen dim
bâ yı men hey câ nım Ah Ha

Ha hi şi mey
li lim fû zûn
et me mek i çin
bir ka kat da
hi hey câ nım

Bezm-i ağıyare ne dem ol şûh-i sîmin ten gider
Sabr u ârâm u tahammül der-akab benden gider
Hâhiş-i meylim füzûn etmek için bir kat dahi
Meclise Vâsıf o mehveş geç gelür erken gider

Vezni: Fâ i lâ tûn/ Fâ i lâ tûn/ Fâ i lâ tûn/ Fâ i lûn

7.1.3. Gönül Tâb-Âver Oldu Şimdi Mânend-i Meh-i Tâbân

MAKAM :Arazbâr

USÛL:Aksak Semâî

TÛR :Ağır Semâî

YAPI:

$$A^{(1M)}[a(a_1+a_2)] + B^{(T)}[b(b_1+b_2)+c(c_1+c_2)]$$

$$A^{(2M)} \underline{\hspace{2cm}} + B^{(T)} \underline{\hspace{2cm}}$$

$$C^{(3M)}[d(d_1+d_2)] + B^{(T)} \underline{\hspace{2cm}}$$

Takımın diğer iki eseri gibi bu eserin de Sermüezzîn Sâdullah Efendi'ye ait olduğu düşünülmektedir.

Takımın diğer eserlerindeki atlamalı aralıklar bu eserde de vardır. Sâdullah Ağa'nın kullanmadığı ritmik şekiller, özellikle bu eserde dikkati çekmektedir. Melodik yürüyüşlerde motif içi değişimleri yaparak monotonluğu önleme yoluna gitmiştir.

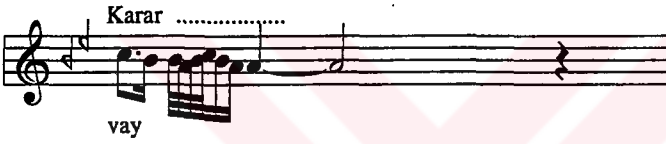
Eserde kişisel bir üslûbun varlığı hissedilmektedir. Çeşitlemeleri çok girift bir şekilde eserin içinde kaynaştırmıştır. Sâdullah Ağa'nın büyük formdaki eserleri gibi belirgin çeşitlemeler gözlenmemektedir.

ARAZBÂR AĞIR SEMÂÎ

Aksak Semâî

Sermüezzîn Ahmed Sâdullah Efendi

Ah Gö nül tâb â ver ol du şî
 di mâ nen di me hi tâ bân
 vay vay câ nim Nâ ze ni nim
 nev ze mi nim gel be nim ey
 meh ce bî nim gel gel
 gel a man ey me hi tâ bân
 vay vay câ nim Ah Du a yı dev

Göntül tâb-âver oldu şimdi mânend-i meh-i tâbân
Çerağ-ı çerağ eder çerağ etti beni şâh-ı fitne-i devrân
Duâ-yı devletin tâ súbhadek her gece mu' tadım
Mubârek kalb-i pâkin şâd-u hândan eyleye

Vezni: Me fâ i lün/ Me fâ i lün/ Me fâ i lün/ Me fâ i lün

7.1.4. Gel Seninle Yarın Ey Serv-i Revân

MAKAM :Hicazkâr

USÛL:Ağır Aksak

TÛR:Şarkı

YAPI:

A[a(a₁+a₂+a₃+a₄)] +||:b(b₁+b₂+a₃+a₄) :||]

B[c(c₁+c₂+c₃+c₄)] +||:b_____ :||]

Eserde Miyânda Nihâvend geçkisi yapılmıştır.

Türk Mûsikîsinin en güzel eserleri arasındaki yerini almış olan bu eser, Sâdullah'ların eserleri içinde en dikkati çeken ve üzerinde fikir yürütülenidir diyebiliriz.

Yılmaz Öztuna, eserin bestekârı olarak önce Sermüezzîn Sâdullah Efendi'yi gösterirken (149), sonra Sâdullah Ağa'nın olabileceğini kaydetmiştir. Bu konuda kesin bir karara varamamıştır (150).

Eser, Mecmua'-i Ârifî' de (151), Hânende' de (152), Türk Mûsikî Güfteler

(149) ÖZTUNA; Türk Mûsikîsi Lügâtî, s. 220

(150) ÖZTUNA; B.T.M.A., s. 249-250

(151) Hacı Ârif Bey; Mecmua'-i Ârifî, s.119

(152) KONUK, A.A; Hânende, s. 180

Antolojisi'nde (153) ve T.R.T. Repertuarı'nda (154) Sâdullah Efendi olarak kayıtlıdır. Ahmet Avni Konuk, Hânende de Hacı Sâdullah Ağa'nın eserlerini verirken "Hacı Sâdullah Efendi", Sermüezzin'de de "Sermüezzin Sâdullah Efendi" veya yalnız "Sâdullah Efendi" isimlerini kullandığı görülmektedir.

Bu eserin bestekârı olarak Sâdullah Efendi'yi vermesi "Sermüezzin Sâdullah Efendi" anlamına gelmektedir.

Esere eski güfte mecmualarında rastlanmamıştır.

Usûl, Sâdullah Ağa'nın Ağır Aksak eserlerindeki gibi kullanılmamıştır.

Sözlerinin, Sermüezzin Sâdullah Ağa'nın kardeşi Vâsıf'a ait olması, eserin Sermüezzin'e ait olduğunun diğer bir kanıtı olabilir.

Eser, son derece akıcı ve parlak bir şekilde işlenmiştir. Sâdullah Ağa'nın eserlerinde görülen ağır, klâsik melodik yürüyüşlü kalıplaşmış şekiller yoktur. Eserde bilinen kalıplı melodiler yerine, kişisel bir anlayış ve üslûb görülmektedir.

(153) ÜNGÖR, E. R; a.g.e., C. 2., s. 322

(154) KİP, T; T.R.T. Türk Sanatı Mûsikîsi Sözlü Eserler Repertuarı, s. 127

HİCAZKÂR ŞARKI

Ağır Aksak

Beste : Sermüezzîn Ahmed Sâdullah Efendi
Güfte : Vâsîf

Gel se nin le ya rın ey ser

vi re vân ca nım

O la lım mah fi ce Gök su

ya re vân câ nım

vân câ nım Dî de i ağ

yar dan o lup da ni

hân câ nım vân câ nım

Gel seninle yarın ey serv-i revân
Olalım mahfice Göksu'ya revân
Dîde-i ağıyardan olup da nihân
Olalım mahfice Göksu'ya revân

Vezni: Fâ i lâ tûn/ Fâ i lâ tûn/ Fe i lûn

7.1.5. Açıldı Nev-Bahâr Bir Gonca-i Gül

MAKAM :Şevk-efzâ

USÛL:Aksak

TÜR :Şarkı

YAPI:

A[|:a(a₁+a₂+a₃+k₁):||k₂+|: b(b₁+b₂+b₃+k₃):||k₄+
B[|:c(c₁+b₁+c₂+k₅):||k₂+|:b_____

Bu eserin makamına bazı kaynaklarda Acem-aşîrân olarak rastlanmıştır. Gülzâr-ı Mûsîkî (155), Vecihe Daryal Kolleksiyonu (156) ve Türk Mûsîkîsî Güfteler Anlotojisi'nde (157) acem-aşîrân olarak kayıtlı olan bu eser, Öztuna'da (158), Hânende s. 690'da ve İsmail Hakkı Bey Kolleksiyonu'nda (159) Şevkefzâ olarak kayıtlıdır. Nakaratta Ace-maşîrân belirgin bir şekildi hissedilmekle beraber giriş seyri ve eserin genel karakteri açılarından eserin Şevk-efzâ makamında olduğunu söyleyebiliriz.

Eserde nakarat vemiyânda benzerlikler olup, miyânın, ikinci motifi, nakaratın birinci motifinin çeşitlemesi durumundadır. Eser akıcı, klâsik kalıpların dışında, yeni bir eser havasındadır. Hânende de bestekâr Sâdullah Efendi olarak görülen bu eserin bestekârını Sermüezzîn Sâdullah Efendi olduğunu söyleyebiliriz. Eski yazma güfte mecmualarında bir kayda rastlanmamıştır.

(155) Hasan Tahsin; Gülzâr-ı Mûsîkî, s. 327

(156) Vecihe Daryal Kolleksiyonu; T.R.T. Müzik Dairesi, Dos. 1/37

(157) ÜNGÖR, E.R; a.g.e., s. 10

(158) ÖZTUNA; a.g.e., gös.yer.

(159) İsmail Hakkı Bey Kolleksiyonu, T.R.T. Müzik Dairesi D. 42, s. 372

ŞEVK-EFZÂ ŞARKI

Aksak

Sermüezzîn Ahmed Sâdullah Efendi

A çıl dı nev ba hâr bir gon

ca i gül ca i gül Gö nül ar

zu e der mâ nen di bül bül

di bül bül Düş mü şüm â te şî

sev dâ na müş kül müş kül

ah gö nül vah gö nül bî câ

re gö nül re gö nül

Açıldı nev-bahâr bir gonca-i gül
Gö nûl arzu eder mânend-i bûlbûl
Düşmüşüm âteşi sevdâna müşkül
Ah gönül vah gönül bîçâre gönül

Vezni: Me fâ î lün/ Me fâ î lün/ Fe û lün

7.1.6. Kâmetin Nahl-i Gül-i Zîbendedir

MAKAM : Tarz-ı Cedid

USÛL: Aksak

TÛR : Şarkı

YAPI :

$$A[a_1+a_2) +b(b_1+b_2)]$$

$$B[a(a_1+a_2) +c(c_1+b_2)]$$

Eser günümüze yakın bir üslûb içindedir diyebiliriz. Hacı Sâdullah Ağa'nın melodi anlayışı ve ritmik inşaları görülmemektedir. Melodik yürüyüşlerde monotonluktan uzaktır.

Bir bestekârın mutlaka aynı anlayışla eser yapacağını iddia etmek her zaman mümkün değildir. Bu durumun da gözardı edilmemesi gerekir. Burada bir ayırma gidilmekte ve yardımcı olabilecek etkenlere başvurulmaktadır. Hacı Sâdullah Ağa'nın eserleri incelendiğinde bazı genel sonuçlara varılmıştı. Bu sonuçların ışığında eserin Sermüezzîn Ahmed Sâdullah Efendi'ye ait olduğunu söyleyebiliriz.

TARZ-I CEDÎD ŞARKI

Aksak

Sermüezzîn Ahmed Sâdullah Efendi

Ah Ka me tin nah li gü li zî
 be ben de dir câ nım
 Sa na a lem bül bü li nâ
 le len de dir a câ nım
 a câ nım Da ğı mın rin
 ten de aş kın ben ben de
 dir a câ nım Â şıkım gön
 lüm gözüm hep sen de dir

Kâmetin nahl-i gül-i zîbendedir
 Sana âlem bûlbûl-i nâledendir
 Dâğ-ı mihrin tende aşkın bendedir
 Âşıkım gönlüm gözüm hep sendedir

Vezni: Fâ i lâ tün/ Fâ i lâ tün/ Fâ i lün

BÖLÜM 8.

SERMÜEZZİN AHMED SÂDULLAH EFENDİ'NİN BESTEKÂRLIĞI

Şâir Vâsıf'ın kardeşi olduğunu belirttiğimiz Sermüezzın Ahmed Sâdullah Efendi'nin kardeşinin şiirlerini bestelediği düşünülebilir. Nitekim Arazbâr takımının birinci ve ikinci bestelerinin sözleri kardeşine aittir. Diğerlerinin şâirleri belli değildir.

Ahmed Sâdullah Efendi, Hacı Sâdullah Ağa'ya göre daha farklı bir uslûba sahip görünmektedir. Büyük formdaki eserlerinde belirgin bir çeşitlemeye rastlanmamıştır. Sâdullah Ağa'da olduğu gibi monoton melodik yürüyüşler yoktur. Bu tür yürüyüşlerde motif içi değişimleri yapmıştır. Sâdullah Ağa'nın kullanmadığı ritmik şekillere yer vermiş kalıplaşmış melodileri mümkün olduğu kadar az kullanmıştır. Bu tür yenilikleri daha yakın zamanda yaşadığı için yaptığı düşünülebilir. Eserleri genel olarak yeni, akıcı ve kişisel bir uslûb endişesi içindedir.

Elimizdeki eserlerinde, Sâdullah Ağa'nın yalnız ağır mertebesini kullandığı Aksak usûlünde eserler bestelemiştir. Ayrıca Arazbâr Takımında Muhammes usûlünü kullanmıştır.

BÖLÜM 9.

BAŞÇAVUŞ SÂDULLAH AĞA

Bestekâr olarak kaydına rastlanan üçüncü Sâdullah'tır. Letâif-i Enderûn'un kayıtlarına göre II. Mahmud döneminde sarayda başçavuştur (160). Daha önce de sözedildiği üzere çavuşluk, Enderûn'daki terfî sistemi içerisinde, müzisyen ağalara da verilen bir paye idi. Başçavuş Sâdullah Ağa'nın Enderûn'daki müzisyen çavuş ağaların başı olduğunu, ayrıca başka görevler de üstlendiğini yine İlyas Ağa'nın kayıtlarından öğrenmekteyiz. Başçavuş, tomak oynayanların padişah tarafından gönderilen ihsanlarını dağıttığı gibi, yine bu oyun sırasında oyuncularını da uyarırdı. Yine Letaif kayıtlarında 1822'de böyle bir oyun esnasında Başçavuş Sâdullah Ağa'nın görevini zamanında yapmaması yüzünden hastalara sürgün edildiğini görmekteyiz (161). Sürgündeki Başçavuş'a bir nânpâre verilerek çerâğ edildi. Onun yerine çalgıcıların başına ikinci çavuş Zurnazen İzzet Ağa getirildi (162).

(160) Çuhadar İlyas Ağa; a.g.e., s. 256-257...ıla

(161) Hastahane

(162) İlyas Ağa; a.g.e., gös.yer.

BÖLÜM 10.

ŞAİR SÂDULLAH ANKARAVÎ'NİN HAYATI

Sâdullah Ankaravî, bestekâr Hacı Sâdullah Ağa ile karıştırılan diğer bir Sâdullah'dır. Sâdullah Ankaravî şâir ve müzisyendir. Yaşadıkları yıllar ve müzisyenlikleri ortak olan iki Sâdullah arasındaki en önemli fark, Sâdullah Ankaravî'nin Enderûn mensubu olmamasıdır. Fâtî Tezkiresi'nde hayatı hakkında şu bilgiler vardır:

Sâdullah Efendi, Reisülülemâ Hâfız Mehmed Sadık Efendi'nin torunu (163), Ankara ulemasından Müderris-zâde Abdülkerim Efendi'nin (164) oğludur. Dini ilimleri tahsil ettikten sonra kadılık mesleğine yöneldi. 1813 ve 1821 yıllarında Ayaş kazasında; 1816,1819 yıllarında Ankara'da görev yaptıktan sonra, Hasköy kazasına tayin oldu. O sıralarda Hacı İshak Efendi'den Müneccimbaşı Rakım Efendi ve Torak Paşa-zâde İbrahim Bey'den astroloji dersleri aldı. 1826 yılında Ankara Müftüsü oldu. 1842'de Beypazarı, Kalecik ve Çankırı kazalarında görev yaptı. Daha sonra Niyabetten çekilerek Ankara'ya yerleşti. 1856'da vefât etmiştir. Divan sahibi bir şâirdir (165).

Sâdullah Ankaravî, 1819 tarihinde Evrâk-ı Perîşan (166) adlı bir şiir mecmuası ile bir de güfte mecmuası yazmıştır (167), (168). Güfte mecmuasının baş kısmına, bu mecmuayı amcası Mederris-zâde Arif Efendi'nin (169) yazmaya başladığını, onun

(163) İNAL, İ.M.K.; a.g.e., gös. yer.

(164) İki Sâdullah'ın baba adları da karıştırılmıştır

(165) Fâtî Dâvûd; Hatimetü'l-eş'ar (Tezkire-i Şuarâ-i Fâtî), İst. 1271, s. 192-193.

(166) Beyazîd Kth, Nadir Eserler No. 5749 (matbu)

(167) Millet Kth. Ali Emîrî-Manzûm, No.732. (Yazma)

(168) İbnülemin de bu mecmuanın Sâdullah Ankaravî'ye ait olduğunu kaydetmiştir.

(169) Arif Efendi (1777-1849); Vâlîde kethüdâsı meşhur Yusuf Ağa'nın torunu olup, devrin ileri gelen bilginlerindendi. Kethüda-zâde olarak da anılmaktadır.

vefâtından sonra ise kendisinin devam ettiğini kaydetmiştir. Sâdullah Efendi, işittiği eserlerle geniş kapsamlı ve eşine az rastlanır bir güfte mecmuası yazdığını söylemektedir (Ek.C).

Bu sözleriyle müzisyenliği ortaya çıkmaktadır. Yalnız, üzerinde durulması gereken bir nokta da işittiği eserleri yazmış olmasıdır.

Burada kendi eserlerinden veya bestekârlığından sözetmemektedir. Büyük bir ihtimâlle hânendedir. Kendisini "Fakîr-i Hakîr" diyerek takdim eden bir kişinin, tevâzuu göstererek bestekârlığını ileri sürmediği düşünülürse de; mecmuanın bestekârlar fihristi kısmında ismine rastlanmaması, onun bestekâr olmadığı fikrini kuvvetlendirmektedir. Fihristte tek bir Sâdullah ismi vardır. İsmi altında da padişah musâhibi olduğu yazılıdır (Ek D). Şimdiye kadar edinilen bilgilerden Saray ve padişahla herhangi bir ilgisi olmadığı anlaşılan Sâdullah Ankaravî, Ankara'da doğmuş, Ankara ve civarında görevlerde bulunmuş, yine Ankara'da vefât etmiştir.

İ.H. Uzunçarşılı, Sâdullah Ağa'nın Ankara'lı bir mûsikîşinas ve padişah musâhibi olduğundan bahsetmektedir (170). Uzunçarşılı, büyük bir ihtimâlle Ankaravî'nin güfte mecmuasından haberdardır ve T.K.S. Arşivi vesikalarında Sâdullah Ağa'nın padişah musâhibi olduğunu görmüştür (171).

Ankara'lı muşikişinas, musâhip Sâdullah Ağa böyle ortaya çıkmış olabilir. Yine Uzunçarşılı, Ankara'lı Sâdullah Ağa'nın sarayda câriyelere hocalık ettiğini söylemektedir.

Bu bilgileri, câriye Mihribân rivâyeti ile birleştirtince, bu sonuca vardığı düşünülebilir. İstanbul ve Saray haricinde önemli görevleri olan bir müzisyenin câriyelere ders vermesi yerine; saraya mensup bir müzisyenin hocalığı daha mantıklıdır.

(170) UZUNÇARŞILI; a.g.m.

(171) UZUNÇARŞILI; Belleten, C. XLI, Ank 1977, S.161, s.108-110

Ayrıca, Sâdullah Ankaravî'ye Efendi olarak rastlandığı halde; Ağa olarak hiçbir kayda tesadüf edilmemiştir. Bu da Enderûn ile ilgisi olmadığının diğer bir kanıtı olabilir.

BÖLÜM 11.

DEFTERDAR HACI SÂDULLAH EFENDİ'NİN HAYATI

Küçük Hüseyin Efendi'nin oğludur (172). Defterhane küttabından olup, 1771 yılına Sadrazam Halil Paşa tarafından Babadağı'ndaki çeşmelerin tâmiri için görevlendirilmiştir (173). Hâceganlıkta ulufeciyan yemin kitabeti (174), küçük evkaf muhasebecisi (175), 1800'de şikk-ı evvel (176) ve sadaret kethüdası (177) oldu. 1801 yılında azledilip, 1802'de başçavuş vekilliğine getirildi. 1807'de Edirne Sarayı'nın tâmiri için görevlendirildi (178). Aynı yıl başçavuş oldu (179).

1810 yılında defterdar emini olup, 1815'de vefât etmiştir. Süleymaniye Camii Kabristanında gömülüdür (180).

(172) Mehmed Süreyya; a.g.e.

(173) Vâsıf Efendi; Vâsıf Tarih, Matbaa-i Âmire, İst. 1804, C.2, s.129

(174) Ulûfeciyan Yemin Kitabeti; Kapıkulu Süvarisinin teşkil eden altı bölükten üçüncü bölüğün katipliğine verilen ad.

(175) Küçük Evkâf Muhasebecisi; Vakıf hesaplarını tutan kimse.

(176) Defterdar-ı Şikk-ı Evvel; Maliye teşkilâtının başında bulunan memur.

(177) Sadâret Kethüdası; Sadrazamlara birinci dereceden yardımcı.

(178) Mehmed Süreyya; a.g.e..

Ahmed Cevdet; a.g.e., C.2, s. 51

(179) Âsım Tarihi; Âsım Tarihi, a.g.e., C.1, s. 173

(180) Mehmed Süreyya; a.g.e.

1813 tarihli bir kayıta:

"Esbak Çavuşbaşı, Hacegan-ı Hümayun'dan ve Kethüda ma'zulü el-Hacc Sa'dullah Efendi, İsakçı Kal'ası bina emanetine me'mur oldukları istima' ile tahrir olundu" (181) denmektedir. Hacılığını da gösteren bu kayıt, Sâdullah Efendi'nin 1813'den evvel kethüda ve başçavuş olup, sarayda hocalık rütbesiyle bulunduğunu göstererek daha önce verilen bilgiler pekiştirmektedir. Daha sonraki yıllarda sarayda başçavuş olarak bulunan Sâdullah Ağa daha vardır. Sâdullah'ın görev yılları ve aldıkları diğer görevler arasında farklılıklar vardır. Hacı Sâdullah Efendi'nin müzisyenliği ile ilgili bir kayda rastlanmamıştır.

(181) Ömer Efendi; a.g.e., s. 1219

BÖLÜM 12.

HAZİNE KETHÜDASI HACI SÂDULLAH AĞA'NIN HAYATI

Hazineden Ali Nafiz Efendi'nin oğludur. Sırkâtibi yamaklığından Hasoda'ya alındı. II. Mahmud'un tahta çıkış tarihi olan 1808'de Kahvecibaşı ve mabeynci oldu (182). Y. Öztuna, mabeynci (183) bir Sâdullah Ağa'nın Mısır Valisi Kavalalı Vezir Mehmed Ali Paşa'ya, padişah tarafından taltifen kılıç götürdüğünü ve bu sıralarda Sâdullah Ağa'nın hem kahvecibaşı hem de başçavuş olduğunu söylemektedir (184). Öztuna tarafından Letâif-i Enderûn'dan alınan bu bilgi, isim benzerliği yüzünden yanlış olarak nakledilmiştir. Buradaki kişi Sâdullah Ağa değil, Said Ağa'dır (185). Ayrıca bu Sâdullah Ağa'nın başçavuşluğu da tesbit edilmemiştir.

Kahvecibaşı Sâdullah Ağa, 1812 yılında Seyyid Sakazâde Mehmed Ağa'nın azledilmesiyle, onun yerine Hazine Kethüdası oldu. Çuhadar İlyas Ağa ondan övgü ile söz ederek, "Evliya gibi adam" olduğunu söylemektedir (186).

Hazine Kethüdalığı tarihi Sicill-i Osmanî ile tutmaktadır. Bu kaynağa göre Sâdullah Ağa şâir ve akıllı bir kişidir. kethüda olduğu yıl bağış olarak Süleymaniye Kitabeti'ne bağlı bir maaş bağlanmıştır (187).

(182) Mehmed Süreyya; a.g.e., C.3, s. 22

(183) Mabeynci: Enderûn ağalarından Sihahtar, Çuhadar, Rikabtar, Tülbent ve peşkir gûlamı ile

Başmüezzin, Sırkâtibi, Sarıkçıbaşı, Kahvecibaşı ve Tüfekçıbaşı Mabeyn dairesinde hizmet ettikleri için kendilerine Mabeynci denmiştir.

(184) ÖZTUNA; a.g.e.

(185) İlyas Ağa; a.g.e., S. 60-61

(186) a.g.e., s.34

(187) Mehmed Süreyya; a.g.e.

T.K.S.A'inde Süleymaniye Vakfı baş katipliğine ve maaş olarak aldığı paranın vakfa ödenen bedeline dair bir vesika vardır (188). Yine T.K.S.A. vesikalarından bir adının Mehmed, eşinin adının da Nefise olduğunu öğreniyoruz (189), (190).

1817'de iki aya kadar hasta yatınca tekaid edildi. 1818'de Hac'ca gitmiş. 1830'da da vefât etmiştir. Eyüp'te Mustafa paşa dergâhında gömülüdür (191). Enderûn'da Sırkatipliği Yamaklığından, Hazine Kethüdalığına yükselen bu Hacı Sâdullah Ağa'nın bestekârlığına dair bir kayda rastlanmamıştır. Hacı, Ağa ve Enderûn'da bulunması dolayısıyla bestekârımız Hacı Sâdullah Ağa ile karıştırılmakta idi.

(188) T.K.S.A.; E.264/ila...

(189) T.K.S.A.;E. 264/58-73

(190) T.K.S.A.;E. 264/74-8

(191) Mehmed Süreyya; a.g.e.

BÖLÜM 13.

KAHVECİBAŞI SÂDULLAH AĞA'NIN HAYATI

Enderûn'da Kiler Koğuşunda Peşkircibaşı olarak bulunan bu Sâdullah Ağa, 1821 yılında Hasoda'ya geçti. Aynı yıl Hasoda'dan Kahvecibaşılığa getirildi. 1826 yılında olanlara (192) sevinç gösterisinde kusur ettiğinden çerâğ edildi (193).

Bu Sâdullah Ağa'nın bestekârlığı ile ilgili bir kayda rastlanmamıştır. Daha önceki yıllarda Kahvecibaşı olan bir Sâdullah Ağa daha vardır ki; o Hazine Kethüdalığına yükselmiştir. Kahvecibaşı Sâdullah Ağa, bu görevle dört-beş yıl Sarayda kalmış ve burada kalmaya niyeti olmadığı için ayrılmıştır.

(192) 1826, Vaka-yı Hayriyye.

(193) İlyas Ağa; a.g.e., s. 6

ESKİ YAZMA GÜFTE MECMUALARINDAKİ BESTEKÂR
SÂDULLAH'LARA AİT GÜFTELER

Sûz'nâk Şarkı

Serheng Sâdullah Ağa

Gönlüm aldı bir nihâl-i serfirâz
Eyledi bülbül gibi kânım niyâz
Tavrı hub refâtı ziyâ kâr-ı nâz
Böyle bir zîbende şûh-i dil nevâz

Rûyunu kim görse olmaz nâlesâz
Buldu hûbân icre hüsnü imtiyâz

Reşk eder gülberk-i ter ruhsârına
İnleyen hândân olur güftârına
Seyreden mâil olur refâtârına
Böyle bir zîbende şûh-i dil nevâz

Gonca bağ-ı nezâket gül beden
Yok naziri verd-i terdir tâze ten
Görmedim bin mislin dünyada ben
Böyle bir zîbende şûh-i dil nevâz

Kadd-i dilcu nâzik endâm ince bel
Çok sevdim pek hoş edâ gâyet güzel
Hiç sevilmez mi o şûh-i bî-bedel
Böyle bir zibende şûh-i dil nevaz

Hânde eyler âşık-ı nâlânına
Gülşenin benzer gül-i handânına
Meyleder kim görse hüsn u ânına
Böyle bir zîbende şûh-i dil nevâz

Hicaz Şarkı

Sâdullah Ağa

Güfte: Vâsıf

Sana vardır gerçi gizli sohbetim
Yoktur arz-ı mâceraya kudretim
Hâlîme rahmet esir-i firkatim
Ben sana bunca zamandır hasretim

Ateş-i hicrân ile yaktın beni
Dağ dağ iftirâk ettin beni
Arzu etse n'ola gönlüm seni
Ben sana bunca zamandır hasretim

Bakmayub sûz-i dil-i nâlânıma
Dağlar açtın ten-i sûzânıma
Azıcak gelsen n'olursun yanıma
Ben sana bunca zamandır hasretim

Kârım olursa aceb mi ah vah
Yârdan dûr eyledi baht-ı siyâh
Doya doya eylesem bari nigâh
Ben sana bunca zamandır hasretim

Vâsıfa sâyende sohbet eylesem
Hâlim acırsın hikâyet eylesem
N'ola derdimden şikâyet eylesem
Ben sana bunca zamandır hasretim

* İst. Üniv. T.Y. No. 5643. V. 72

Nevâ Şarkı

Sâdullah Ağa

Güfte: Vâsıf

Cân sevdi sen şûh-i seni
Kıldın fedâ cân-u teni
Ey şûh böyle bil beni
Dünyâya vermem ben seni

Seyrâna git ahbâb ile
Salın nevres azâd ile
Bu hüsn-i âlem tâb ile
Dünyâya vermem ben seni

Çok gerçi şimdi mübtelâ
Ben sevdim ama ibtidâ
Bu sohbetim de yok riyâ
Dünyâya vermem ben seni

Reftârının dil mâili
Vazgeçmem yok kâbili
İnan inanma hâsılı
Dünyâya vermem ben seni

İşte sana ey şûh-i sühân
Bir Vâsıf aşık bir de ben
Bu dünyada mecbûr iken
Dünyâya vermem ben seni

* İst. Üniv. T.Y. No.5643. s. 94

Dügâh Semâî

Sâdullah

Güfte :Nâîlî

Sayd eder bin dil bir câm ile zülf-ü siyehin
Düşürüb bin dil bir dâima şikenc-i külehin
Sad haset merdüme-i çeşmime kim mahremidir
Kasr-ı dîdemde hayâlin gibi bir pâdişahın

Cânım ye lel le le lel le lel le lel lel cânım
ile zülf-ü siyehin

* İst. Üniv. T.Y. 3466. V. 112

Şehnâz Şarkı

Sâdullah Ağa

Ey meh-i hüsn-i felek pervâzım
Geceler aşkın ile dem sâzım
Hâsılı eyledim ifşâ râzım
Dile rahmeyle aman dilbâzım

Zümre-i nev-i bütan içre şaha
Sana akran bulamam ben asla
Milk-i hüsnün şehisin eyle atâ
Dile rahmeyle aman dilbâzım

Giyicek dūşuna al zerli kaba
Nice sabreylesin uşşak âyâ
Nâil-i vaslın edüp kıl ihyâ
Dile rahmeyle aman dilbâzım

Gönül âşüfte-i hüsnün ey mâh
Rûz-i rûşen gözüme oldu siyâh
Künc-i hasrette yeter eyledim ah
Dile rahmeyle aman dilbâzım

Nedir ey sūh-ı dilârâ bu edâ
Sana terk-i can ile âşık ahyâ
Sende mecbûrunu gel etme fedâ
Dile rahmeyle aman dilbâzım

Arazbâr-Bûselik Şarkı

Musâhip Sâdullah Ağa

Düşmeli hâk-i pâyine
Sarmağ için can u tene
Sen şeh-i nâzik bedene
Ermez elim âh neyleyim
Bir dahi yâr sevmeyeyim

Merhamet uşşaka kanı
Yoksa unuttun mu beni
Çekmeğe pehyûya seni
Ermez elim âh neyleyim
Bir dahi yâr sevmeyeyim

Mazhar-ı lûtf-u himmete
Kim irişir bu devlete
Meyve-i nahl-i vuslât
Ermez elim âh neyleyim
Bir dahi yâr sevmeyeyim

Benzer o şûh ferfere
Hüsnile mâh peykere
Kamet-i nâz-ı dilbere
Ermez elim âh neyleyim
Bir dahi yâr sevmeyeyim

Aşiran-Zemzeme Şarkı

Musâhip Sâdullah Ağa

Güfte: Şâkir

Bu eyvân-ı şetârette
Çerâğın eyle sultânım
Bu kasr-ı pür melâhatte

Çerâğın eyle sultânım
Safâlar eyle hünkârım

O tarh-ı lâle-i rengin
Ola şebnem gibi nengin
Sen ey şâh-ı felek temkin

Çerâğın eyle sultânım
Safâlar eyle hünkârım

Olunca güller üsküfte
Olur bülbüller âşüfte
Tarab şevkıyle âlüfte

Çerâğın eyle sultânım
Safâlar eyle hünkârım

Kanâdîl-i ziyâ göster
Nücûm ile olur hemser
Gel ey mihr-i saadet-fer

Usûl ile çalınsın saz
Aşiran zemzeme âgaz
Müzeyyen meclis-i mümtâz

Çerâğın eyle sultânım
Safâlar eyle hünkârım

Safâlar lâlezârında
Gülistân -i izârında
Bu Şâkir gültekârında

Çerâğın eyle sultânım
Safâlar eyle hünkârım

* İst. Üniv. T.Y. 5643. V. 183

Evcârâ Şarkı

Serheng Sâdullah Ağa

Güfte: Vâsıf

Derûn oldum efgenden
Ölüm ayrılmaz senden
Ben olmuşken senin ben den
Nasıl geçtin aceb benden

Gamzenle ey gül-i âlim
Yaman oldu benim hâlim
Bilürken hâlim-i zâlim
Nasıl geçtin aceb benden

Var iken bende bu hasret
Yakar âhım seni elbet
Bana budur veren hayret
Nasıl geçtin aceb benden

Dime benzin niçün soldu
Fırâkınla gözüm doldu
Bana gâyet merak oldu
Nasıl geçtin aceb benden

Ne Vâsıf gibi kâm aldım
Ne zevk-u ülfete daldım
Ne hâletdir şaşıp kaldım
Nasıl geçtin aceb benden

* İst. Üniv. T.Y. No. 5643. s. 207

Sabâ-Zemzeme Şarkı

Musâhip Sâdullah Ağa

Güfte : Şâkir

Buyur evreng-i sultanı
Heman şâhım safâ eyle
Otur Kasr-ı Süleymâna
Heman şâhım safâ eyle

Dizilsinler huzurunda
Nedimler zill-i nûrunda
Bu câyin her kusurunda
Heman şâhım safâ eyle

Ser-â-ser dilküşâdır bu
Aceb cây-ı safâdır bu
Güzel âlem-nâmâdır bu
Heman şâhım safâ eyle

Senin zevkin için şâir
Okur bir zemzeme-i nâdir
Yapar çok güfteler Şâkir
Heman şâhım safâ eyle

* İst. Üniv. T.Y. 5643. V. 215

Hüzzam Şarkı

Sâdullah Ağa

Halimi bilmez eder gibi hayretim sen bir zamân
Şimdi hep Rûz-i derûn oldu sana bir bir beyân
Nâr-ı aşkın cânıma kâr eyledi ey nevcivân
Gayrı insâf eyle yandım dâd elinden el aman

Lûtf-u ihsânın ile ben bîcâreyi etme fedâ
Düştü gönlüm câre yok şimden geru ey meh sana
Başın için merhamet eyle yeter etme cefâ
Gayrı insâf eyle yandım dâd elinden el aman

Derd-i aşkın çekeli günden güne ey vard-i âl
Sen ne hâle girdiğim hiç etmedin benden sual
Çekmeye derd-i firakı kalmadı bende mecâl
Gayrı insâf eyle yandım dâd elinden el aman

Hâtır- nâ-şadımı şâd eyle mahzûn eyleme
Nişter-i âzâr ile bağrımı pürhûn eyleme
Bana cevretmek ile ağyârı memnun eyleme
Gayrı insâf eyle yandım dâd elinden el aman

Ateş-i aşkınla sen bağrımı kebâb ettin benim
Cevr-i hicrânınla dil-hânem harâb ettin benim
Mihnetinle dem-be-dem çeşmim pür âb ettin benim
Gayrı insâf eyle yandım dâd elinden el aman

* İst. Üniv. T.Y. No5643. V.217

Evcârâ Şarkı

Sâdullah Ağa

Ey gonca-i bağ-ı cefâ
Yok sende hiç bûy-i vefâ
Lâyık mı uşşâk-ı fedâ
İnsafâ gel ey bî-vefâ

Bak dîde-i giryânıma
Rahmet dil-i sûzânıma
Girme kerem kıl kanıma
İnsafâ gel ey bî-vefâ

Bilmez misin ey gül beden
Yanmaktadır iklim-i ten
Rahmetmedin bir kerre sen
İnsafâ gel ey bî-vefâ

Aşkınla ey meh dem be dem
Çekmekteyim derd ü elem
Yok mu bize lûtf-u kerem
İnsafâ gel ey bî-vefâ

Ey dilber-i âli cenâb
Ver bana bir şâfi cevâb
El verdi derd ü ıztırab
İnsafâ gel ey bî-vefâ

Rast Şarkı

Sâdullah

Âşıkım bir nazlı yâre
Derdime bilmem ne çâre
Yandı dil âşkıyla nâre

Giyme kuzum penbe hâre
Sînem oldu pâre pâre

Sarı giydin mi kuzum hiç
Yok bu reftâre yüzüm hiç
Penbeye yoktur sözüm hiç

Giyme kuzum penbe hare
Sinem oldu pâre pâre

Sana allar hoş yaraşır
Bakmağa gözler kamaşır
Peçemin cana dolaşır

Giyme kuzum penbe hâre
Sînem oldu pâre pâre

Eylemiş bâri tecelli
Gerdaninde hâli belli
Şâkirâ pek ince belli

* Sâdullah Ankaravî, Güfte Mecmuası, s.21

(194) Sâdullah Ankaravî maddesinde de anlatıldığı gibi, bu mecmuadaki bütün güfteler Hacı Sâdullah

Ağa'ya aittir

Beyatî Şarkı

Sâdullah

Güfte: Sünbülzâde Vehbi

Dilrübâlar serveri
Ya melektir ya Peri
Olmasın mı serseri
Her gören bu dilberi

Kaşlarını yaya benzettim
Ey ömrüme sermaye

Kimde var edâ
Hoş yaratmıştır hüdâ
Her gören eyler fedâ
Yoluna cân ü seri

Kaşların yaya benzettim
Ey ömrüme sermaye

Cünbüş-ü refâtârı var
Nâz ile güftârı var
Neyleyim ağyârı var
Bekler ol mehpeykeri

Kaşların yaya benzettim
Ey ömrüme sermaye

* Sâdullah Ankaravî, Güfte Mecmuası, s.133

Mahur Şarkı

Sâdullah

Bu hararet nedir bende
Ateşim var ciğerimde
Ne mümkün fedâ etmek
Aşk var derûnumda

Ah neylesem bu müşkil imiş
Reftârına âlem kiriş
Salındıkça edâ ile
Nâz ederek eyler reviş

Bilmem kendim çok zamandır
Kaşı keman bir fidandır
Ezelidir bu muhabbet
Aşkın hâli yamandır

Serde aşkın daim niyâz
Semender misâl ateş saçak
Yavardıkça ol periye
Bilmem niçün benden kaçır

* Sâdullah Ankaravî, Güfte Mecmuası, s. 164

Büzürg Beste

Usûlü: Frengifer

Hacı Sâdullah Ağa

Güfte: Yümni

Safâ-yı bûse-i lâl şarâba nâz eyler
Fürûğ-ı mihr-i ruhu afitâba nâz eyler
O şûh-u bi-adîlin genc-i vaslı ey Yümni

Tılsım-ı Dahre-i efrâsiyâba nâz eyler
Aman aman ya la ah ye le lel dost
Ye le lel lel li te re lel lel lelli
Yâr şaraba nâz eyler.

* Sâdullah Ankaravî, Güfte Mecmuası, s. 324

Isfahanek Beste

Ukû Çele

Sâdullah

Müjem hâr-ı mugaylân-zâr-ı nahl-ı hasretim sensin
Benim gülçin-i bağ-ı ülfetim hem rağbetim sensin
Lebin yâd eyleyüb mest oldu hâtif bezm-i hayrette
Kaf-i endişede câm-ı sarâb-ı firkatim sensin
Nahl-i hasretim sensin

* Sâdullah Ankaravî, Güfte Mecmuası, s. 366

Mâye Şarkı

Sâdullah Ağa

Güfte: Vâsıf

Bir urum dilberi gördüm
Pek beğendim gönül verdim
Kurtuluş yok bende bildim

Gel a cânım yok mecâlim şivekârım
Tende cânım aklım alan
Kervan kıran bende bildim

Galatada yoktur işi
Onbeş-onaltıdır yaşı
Tavşanların sensin başı

Gel a cânım yok mecâlim şivekârım
Tende cânım aklım alan
Kervan kıran bende bildim

Siyah perçemlerin döker
Cezb edüb insanı çeker
Aşık olan candan geçer

Gel o cânım yok mecâlim şivekârım
Tende cânım aklım alan
Kervan kıran bende bildim

Vâsıfa medha sezâdır
Görmesi cânâ sefâdır
Yoluna malım fedâdır

Gel a cânım yok mecâlîm şivekârım
Tende cânım aklım alan
Kervan kıran bende bildim

*Sâdullah Ankaravî, Güfte Mecmuası, s. 470

Kürdî Şarkı

Sâdullah Ağa

Güfte: Arif

Bu şeb ey mehveş-i nâyâb
Kerem kıl eyle terk-i hâb
Piyâdeyle gezüp yab yab
Efendim eylesek mehtâb

Kamer tepsi gibi doğdu
Denizde sim-serv oldu
Gönül işret işret demi buldu
Efendim eylesek mehtâb

Tamam can canemi alsak
Hisârdan karşıya salsak
Heman çaksak çaktırsak
Efendim eylesek mehtâb

Boğaziçinde seyrânı
Edelim cânımın cânı
Oku geh şarkı geh mâni
Efendim eylesek mehtâb

* Sâdullah Ankaravî, Güfte Mecmuası, s. 510

Hicaz Şarkı

Usûlü: Semâî

Sâdullah Ağa

Güfte: Şâkir

Nevbet bize düştü yine peymâne dönerken
Aldı ayağın elden o dîvane dönerken
Hey yâr yâr yâr dost dost cânım
Gel gel aman yel lel li
Ten ne güzelten ne beyaz ten te ne dir

Gerdükde reh-i işvede Şâkir bu Semâî
Uydu yine ol nağme devrine dönerken

* Sâdullah Ankaravî, Güfte Mecmuası, s. 816

Hicaz Şarkı

Sâdullah Ağa

Güfte: Hâfız

Esirin oldum ey zülf-i kemendim
Senin üftâdenim serv-i bülendim
Aman pââmâl-i cevretme ey efendim
Dil nevâzım dâd elinden el aman

Güzelsin bî-bedelsin dilsitânsın
Bulunmaz misli bir şûh-i cihânsın
Vekilin âfet-i devr-i zamânsın
Dil nevâzım dâd elinden el aman

Ruhun gül gonca-i bağ-ı bahâdır
Kaddün bâlâ hırânım dilrübâdır
Cihânın meyli şimdi hep sanâdır
Dil nevâzım dâd elinden el aman

Şarâb ı lâl-i nâbın cân fezâdır
Sözün pür rûh-ı âşinâdır
Hem çün Hâfız Müptelâdır
Dil nevâzım dâd elinden el aman

* Sâdullah Ankaravî, Güfte Mecmuası, s. 829

Segâh Beste

Usûlü:Remel

Hacı Sâdullah Ağa

Gül gonca gibidür meh yüziün olma cefâ-cû
Bir açıl ey gül-i rânâ nice bir bu
Reftâra gel ol kadd-i kıyametle geh yer yer
Çıksın feleği velvele-i nâra-i yâ hû
Ah yel le le le le le te re li yel lel lel
Lel ah olma cefâ-cû

* Sâdullah Ankaravî, Güfte Mecmuası, s. 991

Küçük Şarkı

Musâhip Sâdullah Ağa

Güfte: Şâkir

Gelüb bu tarh-ı vâlâda
Şahâ zevk eyle şevk eyle
Bu kâh-ı ziynet efzâda
Şehâ zevk eyle şevk eyle

Öter bülbül nevâlarla
Sadâ-yı hoş-edâlarla
Bu gülşende safâlarla
Şehâ zevk eyle şevk eyle

Mücessem nakşı pek zîbâ
Azâb-ı rûh olur mahzâ
Aceb şu fitne-i râ'nâ
Şehâ zevk eyle şevk eyle

Misâl-i kevkeb-i rahşân
Olur kandilleri tâban
Çerâğın eyle sen her an
Şehâ zevk eyle şevk eyle

Bunun her câyna ziynet
Benefşe verdi hoş hâlet
Sen eyle daima râhat
Şehâ zevk eyle şevk eyle

Olunca mûsıkî faslı
Gider dilden gamın aslı
Dil ister dîlrûbâ vaslı
Şehâ zevk eyle şevk eyle

Safâlar kıl bahâr oldu
Çemenler lâlezâr oldu
Cihân-ı şevk kâr oldu
Şehâ zevk eyle şevk eyle

Senin zevkin için hâlâ
Yapar Şâkir kulun âlâ
Okunsun şarkı-i hemtâ
Şehâ zevk eyle şevk eyle

Sûz'nak Şarkı

Sâdullah Ağa

Böyle âfet yoktur hâlâ
Kaddimüzden gözler alâ
Cümle tavşanlara salâ
Dolanır şakar gezer
Geliyor her yeri güzel

Güzellikte yoktur eşi
Onbeş-onaltıdır yaşı
Odur tavşanların başı
Dolanır şakar gezer
Geliyor her yeri güzel

Hoş edâlı bir nev-civân
Misli yok âfet-i devrân
Sîneye sarmak gerek hemân
Dolanır şakar gezer
Geliyor her yeri güzel

Kaşların benzer kemâne
Şîve eyle çık meydâne
Saladur beyaz gerdâne
Dolanır şakar gezer
Geliyor her yeri güzel

Acem-Bûselik Şarkı

Hacı Sâdullah Ağa

Güfte: Hâfız

Çün erdi hergâm-ı bahara
Gel açıl ey gonca dehen
Cünbüş zamanıdır bu dem
Gel bağa ey gül pîrehan

Ey serv-kaddi hoş edâ
Ey nev nihâl-i pür sefâ
Gülzâra gel kılma cefâ
Bekler kudûmun yasemen

Çeşmin gibi dil hastedir
Ol gîsuvâna bestedür
Cevrinle hem işkestedür
Rahmeyle gel ey sîm-ten

Aşkınla dil her subh-u şâm
Yanıp yıkılmakta müdâm
Hâfızdır ey nâzik-hırâm
Her dîde senden kan döker

* Sâdullah Ankaravî, Güfte Mecmuası, s. 1204

Eviç-Bûselik

Sâdullah Ağa

Kaddi-i mevzûnun görenler dediler serv-i sehi
Nâzeninim kehl-i aşkın sözlerin sanma teni
Azm-i ağıâr eylemiş reftâr eder göndüm yine
Bir levendâne edâ kanlı zâlim eşbehi
Dide âfet serv-i kâmet cevrine yoktur nihayet
Dediler serv-i sehi

Eviç-Bûselik Beste

Usûl: Muhammes

Sâdullah Ağa

Ne dem ki kasr-ı dilârâya ol Şeh-i devrân
Buyursa sâf sâf olur serviler heman ol an
Makam-ı zemzeme bestekâr olup Şâkir
Eder Kudûmünü tebrik bütünce halk-ı cihân

Ah Cânım ya la yel le lel le le lel li vay
Ol Şeh-i devrâna

Muhayyer Beste

Usûl:Remel

Sâdullah Ağa

Bir hüsnü gibi hulki güzel yâre doyulmaz
Bildim iki âlemdeki dîdâre doyulmaz
Bir yere gelüb söyleşicek aşık u mâşuk
Hiç onda olan lezzet-i güftâre doyulmaz

Cânım ah cenânım ya la ye le le le le
Lel lel lel lel li
Te re li ye le ye lel le lel le lel li yâr yâr
Yâre doyulmaz

* Mev. Müz. Küt. No: 2193 s.150.

Muhayyer Beste

Hacı Sâdullah Ağa

Gamzeler kim rehzen-i peyk-i nigehtir herbiri
Neylesün dil tabib'-i çeşm-i siyehtir herbiri
Hükm-ü ülfet gösterüb ruhsârın üzre hâller
Zapteder iklim-i hüsnü, padişah'tir herbiri
Ömrüm mirim aman yâr nigehtir herbiri

Hisar-Bûselik Beste

Usûlü: Hafif

Sâdullah Ağa

Hûn-u uşşâka güzel didelerin mâil iki
Bu aceb lûtf aceb söz bir olur kâil iki
Mâni-i seyr nazar göz göre zülft ile hicâb
Gerçi mamcûb bir amma meleyin hâil iki

Ah ye le lel le le lel le le lel lel li
Didelerin mâil iki

Hisar-Bûselik Nakış Semâî

Sâdullah Ağa

Ey dilber-i hûngfeşân hûnrîz bîya

Vey fitnenişân fitnenegiz bîya

Ender ser-i tevbe hâneha ser-i yast

Benhiz bahâne berengiz bîya vay

Hisar-Bûselik Nakış Semâi

Sâdullah Ağa

Ey gözü ahû beçe dam ol bana
Cânım a cânânım sultânım efendim
Ey perî sîmalı güzel yâr
Şûh-i sitem cûy-i cefâkâr
Aşkile dîvâneye döndüm
Şevkile mestâneye döndüm
Bâri ey genç bâşın için gel
Hilâl-i nev kaşın için gel
Gel âdil bâşın için gel gel gel aman
Gelmez isen çâre nedir sağol efendim
Bend-i sâni
Bezmime gel sâki-i câm ol bana
Cânım a cânânım sultânım efendim
Terennüm kelevvel

* Mev. Müz. Kütüp. No: 2193 s.179

Muhalif Semâî

Sâdullah Ağa

Ey sev-i sehi sen geleli nâz ile yânıma
Ser çekti ar ar
Çok âli nesepler öziñü sal dın ayağa
Kul oldu sanever
Bir bûse ricâ eyledim ol lâl lebinden
Sarhoş mudur bilmem
Gamzen beni öldürmeğe yapıştı cânıma
Çekti bana hançer
Ah cânım yel le le lel lel le lel li
Yele lel le lel lel li ya la yel le la li aman
Aman serçekti
Ar ar

Hicaz-Zemzeme Beste

Usûlü: Çenber

Hacı Sâdullah Ağa

Görmesem bir lâhza ey serv-i hıramanım seni
Arzu eyler dil-i âşüfte sâmanım seni
Hep güzellerden güzelsin şûhsun mehpâresin
Cümleden âlâ beğendim şâh-ı hûbânım seni
Ömrüm cânım aman şâh-ı hûbânım seni

Hicaz-Zemzeme Nakış Semâî

Hacı Sâdullah Ağa

Bir haber gelmedi ârâm-ı dil-i cânımdan
Cânımın canı olan sevgili cânânımdan

Dir te ni ten ni ten ni ten nen dir te nen

Dir dir ten (mükerrer) ah ah dost
Dostmîhr-i melek midir nedir yoksa
Melek midir nedir ah aman aman aman
Yar hâbibim dost aman ah tabîb

Beni sevdâya salub şimdi kiminle salunur
Haberin var mı ala serv-i hırâmânımdan

Zîrefkend Beste

Usûl: Remel

Sâdullah Ağa

Meclis bu şeb ol mâh ile tenhâ bana kaldı
Baht oldu müsaid yine dünya bana kaldı
Hayli dem idi dâvet ederdim o periyi
Çekdim bu gece daire-i hakka bana kaldı

A cânım serv-i nâzım işvebâzım çâre
Sâzım pek beyazım ah ah aman
Bana kaldı

Zîrefkend Beste

Usûlü: Çenber

Sâdullah Ağa

Güfte: Şâkir

Serv-kâmet-i dilber-i mümtâz imişsin bilmedim

Aşık-ı üftâdene dem-sâz imişsin bilmedim

Şâkir âsâ eyler idim vaslını çokdan heves

Sense zîr-i efgendene hemrâz imişsin bilmedim

Aman aman yâr yâr imişsin bilmedim

Ömrüm vay

Zîrefkend Semâî

Sâdullah Ağa

Güfte: Tayyîb

Nice bir aşk ile nâlân olayım
Nice bir derd ile giryân olayım
Merhamet eyle bu Tayyîb kuluna
Lütf-u ihsânına kurbân olayım

Kurban olayım hayrân olayım
Ğeh bende-i fermân olayım vay

Zîrefkend Nakış Semâî

Hacı Sâdullah Ağa

Güfte: Şâkir

Aşk-ı ruhun oldu yine sînemde nümâyân
Bir nîm nigâh ile aman ey meh-i tâbân
Ey meh-i tâbân ta dir te ne nen te ne ne
Ne dir dir dir dir te ne i te ne te te ne nen
Te ne ni te ne ni te ne ne dir dir ta candan
Seni sevdim gayretle begendim (mükerrer)
Lütfeyle efendim ah ah
Ah ey meh-i tâbân
Şâkir gibi efgande sana hiç bulunur mu?
Bezm-i kereme eyle anı lütfile şâyân

Kürdî-Tâhir Beste

Usûlü:Evfer

Sâdullah Ağa

Kande varsa âşık- bîçâre cânânın arar
Aşkile bîmar olan elbette dermânın arar
Sanma rahminden sunar desti dil-i mecruhuma
Ol kemân ebrû ciğerde tir-i müjgânın arar

Cânım yel lel la li işvebâzım mirim
Yel le la li ah ...

Kürdî-Tahir Beste

Usûlü:Darb-1 Fetih

Sâdullah Ağa

Kaddindeki hâlet hele tûbâda bulunmaz
Ey serv-i bûlendim
Keyfiyet-i lâlin dahi sahbâda bulunmaz
Ey lebleri kandim
Bin sende olan hüsniye cana yedi beyzâ
Yok kimsede asla
Çok gördüm anın misli ki dünyada bulunmaz
Gâyetle beğendim

Serbülendim sînebendim gel efendim aman aman
Hele tûbada bulunmaz ey serv-i bülendim

Kürdî-Tahir Ağır Semâî

Sâdullah Ağa

Zülf-i siyehin dâmen-i ruhsârda gördüm
Ben mihr-i dırahşânı şeb-i târda gördüm
Rûyunla dehânında olan hâlet cânâ
Ne gülde ne bir gonca-i gülzârda gördüm

Cânım yel le le lel li lel li lel li
Li lel li mirim yel le la li ey serv-i revân
Ey gonca dehan yandım el aman
Ah ah bî-çârenem ey yâr

* Mev. Müz. Kütüp. No: 2193 s.299

Kürdî-Tahir Yürük Semâî

Usûlü: Yürük Semâî

Sâdullah Ağa

Güfte: Şâkir

Güller gibi gonca-i nev şüküfte açıl
Güftâre gelüb ol dürr-i nâsüfte açıl
Dünyâyı esir eyler idi Şâkir ol mümtaz
Nîm hânde olub kol dehen beste açıl

Serv-i nâzım, çâre sâzım, dil-nüvâzım
Ah muradım ah aman aman aman
Kurbanının olam yâr

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Hacı Sâdullah Ağa, III. Selim döneminin önemli bir bestekârı, onun da ötesinde önemli bir şahsiyeti idi.

Doğum Tarihi ilgili kaynaklarda 1729, 1730 ve 1760 olarak değişmektedir. Bu tez çalışmasında doğum tarihi 1760 olarak tespit edilmiştir.

Babası Fatih Camii müezzinlerinden Kerim Efendi olarak biliniyordu. Yapılan araştırma ile ilk kez Ahmed adına rastlanmıştır. Hacı Sâdullah Ağa'nın baba adının artık Ahmed olarak bilinmesi gerektiğini söyleyebiliriz.

Sâdullah Ağa bir Enderûn ağası olarak on-onbir yaşlarında girdiği Saray'da çeşitli kademelerde eğitim ve hizmet gördükten sonra Kilerli koğuşuna geldi. Buradan padişah musâhibi olarak چراغ oldu. Padişah'ın mûsıkî hocası olması sebebiyle Bîrun sınıfına geçerek hâceganlık memuriyetine girdi. Bu memuriyetle "Efendi" olarak anılmaya başlandı. Sâdullah'lar arasındaki en büyük problem bu Ağa ve Efendi karmaşasıdır diyebiliriz. Hacı Sâdullah Ağa Saray'a bir Enderûn Ağası olarak girmiş, daha sonra hâceganlığı dolayısıyla Efendi olmuştur. Diğer bir bestekâr olan Sâdullah Efendi yine Saray'ın Bîrun sınıfındandır. ama Sermüezzindi. Sermüezzini Sâdullah Efendi ile ilgili yapılan araştırmada bir adının da Ahmed olduğu tespit edilmiştir. Efendi olarak da anılmasına rağmen Hacı Sâdullah için "Hacı Sâdullah Ağa", Sermüezzini için de "Sermüezzini Ahmed Sâdullah Efendi" ayırımının yapılması, bu iki Sâdullah'ın karıştırılması bakımından önem taşımaktadır.

Hacı Sâdullah Ağa, Saray'daki terfi sistemi geriği "çavuş" da olmuştur. Saray'da diğer bir bestekâr Sâdullah olan Başçavuş Sâdullah Ağa ile çavuşluğundan dolayı karıştırılmaması gerekir. Başçavuş Sâdullah Ağa'nın bestekâr olduğuna yalnız Letâif-i Enderûn'da rastlanmıştır. Eski yazma güfte mecmualarında "Serheng Sâdullah" yani çavuş adıyla kayıtlı güftelerin hangi Sâdullah'a ait olduğu kesinlik kazanmamıştır. Bu

güftelerin hiç duyulmamış olması, Başçavuş Sâdullah Ağa'ya ait olabileceklerini düşündürebilir.

Bu dönemlerde biri Enderûn harici dört Sâdullah Ağa veya Efendi daha karşımıza çıkmıştır.

Bunlardan Şâir Sâdullah Efendi (Ankaravî) aynı zamanda Hacı Sâdullah Ağa'ya mâledilmek istenen bir güfte mecmuası yazmıştır. Bestekârlığı tespit edilmemiştir. Saray dışındandır.

Defterdar Hacı Sadullah Efendi, Saray'da Başçavuş olarak da bulunmuştur. Müzisyenliği ile ilgili bir kıyda rastlanmamıştır.

Diğer bir Sâdullah Hazine Kethüdâsı Hacı Sâdullah Ağa'dır. Hazine Kethüdâlığından önce Kahvecibaşı ve Mâbeynci olmuştur. Müzisyen değildir.

Diğer bir Sâdullah da Kahvecibaşı Sâdullah Ağa'dır. Bu kişinin müzisyenliği tespit edilmemiştir.

Bütün bu Sâdullah'lar arasından sıyrılan bestekâr, şâir, padişah musâhibi ve hocası Hacı Sâdullah Ağa'nın III. Selim'in gözde câriyesi ile yaşadığı aşk macerası, tarihî bir belgeye dayanmadığı için, rivayetten öteye gitmemelidir.

Hacı Sâdullah Ağa'nın doğum tarihinde olduğu gibi ölüm tarihinde de çeşitlilik vardır. 1800, 1801, 1807, 1808, 1812, 1825 gibi tarihlere rastlanmıştır. Araştırma sonucunda Hacı Sâdullah Ağa'nın ölüm tarihi 18 Eylül 1808 olarak tespit edilmiştir. 14 Eylül 1808'de Saray'dan uzaklaştırılan bestekârımız, dört gün sonra bir tabanca kurşunu ile ölmüştür. Kaynakların, kaza kurşunu ile öldüğünü söylemesine karşın, bu ölümün bir intihar veya cinayet olması ihtimali de vardır.

Hacı Sâdullah Ağa, yalnız büyük formdan eser yapmamakla beraber; bir büyük formlar bestekârdır diyebiliriz. Çünkü elimizde bulunan eserlerinin çoğunluğu büyük formlardadır ve bu eserlerinde sanatını daha iyi sergilediğini söyleyebiliriz. Eski yazma güfte mecmualarında tavşancalarına bile rastlanmıştır. Ancak bu eserleri günümüze ulaşmamıştır. Elimizde notaları bulunan otuz üç eseri vardır.

Bestelediğini bildiğimiz dört kârından bugün ikisinin notaları elimizdedir. Bu kârları Arazbâr-Bûselik ve Uşşak makamlarındadır. Diğer büyük formdaki eserleri yine Arazbâr-Bûselik, Bayâtî-Arabân, Hicaz, Hüseyinî Aşîrân, Sûz-i Dil, Şed-i Arabân, Muhayyer, Muhayyer-Sünbûle, Hûzî-Zemzeme, Sabâ-Zemzeme, Hicazkâr, Tahir-Bûselik makamlarındandır.

Şarkı formundan Tarz-ı Cedîd, Eviç, Eviç-Bûselik, Dilkeşhâverân makamlardan olan eserleri bugün elimizdedir. Aşîran-Zemzeme ve Kürdî-Tahir makamlarını terkiib etmesine karşın, örneklerine rastlanmamıştır.

Bu tez çalışmasında, eser karışıklığından dolayı bir kişisel üslûb araştırması yapılmaya çalışılmıştır. Meşk usûlü ile günümüze ulaşan bu mûsikîde kişisel üslûb tespitinin güçlüğü tahmin edilebilir. Kulaktan kulağa gelirken, bestekâra ait nelerin kalmış olabileceği de ayrıca tartışma konusudur. Bu çalışmada yapılabilirliği oranında ortak noktalar tesbit edilmeye çalışılmıştır.

Sonuç olarak Hacı Sâdullah Ağa'nın üslûbuna dair şunları söyleyebiliriz:

- 1) Genel olarak büyük formları tercih etmiştir.
- 2) Sâdullah Ağa genel olarak ikili terkiiblerden meydana gelen bileşik makamları kullanmayı tercih etmektedir. Örneğin; Bayâtî-Arabân, Eviç-Bûselik.
- 3) Bu sebeptendir ki geçkiye fazla önem vermediği düşünülebilir. Eserlerinde en çok Nevâ'da Hicâz çeşnisi kullanmıştır.
- 4) İnici makamları tercih ettiğini söyleyebiliriz.

5) Lâle devri uzantısı bir bestekâr diyebileceğimiz sâdullah Ağa, tamamen geleneksel kalıpların içerisinde. Eserlerinde monotonluk derecesinde melodik yürüyüşlere rastlanmaktadır. Ör:Arazbâr-Bûselik Ağır Semâî (Düşdüm düşeli aşk oduna rûz-i ezel-den), Bayatî-Arabân Ağır Semâî (Raks eyleyecek nâz ile ol âfeti mısıf) v.b.. Kalıplaşmış melodiler ve bunların çeşitlemeleri diyebileceğimiz farklı şekilleri ile cümle yapıları kurmuştur. Ör: Arazbâr-Bûselik Kâr (Mevsim-i nevrûz erişti geldi eyyâm-ı bahâr). Bu hâliyle onun, geleneksel müziğimizin karakteristik bir temsilcisi olduğunu söyleyebiliriz.

6) Genel olarak tek terennüm kullanmıştır. Farklı terennümler kullandığı zaman, farklılığı terennümün yarısına kadar düşünmüştür. Ör: Hicaz Zencir Beste (Câm-ı aşkınla hemân şûride ser bir ben miyim?). Bu farklılık bazen terennümlerin başka perdelere aktarımı şeklinde de olmaktadır. Ör: Muhayyer Yürük Semâî (Bir elif çekti yine sîneme cânân bu gece)

7) Hacı Sâdullah Ağa, Kârlarda ve İkinci bestelerde hafif usûlünü tercih etmiştir. Şarkı Devr-i Revânı usûlüne de rağbet etmiş ve bu usûlü benzer cümle yapıları içinde kullanmıştır. Bilhassa Aksak Semâî usûlünde sürekli farklı kalıpları kullanarak monotonluğu önlemeye çalışmıştır.

8) Usûlleri kullanırken genel olarak şu vezinleri kullanmıştır;

-Zencir Usûlünde:

Me fâ î lûn/ Fe i lâ tûn/ Me fâ î lûn/ Fâ lûn

-Hafif Usûlünde :

Fâ i lâ tûn/ Fâ i lâ tûn/ Fâ i lâ tûn/ Fâ i lûn

-Yürük Semâî Usûlünde:

Mef û lû/ Me fâ î lâ/ Me fâ i lâ / Me fâ î lû/ Fe i lûn

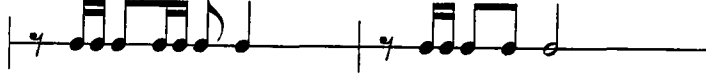
-Aksak Semâî Usûlünde:

Mef û lû/ Me fâ î lû/ Me fâ î lû/ Fâ i lûn

-Şarkı Devr-i Revânı Usûlünde:

Me fâ î lûn/ Me fâ î lûn/ Me fâ î lûn/ Me fâ î lûn

9) Hacı Sâdullah Ağa'nın en çok kullandığı ritmik şekil şudur:

Kullandığı diğer ritmik şekiller geleneksel kalıplardaki şekillerdir diyebiliriz.

10) En çok Şâkir, Dâniş, Nâşid ve Vâsıf'ın şiirlerini bestelemiştir.

Hacı Sâdullah Ağa'nın bu tez çalışmasında günümüz kaynakların da rastlanmayan "Gel kucagım tahtın olsun" adlı Şehnaz-Bûselik eseri tesbit edilmiştir.

Sermüezzîn Ahmed Sâdullah Efendi'nin altı eseri tesbit edilmiştir. Bunlar Arazbâr, Hicazkâr, Şevkefzâ ve Tarz-ı Cedîd makamlarındandır. Arazbâr takımında Hacı Sâdullah Ağa'nın eserleri ile farklılıklar vardır. Bunları şöyle sıralayabiliriz.

- 1) Büyük formdaki eserlerinde belirgin çeşitlemelere rastlanmamıştır.
- 2) Hacı Sâdullah Ağa'da olduğu gibi monoton melodik yürüyüşlere rağbet etmemiş, bu tür melodilerde motif içi değişikliklerine gitmiştir. Kalıplaşmış melodileri fazla kullanmamış, kişisel olmaya gayret göstermiştir.
- 3) Hacı Sâdullah Ağa'nın elimizde eseri bulunmayan Aksak usûlünün 9/8 mertebesini kullanmıştır.
- 4) Hacı Sâdullah Ağa'nın çok kullandığı ritmik şekiller onun eserlerinde görülmemektedir.
- 5) Elimizdeki eserlerinin güfteleri kardeşi Vâsıf'a aittir.

Sermüezzîn'in bestekârlığının yüksek bir seviyede olduğunu söyleyebiliriz. Hicazkâr makamında Ağır Aksak usûlündeki sanat değeri oldukça yüksek olan "Gel seninle yarın ey serv-i Revân" adlı şarkının Sermüezzîn Ahmed Sâdullah Efendi'ye ait olduğunu yukarıdaki maddelerin bazılarına dayanarak söyleyebiliriz.

Ayrıca Sermüezzîn'e ait olduğu ileri sürülen birçok eserin de Hacı Sâdullah Ağa'ya ait olduğunu ispat edilmeye çalışılmıştır. Bunlar içerisinde önemli bir eser olan Hicazkâr Şarkı Devr-i Revânı usûlündeki "Hıram et gülşene gûş eyle ar'ardan mudarayı" adlı şarkının yapılan çalışma sonucunda Hacı Sâdullah Ağa'ya ait olduğu tesbit edilmiştir.

KAYNAKLAR

- Abdülbâki Nâsır Dede; Tedkk u Tahkk, eviren:
Fatma Adile Aksu, Marmara Üniv.
Yüksek Lisans Tezi, İst. 1988
- Ahmed Ata; Tarih-i Ata, İst. 1291, C.1
- Ahmed Cevdet Paşa; Tarih-i Cevdet , Matbâ-yı Osmânî,
İst. 1209
- _____ ; Cevdet Tarihi(tercüme), dal Neř., İst.
- Ahmed Efendi (Srkâtibi); Rznâmeler, ev. Semâ Arıkan,
İst. Üniv. Ed. Fak. Tarih Bl.
Yüksek Lisans Tezi, 1988.
- AKST, Sâdun; Türk Msksinin 100 Bestekârı,
İnkilâb Ktb., İst. 1993
- AKşİN, Sna; Türkiye Tarihi; Cem Yayınevi,
İst. 1988
- Ali Rıza Bey Bir Zamanlar İstanbul (Sad. Nihat Banoęlu)
(Balkhâne Nâzırı) Tercüman 1001 Temel Eser (11), İst..
- Anakara Radyosu Nota Arşivi.

Arif Bey (Hacı);

Mecmua'i Ârifî, İbrahim Sırrı Efendi Matb.

İst. 1873

Âsım Efendi;

Âsım Tarihi, Cerîde-i Havâdiş, C.2

Başbakanlık Devlet Osmanlı Arşivi Cevdet Saray Tasnifi, No 4529, 7326

Dârülehân Külliyyâtı;

Konservatuar Klasikleri, İst 1922-27

DARYAL, Vecihe Nota Koll.

T.R.T. Müzik Dairesi

EREN, Cevat;

İslam Ans. (III. Selim Maddesi)

Maarif Basımevi, İst. 1964 C.10

ERKİNS, Ziyâ;

"Sâdullah Ağa", Tarih Dünyası C.3 İst.1952

EZGİ, Suphi;

Nazarî ve Amelî Türk Mûsikîsi, İst Kons.

Neşriyatı C.1, 2, 3

Fatin Dâvût;

Hatimetü'l-eş'ar (Tezkire-i Şuarâ-yı Fatin),

İst. 1271

FERSAN, Refik Nota Koll.

T.R.T. Müzik Dairesi

GÖKTEPE, Selahattin;

Büyük Müzisyenler Ans., Yeniyol Matb.

İzmir 1971, C.2

GÖLPINARLI, Abdülbâki;

Hüsn-ü Aşk, Altın Kitaplar Yayınevi, İst. 1968

Hasan Tahsin;

Gülzâr-ı Mûsikî

Hâşim Bey;

Hâşim Bey Mecmuası, Kuyuluzâde Yahya Hariri

Matb. İst. 1852

İlyas Ağa;

Letâif-i Enderûn, (Târih-i Enderûn)

Matbâ-yı Âmire, İst. 1857

İNAL, İbnülemin M. Kemal;

Mecmua, İst. Üniv. Yaz. Ktb., No1379

_____;

Son Asır Türk Şairleri, Orhâniye Matb.,

İst 1930, C 1,2,7,8

_____;

Hoş Sadâ, Maarif Basımevi, İst. 1958

İsmail Hakkı Bey Nota Koll.

T.R.T. Müzik Dairesi Nota Arşivi

İst. Üniv. Türkçe Yazmaları

No: 3353, 3466, 5630, 5641, 5643, 5649, 5686

KAM, Fethiye Yaşar;

"Bir Bestekârın Aşk Hikayesi", Radio Dergisi,

İst. 1947, sayı 85, 86

KARABEY, Lâika;

"Asırlar Boyunca Türk Mûsikîsi", Mûsikî

Mecmuası, sayı 32, İst. 1948

KARAL, Enver Ziyâ;

Osmanlı Tarihi, T.T.K. Basımevi, Ankara

- KARAL, Enver Ziyâ; Selim III'ün Hatt-ı Hûmayunları
(Nizâm-ı Cedîd) T.T.K.Y., Ankara 1988
- KAYRA, Cahit; Tarih-i Enderûn (tercüme) Güneş Yayınları, İst. 1987
- KİP, Târık; T.R.T. Türk Sanat Mûsıkîsi Sözlü Eserler
Repertuarı, Ankara 1989
- KOÇU, Reşat Ekrem; Osmanlı Padişahları, Ana Yayınevi,
İst. 1981
- KONUK, Ahmed Avni; Hânende , Mahmud Bey Matb.
İst. 1899.
- Mehmed Süreyya; Sicill-i Osmanî, Matbâ-yı Âmire,
İst. 1311
- Mev. Müz. Kütüphanesi No. 2193 (yazma güfte mecmuası)
- Nûri Şeydâ; "Sâdullah Ağa", İkdam Gazetesi,
6 Temmuz 1898
- Ömer Efendi(Ayasofya Câbîsi); Câbî Tarihi, cev. Mehmed Ali Beyhân,
İst. Üniv. Ed. Fak. Tarih Böl Doktora
Tezi, 1992
- ÖZALP, M. Nazmi; Türk Mûsıkîsi Tarihi (Derleme),
T.R.T. Müzik Dairesi Başk.,
Ankara 1986, C.1

ÖZTUNA, Yılmaz;

Türk Mûsikîsi Lûgatı (Mûsikî Mecmuası)

sayı 58, İst. 1952

_____;

Türk Bestecileri Ans., Hayat Neşriyat, İst.

_____;

Büyük Türkiye Tarihi, Ötüken Yayınevi,

İst. 1978 C.10

_____;

B.T.M.A. Kültür Bak. Ankara 1990 C1, 2.

Rauf Yektâ Bey;

"Selim-i Sâlis Mûsikîşinas", Yeni Mecmua, İst.

1917 sayı 16

Sâdullah Ankaravî;

Mecmua Ali Emiri Kütb., Manzum Yazmalar

No: 732

SERTOĞLU, Mithat;

Osmanlı Tarih Lûgatı, Enderûn Kitabevi İst. 1986

SOKU, Ziyâ Şâkir,

Sâdullah Ağa, Efe Neşriyat, İst.

SÖZER Vural,

Müzik ve Müzisyeler Ans,

Tan Math. İst. 1964

ŞAPOLYO, Enver, B;

Osmanlı Sultanları Tarihi, Refet Zaimler

Yayınevi, İst 1961

Şekl-i Nûr Hanım;

Mecmua, No 3877, Yıldız Yazmaları

TINAZ, Ali Rıza Avni Arşivi;

"Türk Sinemasında Müzikaller"

İst. Radyosu program bandı

Topkapı Saray Arşivi;

No: 2415, 2231 No'lu defterde

8 B, 246/58-74

UNGAY, Hurşit

Türk Mûsikîsinde Usuller ve Kudüm, İst. 1981

UZUNÇARŞILI, İ. H.;

"Nizâm-ı Cedîd Ricâlinden Vâlide Sultan

Kethüdâsı Meşhur Yusuf Ağa ve

Kethüdâzâde Arif Efendi" Belleten

XX/79 T.T.K. Ankara

_____;

Osmanlı Devletinin Saray Teşkilatı, T.T.K.

Ankara 1988

ÜNGÖR, Ethem Ruhi;

Türk Mûsikîsi Güfteler Antolojisi, Eren

Yayınları İst.1981, C1, 2

Vâsıf Efendi;

Vâsıf Tarihi, Matbâ-yı Âmire, İst. 1804, C.2

YENİGÜN, Hayri;

Mûsikî Mecmuası, sayı 107/13, İst. 1954

بم عاونتو موزتو ايلم سلطان حفزتو

کبود خافه افواتزون سعدالله بک بده زری بکری سه دن مجاهد اکی سبت نقش اولیق بانه معاصی حفزه شویلاک

فرهت الحاقا جریغ اونی طرف محفمان زردن اسنظام لوستعا انش الحظ اگر بریغوله اندون طابون افاریک برک

معاصیلک ایه جرفندوی وونی بسون ویدر موی ایلک معاصی لمی کس اب شفقای فندونک ورنونک اینه میریقلی

بیریلک تنیم شیرازه امان عزیلک نامن هت جودوی مامل خالصانه از ایدک یانه تکره عاصیت عزید فرنازانی

حافضیری فیزدر اثا الله لوصول کیت معلوم حادزی جودونه حوی شکونک تنیم کبودک

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله الذي هدانا لهذا
ما كنا لنهتدي لولا أن هدانا الله

三

2023

[illegible]

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय

بوجوه و حوایج موسیقی شناسانند بر استاد معارف نهادگش
 اولرب بعد ه نظری عصر تک سر جند ر ابو الکمار
 مدرس زاده علم عارف افند بک بد تقفه کیر دس
 مرحوم مغفور لفظ حفظ غیر من لفظ لریه و اخر بسته و سماعیات
 و سرقیات موسیقی تحریر آییلوب بعد و فانه بو فیه حظه
 سعادته بر تقصیر ک با نشر اسلک ملکه منسلک اولوب
 فیه بر تقصیر بنحویتم از لایه سرقیات و بسته و سماعیات
 کوز ایمیندر قن مو سغیده بو قدر جعفری مجموعه اندر نادر
 بو تهمید تفایسده اولوبن بدیدار دوز

معلوم اوله که علم موسیقی اول ایکی مقام ویدی آغازه
 و درت شعبه و یکرمی درت اکانک عبادتدر

نقد معرب	۱۱۰۲	شعر عربی	۱۱۶۲	حوزی	۱۱۶۸	قزقر	۱۱۷۴
دوا	۱۱۸۰	سیر	۱۱۸۶	خیر بنده	۱۱۹۰	مربع	۱۱۹۶
سیر	۱۱۹۸	فرع افرا	۱۲۰۰	چم بوسک	۱۲۰۲	بسنده	۱۲۱۱
شوق آید	۱۲۱۶	نواژ	۱۲۱۸	حجازکار	۱۲۲۰	شوق دل	۱۲۲۸
شوق طرب	۱۲۳۲	فرخنا	۱۲۳۸	نفت الفهرست			

دو شری
دو شری

دو شری

دو شری دو شری
دل در دلم
دل در دلم
دل در دلم
دل در دلم
دل در دلم
دل در دلم
دل در دلم
دل در دلم
دل در دلم

La duellah Efrat
De Xri re Van ②

او به بوسه شرفی اصولی دور روانه
می او حاجی سعادت افروزه

این حدی

عمره یا

آه

نقبات روه کو

کینت

آه عمره یا

آه روه کو

یا

آه ال دی

هیهات از رخسار تو ای دلجو

آه کای بی تو ای دلجو

بی تو ای دلجو

ای دلجو

نعل و اندامم بدیده کونش

1892

domar *domk* *Apa*

اصول بنجر جامع غنم هنر خرد به سر بر ندم

فَكَعِشْ مِي

5.

(مختار)

٧٢

0210

3.

15

5:4

64-11

10

5

1

2

1

1

(مختار)

٢٠

0210

3.

15

5:4

64-11

10

5

1

2

1

1

④

Amir

Thaoz Bente

صلواته امور صيف اقبال سايه هماره بيلو

سودايش آگاه

Handwritten musical notation on ten staves. The notation includes various notes, rests, and bar lines. There are several annotations in Persian script interspersed with the musical lines, such as "بلای ایام" (Bilāy-e āyām) and "سودايش آگاه" (Sodā'ish āghāh). The notation appears to be a form of musical shorthand or a specific dialect of musical notation.

Libretto: Saye, Shamsi

آهنگنامه

Handwritten musical score on ten staves. The notation includes various musical symbols such as notes, rests, and bar lines. Persian lyrics are written below the staves. The lyrics include: "ای دل من", "ای دل من", "ای دل من", "ای دل من", "ای دل من", "ای دل من", "ای دل من", "ای دل من", "ای دل من", "ای دل من".

Empty musical staves at the bottom of the page, likely for additional notation or a continuation of the piece.

ماہی سادات
عاشق کائنات
Saddulahaga

⑤

ماہی سادات
Dil. in gürün Vuslatın.
muntazir olad --

226 a

Handwritten musical notation on ten staves, featuring Persian lyrics and musical symbols. The lyrics include:

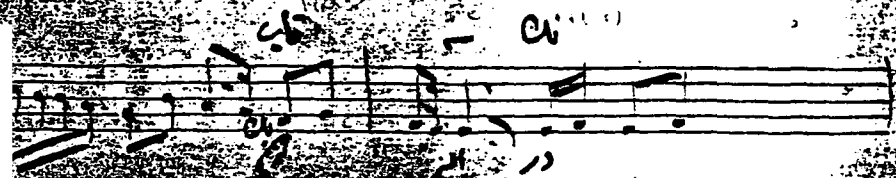
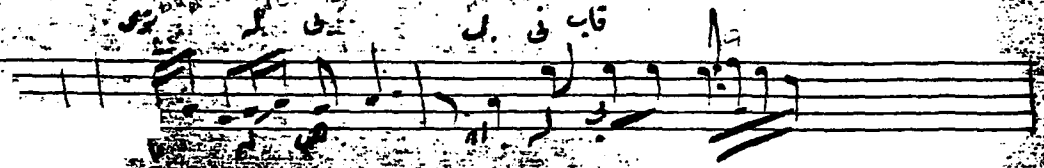
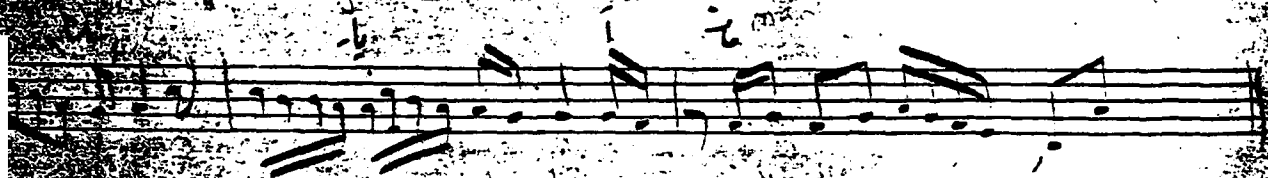
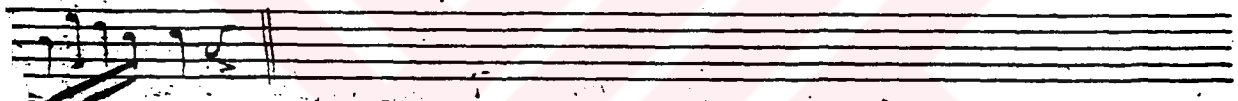
نغمه یزدان
اول ظہر ط
نغمه
ن جہ
اول زل
ل ل ل
ل ل
جہانگیر
ارو
نغمه یزدان
جہانگیر
اول زل
نغمه یزدان

The notation includes various musical symbols such as notes, rests, and accidentals, along with Persian script lyrics written above and below the staves.

Muzik Detrol
TSM

6

aymetin meriden
böyle bi mi kab

من عبد الله بن محمد

1947

اول

202

25

16

4

10

10

2

77-1

188

[illegible]

15

وہو

2
2
2
2
2

11

6.

○

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

6. 9. 7.

۱۰۰

...

1880

Sa dullaş ağzı
 7. leze e are
 No
 8. aşı kema
 H. Aşuan. Y. Sem
 1970

The musical score consists of ten staves. The notation is handwritten and includes various musical symbols such as notes, rests, and bar lines. Above and below the staves, there are handwritten lyrics in Arabic script and Latin letters. A large, faint watermark is visible across the center of the page.

Lyrics (Arabic script):
 صوفية برون
 صوفية برون
 صوفية برون
 صوفية برون
 صوفية برون
 صوفية برون
 صوفية برون
 صوفية برون
 صوفية برون
 صوفية برون

Lyrics (Latin letters):
 Sa dullaş ağzı
 7. leze e are
 No
 8. aşı kema
 H. Aşuan. Y. Sem
 1970

(8)

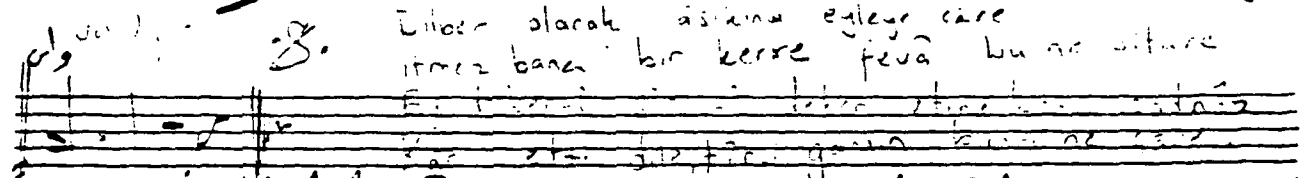
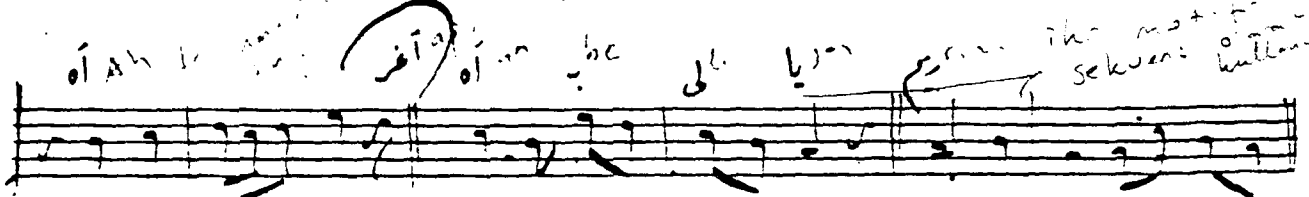
Handwritten musical score on ten staves. The notation includes various musical symbols such as notes, rests, and bar lines. Persian lyrics are written above the staves, including words like "آه", "ای", "بچه", "مادر", "من", "تو", "ما", "ایمان", "آمین", "بچه", "مادر", "من", "تو", "ما", "ایمان", "آمین". The score is written in a cursive style, typical of handwritten musical notation.

Hüseyin aşkın 7. Sema'ı deva

(8)

No

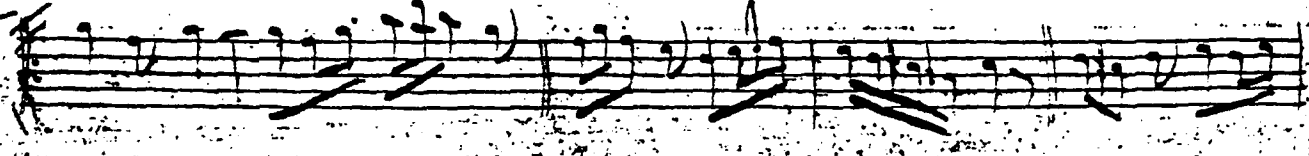

1. Halela Bey

Handwritten signature or name in Persian script.

H. Aslan

522 Samra

Mean bu jaree dhar

Handwritten musical notation on ten staves. The notation includes various notes, rests, and bar lines. There are some handwritten annotations in Urdu script interspersed between the staves.

Handwritten text at the bottom left of the first section.

Handwritten musical notation on the first staff of the second section.

Handwritten musical notation on five staves. The notation includes various notes, rests, and bar lines. There are some handwritten annotations in Urdu script interspersed between the staves.

T. R. T
Muzik Dairess
ISM

Handwritten text at the bottom left of the second section.

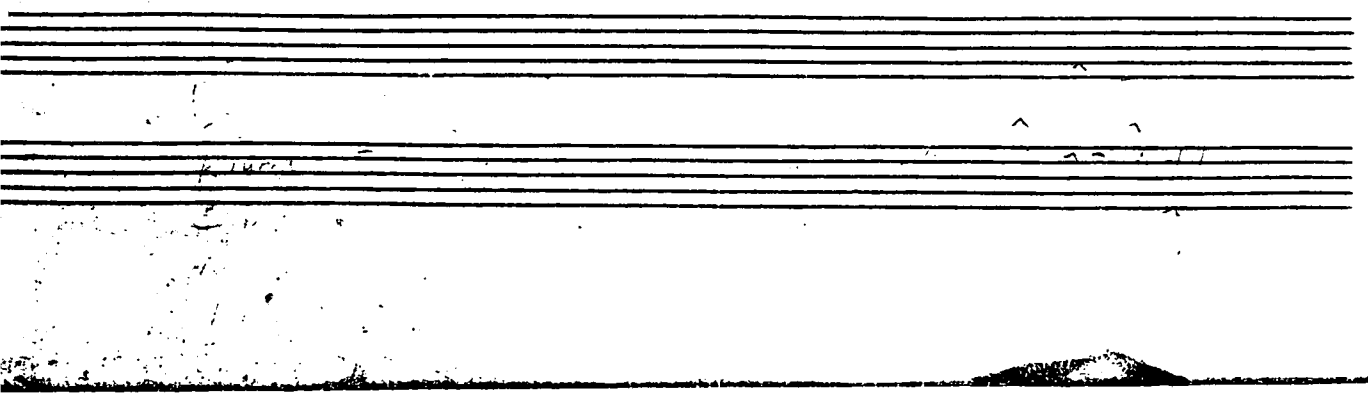
Brasene galog T.R.T arjunde rastland.

حضرت میرزا نوادر علی

Handwritten musical score for 'Dastgah-e Gharbi' in 9/8 time. The score consists of seven staves of music with Persian lyrics written below the notes. The lyrics are:
 رد دو اول خم سه غار . سن دم فده نه دشت صفا
 یارده یار نه بد دروغ غوغا آه به دره لاله
 به یزدسته ده له به بهک سوره اهل ساجد
 شبنم سر سیه به خم جا ما یاه نه نا ما آری له
 زلفه
 سن دم فنه نه ک جا ده ری
 The notation includes a treble clef, a 9/8 time signature, and various musical symbols such as sharps, flats, and accidentals. The lyrics are written in a stylized Persian script.

Handwritten musical score on ten staves. The notation includes various musical symbols such as notes, rests, and bar lines. Persian lyrics are written in calligraphic script above and below the staves. Key annotations include:

- Staff 1: "آید در گنجینه دلش کزین کوه رسیده"
- Staff 2: "اول" (First)
- Staff 3: "دوم" (Second)
- Staff 4: "نقدان" (Critic/Reviewer)
- Staff 5: "اول" (First)
- Staff 6: "دوم" (Second)
- Staff 7: "اول" (First)
- Staff 8: "نقدان" (Critic/Reviewer)
- Staff 9: "اول" (First)
- Staff 10: "نقدان" (Critic/Reviewer)

Semieren Sadul

Handwritten musical notation on ten staves, featuring various notes, rests, and some Arabic script. The notation is dense and appears to be a transcription of a vocal or instrumental piece. The Arabic script is written in a cursive style, likely representing lyrics or performance instructions. The staves are numbered 1 through 10.

Handwritten musical notation on ten staves, continuing the piece. The notation includes various notes, rests, and some Arabic script. The staves are numbered 1 through 10. The notation is dense and appears to be a transcription of a vocal or instrumental piece. The Arabic script is written in a cursive style, likely representing lyrics or performance instructions.

عزيمه بيه و نه ناله
برغم غم و غم و غم و غم

روزگار بهر حال و بهر حال و بهر حال و بهر حال

Handwritten musical score for the first system, featuring ten staves with Persian lyrics and musical notation. The lyrics include: "عزيمه بيه و نه ناله", "برغم غم و غم و غم و غم", "روزگار بهر حال و بهر حال و بهر حال و بهر حال", "ب آه", "آه", "عزيمه", "ب آه", "آه", "عزيمه", "ب آه", "آه".

روسانا فله

Handwritten musical score for the second system, featuring ten staves with Persian lyrics and musical notation. The lyrics include: "روسانا فله", "ب آه", "آه", "عزيمه", "ب آه", "آه", "عزيمه", "ب آه", "آه", "عزيمه".

Handwritten musical score for a song. The score is written on six staves. The lyrics are in Persian and are written above the staves. The title of the song is "37" (written in the top right corner). The lyrics are:

37
ای دل من
ای دل من
ای دل من
ای دل من
ای دل من
ای دل من

The score is written in a style that is common in Iran, with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The tempo is marked "Moderato". The score is written in a style that is common in Iran, with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The tempo is marked "Moderato".

Acids not better for Jones - 1 gill

Handwritten musical score on ten staves. The notation includes various notes, rests, and dynamic markings such as *mf*, *f*, *pp*, and *chier*. The manuscript is heavily inked and shows signs of age and wear.

Handwritten text: *Handwritten notes and lyrics, possibly in German, including the word "Handwritten".*

Handwritten text: *Handwritten notes and lyrics, possibly in German, including the word "Handwritten".*

Handwritten text: *Handwritten notes and lyrics, possibly in German, including the word "Handwritten".*

ز قریب و دُور
 در دین و دنیا
 اکبر و اعظم
 بوقت و بخت
 ما اینست
 ز سحر و جادو

مردود

از زمین گلشن ز لور سوز
دانشیاران بهر زلف خزانند
باغبانان بهر زلف خزانند
باغبانان بهر زلف خزانند

ارده
 (ب) عجب
 کما در اول و در آخر
 بارد در وسط
 طبع

واصلنا ما نكتبه لك
 ما لم أجرب من كتابك
 نزل دود من

Handwritten signature and text in Urdu script, likely a personal note or signature.

۱۰۔ اندر کی بندش مارہ

۱۶
 کورنل صاحب
 محکمہ فوج و امانت
 لاہور

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰
 ۲۰۱
 ۲۰۲
 ۲۰۳
 ۲۰۴
 ۲۰۵
 ۲۰۶
 ۲۰۷
 ۲۰۸
 ۲۰۹
 ۲۱۰
 ۲۱۱
 ۲۱۲
 ۲۱۳
 ۲۱۴
 ۲۱۵
 ۲۱۶
 ۲۱۷
 ۲۱۸
 ۲۱۹
 ۲۲۰
 ۲۲۱
 ۲۲۲
 ۲۲۳
 ۲۲۴
 ۲۲۵
 ۲۲۶
 ۲۲۷
 ۲۲۸
 ۲۲۹
 ۲۳۰
 ۲۳۱
 ۲۳۲
 ۲۳۳
 ۲۳۴
 ۲۳۵
 ۲۳۶
 ۲۳۷
 ۲۳۸
 ۲۳۹
 ۲۴۰
 ۲۴۱
 ۲۴۲
 ۲۴۳
 ۲۴۴
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۴۸
 ۲۴۹
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲
 ۲۵۳
 ۲۵۴
 ۲۵۵
 ۲۵۶
 ۲۵۷
 ۲۵۸
 ۲۵۹
 ۲۶۰
 ۲۶۱
 ۲۶۲
 ۲۶۳
 ۲۶۴
 ۲۶۵
 ۲۶۶
 ۲۶۷
 ۲۶۸
 ۲۶۹
 ۲۷۰
 ۲۷۱
 ۲۷۲
 ۲۷۳
 ۲۷۴
 ۲۷۵
 ۲۷۶
 ۲۷۷
 ۲۷۸
 ۲۷۹
 ۲۸۰
 ۲۸۱
 ۲۸۲
 ۲۸۳
 ۲۸۴
 ۲۸۵
 ۲۸۶
 ۲۸۷
 ۲۸۸
 ۲۸۹
 ۲۹۰
 ۲۹۱
 ۲۹۲
 ۲۹۳
 ۲۹۴
 ۲۹۵
 ۲۹۶
 ۲۹۷
 ۲۹۸
 ۲۹۹
 ۳۰۰
 ۳۰۱
 ۳۰۲
 ۳۰۳
 ۳۰۴
 ۳۰۵
 ۳۰۶
 ۳۰۷
 ۳۰۸
 ۳۰۹
 ۳۱۰
 ۳۱۱
 ۳۱۲
 ۳۱۳
 ۳۱۴
 ۳۱۵
 ۳۱۶
 ۳۱۷
 ۳۱۸
 ۳۱۹
 ۳۲۰
 ۳۲۱
 ۳۲۲
 ۳۲۳
 ۳۲۴
 ۳۲۵
 ۳۲۶
 ۳۲۷
 ۳۲۸
 ۳۲۹
 ۳۳۰
 ۳۳۱
 ۳۳۲
 ۳۳۳
 ۳۳۴
 ۳۳۵
 ۳۳۶
 ۳۳۷
 ۳۳۸
 ۳۳۹
 ۳۴۰
 ۳۴۱
 ۳۴۲
 ۳۴۳
 ۳۴۴
 ۳۴۵
 ۳۴۶
 ۳۴۷
 ۳۴۸
 ۳۴۹
 ۳۵۰
 ۳۵۱
 ۳۵۲
 ۳۵۳
 ۳۵۴
 ۳۵۵
 ۳۵۶
 ۳۵۷
 ۳۵۸
 ۳۵۹
 ۳۶۰
 ۳۶۱
 ۳۶۲
 ۳۶۳
 ۳۶۴
 ۳۶۵
 ۳۶۶
 ۳۶۷
 ۳۶۸
 ۳۶۹
 ۳۷۰
 ۳۷۱
 ۳۷۲
 ۳۷۳
 ۳۷۴
 ۳۷۵
 ۳۷۶
 ۳۷۷
 ۳۷۸
 ۳۷۹
 ۳۸۰
 ۳۸۱
 ۳۸۲
 ۳۸۳
 ۳۸۴
 ۳۸۵
 ۳۸۶
 ۳۸۷
 ۳۸۸
 ۳۸۹
 ۳۹۰
 ۳۹۱
 ۳۹۲
 ۳۹۳
 ۳۹۴
 ۳۹۵
 ۳۹۶
 ۳۹۷
 ۳۹۸
 ۳۹۹
 ۴۰۰
 ۴۰۱
 ۴۰۲
 ۴۰۳
 ۴۰۴
 ۴۰۵
 ۴۰۶
 ۴۰۷
 ۴۰۸
 ۴۰۹
 ۴۱۰
 ۴۱۱
 ۴۱۲
 ۴۱۳
 ۴۱۴
 ۴۱۵
 ۴۱۶
 ۴۱۷
 ۴۱۸
 ۴۱۹
 ۴۲۰
 ۴۲۱
 ۴۲۲
 ۴۲۳
 ۴۲۴
 ۴۲۵
 ۴۲۶
 ۴۲۷
 ۴۲۸
 ۴۲۹
 ۴۳۰
 ۴۳۱
 ۴۳۲
 ۴۳۳
 ۴۳۴
 ۴۳۵
 ۴۳۶
 ۴۳۷
 ۴۳۸
 ۴۳۹
 ۴۴۰
 ۴۴۱
 ۴۴۲
 ۴۴۳
 ۴۴۴
 ۴۴۵
 ۴۴۶
 ۴۴۷
 ۴۴۸
 ۴۴۹
 ۴۵۰
 ۴۵۱
 ۴۵۲
 ۴۵۳
 ۴۵۴
 ۴۵۵
 ۴۵۶
 ۴۵۷
 ۴۵۸
 ۴۵۹
 ۴۶۰
 ۴۶۱
 ۴۶۲
 ۴۶۳
 ۴۶۴
 ۴۶۵
 ۴۶۶
 ۴۶۷
 ۴۶۸
 ۴۶۹
 ۴۷۰
 ۴۷۱

فما انت
رفعتك مولد طوبا
ملاك و صياغ و صيا
فما انت

بابت اولیٰ
 ۱۔ صحت مند
 ۲۔ صحت مند
 ۳۔ صحت مند
 ۴۔ صحت مند
 ۵۔ صحت مند
 ۶۔ صحت مند
 ۷۔ صحت مند
 ۸۔ صحت مند
 ۹۔ صحت مند
 ۱۰۔ صحت مند

نیکوکاران را
در دنیا و آخرت
بسیار برکت است
و در دنیا و آخرت
بسیار برکت است

بخوان از نیازم کل کل
انما من است و ده سازم کل

و در
نیکوکاران را
در دنیا و آخرت
بسیار برکت است
و در دنیا و آخرت
بسیار برکت است

بخوان از نیازم کل کل
انما من است و ده سازم کل

بخوان از نیازم کل کل
انما من است و ده سازم کل

نیکوکاران را
در دنیا و آخرت
بسیار برکت است
و در دنیا و آخرت
بسیار برکت است

بخوان از نیازم کل کل
انما من است و ده سازم کل

و در
نیکوکاران را
در دنیا و آخرت
بسیار برکت است
و در دنیا و آخرت
بسیار برکت است

بخوان از نیازم کل کل
انما من است و ده سازم کل

بخوان از نیازم کل کل
انما من است و ده سازم کل

نفسه میباید از شعله آتش
نفسه را از آتش کشته
رو او را از کلام او
چون که در کلام او
او را از کلام او
او را از کلام او

از فغان بادشاها
بدر آید و اهل کازان
بدر آید و اهل کازان
بدر آید و اهل کازان
بدر آید و اهل کازان
بدر آید و اهل کازان

بدر آید و اهل کازان
بدر آید و اهل کازان
بدر آید و اهل کازان
بدر آید و اهل کازان
بدر آید و اهل کازان
بدر آید و اهل کازان

بدر آید و اهل کازان
بدر آید و اهل کازان
بدر آید و اهل کازان
بدر آید و اهل کازان
بدر آید و اهل کازان
بدر آید و اهل کازان

نفسه میباید از شعله آتش
نفسه را از آتش کشته
رو او را از کلام او
چون که در کلام او
او را از کلام او
او را از کلام او

از فغان بادشاها
بدر آید و اهل کازان
بدر آید و اهل کازان
بدر آید و اهل کازان
بدر آید و اهل کازان
بدر آید و اهل کازان

بدر آید و اهل کازان
بدر آید و اهل کازان
بدر آید و اهل کازان
بدر آید و اهل کازان
بدر آید و اهل کازان
بدر آید و اهل کازان

بدر آید و اهل کازان
بدر آید و اهل کازان
بدر آید و اهل کازان
بدر آید و اهل کازان
بدر آید و اهل کازان
بدر آید و اهل کازان

بویوان شفا دهنده
جراغیان این سلطانم
بو قهر و منور خنده

جبرائیل علیہ السلام
صلوات اللہ علیہ
اوضح لولہ و تمکین
اور شہنم کنی تمکین
سین ای شاه ذاک تمکین

او لخم کللر اشکفته
او نور بیللر آشفته
طرف شوقیده آشفته

قنادل ضیا کستر
خجور آبله اولور کستر
گلای مهر و سفاقت فر

ووصول الی حال نسو ساز
عشران و زمینها آغاز
زمین مجلس ممتاز
صفا اولی زارنده
گلستان خداوند
یوشاکی گفته کارنده

من او لشان
او لشان
دو ف او لشان
او لشان
نفس او لشان
نفس او لشان

فصل چہارم عجیب بندگی

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰
 ۲۰۱
 ۲۰۲
 ۲۰۳
 ۲۰۴
 ۲۰۵
 ۲۰۶
 ۲۰۷
 ۲۰۸
 ۲۰۹
 ۲۱۰
 ۲۱۱
 ۲۱۲
 ۲۱۳
 ۲۱۴
 ۲۱۵
 ۲۱۶
 ۲۱۷
 ۲۱۸
 ۲۱۹
 ۲۲۰
 ۲۲۱
 ۲۲۲
 ۲۲۳
 ۲۲۴
 ۲۲۵
 ۲۲۶
 ۲۲۷
 ۲۲۸
 ۲۲۹
 ۲۳۰
 ۲۳۱
 ۲۳۲
 ۲۳۳
 ۲۳۴
 ۲۳۵
 ۲۳۶
 ۲۳۷
 ۲۳۸
 ۲۳۹
 ۲۴۰
 ۲۴۱
 ۲۴۲
 ۲۴۳
 ۲۴۴
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۴۸
 ۲۴۹
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲
 ۲۵۳
 ۲۵۴
 ۲۵۵
 ۲۵۶
 ۲۵۷
 ۲۵۸
 ۲۵۹
 ۲۶۰
 ۲۶۱
 ۲۶۲
 ۲۶۳
 ۲۶۴
 ۲۶۵
 ۲۶۶
 ۲۶۷
 ۲۶۸
 ۲۶۹
 ۲۷۰
 ۲۷۱
 ۲۷۲
 ۲۷۳
 ۲۷۴
 ۲۷۵
 ۲۷۶
 ۲۷۷
 ۲۷۸
 ۲۷۹
 ۲۸۰
 ۲۸۱
 ۲۸۲
 ۲۸۳
 ۲۸۴
 ۲۸۵
 ۲۸۶
 ۲۸۷
 ۲۸۸
 ۲۸۹
 ۲۹۰
 ۲۹۱
 ۲۹۲
 ۲۹۳
 ۲۹۴
 ۲۹۵
 ۲۹۶
 ۲۹۷
 ۲۹۸
 ۲۹۹
 ۳۰۰
 ۳۰۱
 ۳۰۲
 ۳۰۳
 ۳۰۴
 ۳۰۵
 ۳۰۶
 ۳۰۷
 ۳۰۸
 ۳۰۹
 ۳۱۰
 ۳۱۱
 ۳۱۲
 ۳۱۳
 ۳۱۴
 ۳۱۵
 ۳۱۶
 ۳۱۷
 ۳۱۸
 ۳۱۹
 ۳۲۰
 ۳۲۱
 ۳۲۲
 ۳۲۳
 ۳۲۴
 ۳۲۵
 ۳۲۶
 ۳۲۷
 ۳۲۸
 ۳۲۹
 ۳۳۰
 ۳۳۱
 ۳۳۲
 ۳۳۳
 ۳۳۴
 ۳۳۵
 ۳۳۶
 ۳۳۷
 ۳۳۸
 ۳۳۹
 ۳۴۰
 ۳۴۱
 ۳۴۲
 ۳۴۳
 ۳۴۴
 ۳۴۵
 ۳۴۶
 ۳۴۷
 ۳۴۸
 ۳۴۹
 ۳۵۰
 ۳۵۱
 ۳۵۲
 ۳۵۳
 ۳۵۴
 ۳۵۵
 ۳۵۶
 ۳۵۷
 ۳۵۸
 ۳۵۹
 ۳۶۰
 ۳۶۱
 ۳۶۲
 ۳۶۳
 ۳۶۴
 ۳۶۵
 ۳۶۶
 ۳۶۷
 ۳۶۸
 ۳۶۹
 ۳۷۰
 ۳۷۱
 ۳۷۲
 ۳۷۳
 ۳۷۴
 ۳۷۵
 ۳۷۶
 ۳۷۷
 ۳۷۸
 ۳۷۹
 ۳۸۰
 ۳۸۱
 ۳۸۲
 ۳۸۳
 ۳۸۴
 ۳۸۵
 ۳۸۶
 ۳۸۷
 ۳۸۸
 ۳۸۹
 ۳۹۰
 ۳۹۱
 ۳۹۲
 ۳۹۳
 ۳۹۴
 ۳۹۵
 ۳۹۶
 ۳۹۷
 ۳۹۸
 ۳۹۹
 ۴۰۰
 ۴۰۱
 ۴۰۲
 ۴۰۳
 ۴۰۴
 ۴۰۵
 ۴۰۶
 ۴۰۷
 ۴۰۸
 ۴۰۹
 ۴۱۰
 ۴۱۱
 ۴۱۲
 ۴۱۳
 ۴۱۴
 ۴۱۵
 ۴۱۶
 ۴۱۷
 ۴۱۸
 ۴۱۹
 ۴۲۰
 ۴۲۱
 ۴۲۲
 ۴۲۳
 ۴۲۴
 ۴۲۵
 ۴۲۶
 ۴۲۷
 ۴۲۸
 ۴۲۹
 ۴۳۰
 ۴۳۱
 ۴۳۲
 ۴۳۳
 ۴۳۴
 ۴۳۵
 ۴۳۶
 ۴۳۷
 ۴۳۸
 ۴۳۹
 ۴۴۰
 ۴۴۱
 ۴۴۲
 ۴۴۳
 ۴۴۴
 ۴۴۵
 ۴۴۶
 ۴۴۷
 ۴۴۸
 ۴۴۹
 ۴۵۰
 ۴۵۱
 ۴۵۲
 ۴۵۳
 ۴۵۴
 ۴۵۵
 ۴۵۶
 ۴۵۷
 ۴۵۸
 ۴۵۹
 ۴۶۰
 ۴۶۱
 ۴۶۲
 ۴۶۳
 ۴۶۴
 ۴۶۵
 ۴۶۶
 ۴۶۷
 ۴۶۸
 ۴۶۹
 ۴۷۰
 ۴۷۱

بجزو الی
و از آنجا که
بنیاد اهرم از خیرین
بجای بیرون رفتن
صلی

بکتابت و نسخ
و بعد از آنکه
فرمانکند که
بکتابت و نسخ

بکامایه
نذر اصف کتب عالم
نذر ذوق الفنون عالم
نذر حاله و ناشی
نذر

شیرینک
سوزیم برورد و رضا
غنی رضا بدو
نورمال قدی

کلمش بر مثلِ حد
 جلوه سی اعدود را علو
 راغید زلف سیاهی
 کوستر را بر اجره ماهی
 رحم الیها با قریبها
 اولدرد آفت زلفها

رقص و فتاری و زلزل
حسن واتی بی بلبل
جانی و رسم فرید
سرو قد بر انجی بلبل

خوشا دایه ناز و برور
دیده لر آهوی بکند
صهار مضاجه خانه است
ما صلی هر طور دلبر

15
r r r
r

نصف
الحرف

ان غنوة باغ فضا
ریت سنه هیچ بوفا
رویتی غنائی فدا

انضام کل ای بیوفا

باق ریت کدبانه
رغم ریت سوزانه
کبره کرم قبل فانه
انشد

چین سین ای کلید
انفک و اقدیم
رغم ایتمه برکت حق

انشد
نیمه ای و مدیم
مکمل و ردالم
نیمه نزه لطف و کم

انشد
ای و ریت ای الجباب
میر کجا بر غنائی جواب
ال و بر دی و درواضا

۱۴۴
سینا در بزم
در بزم سرب
با کعبه سرب
و سوس سرب
هر کوی بود کبریا
فاشیدین با کبریا
ایه عمر که سر کایه
سبزه و زنده خنده
خوش و ایستاده
هر کوی جان و سر
بویانه آتش
خوش و زنده
نار و آتش
نیلیم غبار
بکلیه اول مهر
آتش
کامیاب شکر
ایده خنده
عین و عین
ایده آتش

شیخ شمس
تانا نادرین تانا
شکل عمر و سینه
باقدرت و شتاب
جانانه و شتاب
با که در میان
ای قوی و شتاب
ایستاده و شتاب
طالب شتاب
اولد که بویانه
ایبار و شتاب
هکدر که قشیر
ایا که کیمیکه در و فاکت

شیخ شمس
در بزم سرب
با کعبه سرب
و سوس سرب
هر کوی بود کبریا
فاشیدین با کبریا
ایه عمر که سر کایه
سبزه و زنده خنده
خوش و ایستاده
هر کوی جان و سر
بویانه آتش
خوش و زنده
نار و آتش
نیلیم غبار
بکلیه اول مهر
آتش
کامیاب شکر
ایده خنده
عین و عین
ایده آتش

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰
 ۲۰۱
 ۲۰۲
 ۲۰۳
 ۲۰۴
 ۲۰۵
 ۲۰۶
 ۲۰۷
 ۲۰۸
 ۲۰۹
 ۲۱۰
 ۲۱۱
 ۲۱۲
 ۲۱۳
 ۲۱۴
 ۲۱۵
 ۲۱۶
 ۲۱۷
 ۲۱۸
 ۲۱۹
 ۲۲۰
 ۲۲۱
 ۲۲۲
 ۲۲۳
 ۲۲۴
 ۲۲۵
 ۲۲۶
 ۲۲۷
 ۲۲۸
 ۲۲۹
 ۲۳۰
 ۲۳۱
 ۲۳۲
 ۲۳۳
 ۲۳۴
 ۲۳۵
 ۲۳۶
 ۲۳۷
 ۲۳۸
 ۲۳۹
 ۲۴۰
 ۲۴۱
 ۲۴۲
 ۲۴۳
 ۲۴۴
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۴۸
 ۲۴۹
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲
 ۲۵۳
 ۲۵۴
 ۲۵۵
 ۲۵۶
 ۲۵۷
 ۲۵۸
 ۲۵۹
 ۲۶۰
 ۲۶۱
 ۲۶۲
 ۲۶۳
 ۲۶۴
 ۲۶۵
 ۲۶۶
 ۲۶۷
 ۲۶۸
 ۲۶۹
 ۲۷۰
 ۲۷۱
 ۲۷۲
 ۲۷۳
 ۲۷۴
 ۲۷۵
 ۲۷۶
 ۲۷۷
 ۲۷۸
 ۲۷۹
 ۲۸۰
 ۲۸۱
 ۲۸۲
 ۲۸۳
 ۲۸۴
 ۲۸۵
 ۲۸۶
 ۲۸۷
 ۲۸۸
 ۲۸۹
 ۲۹۰
 ۲۹۱
 ۲۹۲
 ۲۹۳
 ۲۹۴
 ۲۹۵
 ۲۹۶
 ۲۹۷
 ۲۹۸
 ۲۹۹
 ۳۰۰
 ۳۰۱
 ۳۰۲
 ۳۰۳
 ۳۰۴
 ۳۰۵
 ۳۰۶
 ۳۰۷
 ۳۰۸
 ۳۰۹
 ۳۱۰
 ۳۱۱
 ۳۱۲
 ۳۱۳
 ۳۱۴
 ۳۱۵
 ۳۱۶
 ۳۱۷
 ۳۱۸
 ۳۱۹
 ۳۲۰
 ۳۲۱
 ۳۲۲
 ۳۲۳
 ۳۲۴
 ۳۲۵
 ۳۲۶
 ۳۲۷
 ۳۲۸
 ۳۲۹
 ۳۳۰
 ۳۳۱
 ۳۳۲
 ۳۳۳
 ۳۳۴
 ۳۳۵
 ۳۳۶
 ۳۳۷
 ۳۳۸
 ۳۳۹
 ۳۴۰
 ۳۴۱
 ۳۴۲
 ۳۴۳
 ۳۴۴
 ۳۴۵
 ۳۴۶
 ۳۴۷
 ۳۴۸
 ۳۴۹
 ۳۵۰
 ۳۵۱
 ۳۵۲
 ۳۵۳
 ۳۵۴
 ۳۵۵
 ۳۵۶
 ۳۵۷
 ۳۵۸
 ۳۵۹
 ۳۶۰
 ۳۶۱
 ۳۶۲
 ۳۶۳
 ۳۶۴
 ۳۶۵
 ۳۶۶
 ۳۶۷
 ۳۶۸
 ۳۶۹
 ۳۷۰
 ۳۷۱
 ۳۷۲
 ۳۷۳
 ۳۷۴
 ۳۷۵
 ۳۷۶
 ۳۷۷
 ۳۷۸
 ۳۷۹
 ۳۸۰
 ۳۸۱
 ۳۸۲
 ۳۸۳
 ۳۸۴
 ۳۸۵
 ۳۸۶
 ۳۸۷
 ۳۸۸
 ۳۸۹
 ۳۹۰
 ۳۹۱
 ۳۹۲
 ۳۹۳
 ۳۹۴
 ۳۹۵
 ۳۹۶
 ۳۹۷
 ۳۹۸
 ۳۹۹
 ۴۰۰
 ۴۰۱
 ۴۰۲
 ۴۰۳
 ۴۰۴
 ۴۰۵
 ۴۰۶
 ۴۰۷
 ۴۰۸
 ۴۰۹
 ۴۱۰
 ۴۱۱
 ۴۱۲
 ۴۱۳
 ۴۱۴
 ۴۱۵
 ۴۱۶
 ۴۱۷
 ۴۱۸
 ۴۱۹
 ۴۲۰
 ۴۲۱
 ۴۲۲
 ۴۲۳
 ۴۲۴
 ۴۲۵
 ۴۲۶
 ۴۲۷
 ۴۲۸
 ۴۲۹
 ۴۳۰
 ۴۳۱
 ۴۳۲
 ۴۳۳
 ۴۳۴
 ۴۳۵
 ۴۳۶
 ۴۳۷
 ۴۳۸
 ۴۳۹
 ۴۴۰
 ۴۴۱
 ۴۴۲
 ۴۴۳
 ۴۴۴
 ۴۴۵
 ۴۴۶
 ۴۴۷
 ۴۴۸
 ۴۴۹
 ۴۵۰
 ۴۵۱
 ۴۵۲
 ۴۵۳
 ۴۵۴
 ۴۵۵
 ۴۵۶
 ۴۵۷
 ۴۵۸
 ۴۵۹
 ۴۶۰
 ۴۶۱
 ۴۶۲
 ۴۶۳
 ۴۶۴
 ۴۶۵
 ۴۶۶
 ۴۶۷
 ۴۶۸
 ۴۶۹
 ۴۷۰
 ۴۷۱

Handwritten Persian text in two columns, likely from a manuscript. The script is dense and cursive, characteristic of historical Persian calligraphy.

مع فرزند شما
 عاقل و فاضل
 مع مودت و محبت
 مع بیعت و بیعت
 مع خدمت و خدمت
 مع مال و مال
 مع مال و مال
 مع مال و مال

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نصرتی
کل احیاء بنور محاسن کلام
نزدہ حاکم غصہ الہی
کردان قرآن

مخلص اور نیکو بننے کی
طریقہ

سماں پر چلین دو کہ جیکو
مذہب ایدہ بن سبھیو
عاشق اولیٰ، خانہ بسچو
ایکجا

دانشگاه جامع صفاد
کتابخانه عمومی
بیت الله عالم قدس
اصفهان

[illegible]

سمائیات عجائز

سوزِ دل
 عشقِ نامور
 خورشیدِ عالم
 سوزِ دل
 عشقِ نامور
 خورشیدِ عالم
 سوزِ دل
 عشقِ نامور
 خورشیدِ عالم

عشق از تو به دم بخورم از تو به دم بخورم

۲۰۰۰

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰
 ۲۰۱
 ۲۰۲
 ۲۰۳
 ۲۰۴
 ۲۰۵
 ۲۰۶
 ۲۰۷
 ۲۰۸
 ۲۰۹
 ۲۱۰
 ۲۱۱
 ۲۱۲
 ۲۱۳
 ۲۱۴
 ۲۱۵
 ۲۱۶
 ۲۱۷
 ۲۱۸
 ۲۱۹
 ۲۲۰
 ۲۲۱
 ۲۲۲
 ۲۲۳
 ۲۲۴
 ۲۲۵
 ۲۲۶
 ۲۲۷
 ۲۲۸
 ۲۲۹
 ۲۳۰
 ۲۳۱
 ۲۳۲
 ۲۳۳
 ۲۳۴
 ۲۳۵
 ۲۳۶
 ۲۳۷
 ۲۳۸
 ۲۳۹
 ۲۴۰
 ۲۴۱
 ۲۴۲
 ۲۴۳
 ۲۴۴
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۴۸
 ۲۴۹
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲
 ۲۵۳
 ۲۵۴
 ۲۵۵
 ۲۵۶
 ۲۵۷
 ۲۵۸
 ۲۵۹
 ۲۶۰
 ۲۶۱
 ۲۶۲
 ۲۶۳
 ۲۶۴
 ۲۶۵
 ۲۶۶
 ۲۶۷
 ۲۶۸
 ۲۶۹
 ۲۷۰
 ۲۷۱
 ۲۷۲
 ۲۷۳
 ۲۷۴
 ۲۷۵
 ۲۷۶
 ۲۷۷
 ۲۷۸
 ۲۷۹
 ۲۸۰
 ۲۸۱
 ۲۸۲
 ۲۸۳
 ۲۸۴
 ۲۸۵
 ۲۸۶
 ۲۸۷
 ۲۸۸
 ۲۸۹
 ۲۹۰
 ۲۹۱
 ۲۹۲
 ۲۹۳
 ۲۹۴
 ۲۹۵
 ۲۹۶
 ۲۹۷
 ۲۹۸
 ۲۹۹
 ۳۰۰
 ۳۰۱
 ۳۰۲
 ۳۰۳
 ۳۰۴
 ۳۰۵
 ۳۰۶
 ۳۰۷
 ۳۰۸
 ۳۰۹
 ۳۱۰
 ۳۱۱
 ۳۱۲
 ۳۱۳
 ۳۱۴
 ۳۱۵
 ۳۱۶
 ۳۱۷
 ۳۱۸
 ۳۱۹
 ۳۲۰
 ۳۲۱
 ۳۲۲
 ۳۲۳
 ۳۲۴
 ۳۲۵
 ۳۲۶
 ۳۲۷
 ۳۲۸
 ۳۲۹
 ۳۳۰
 ۳۳۱
 ۳۳۲
 ۳۳۳
 ۳۳۴
 ۳۳۵
 ۳۳۶
 ۳۳۷
 ۳۳۸
 ۳۳۹
 ۳۴۰
 ۳۴۱
 ۳۴۲
 ۳۴۳
 ۳۴۴
 ۳۴۵
 ۳۴۶
 ۳۴۷
 ۳۴۸
 ۳۴۹
 ۳۵۰
 ۳۵۱
 ۳۵۲
 ۳۵۳
 ۳۵۴
 ۳۵۵
 ۳۵۶
 ۳۵۷
 ۳۵۸
 ۳۵۹
 ۳۶۰
 ۳۶۱
 ۳۶۲
 ۳۶۳
 ۳۶۴
 ۳۶۵
 ۳۶۶
 ۳۶۷
 ۳۶۸
 ۳۶۹
 ۳۷۰
 ۳۷۱
 ۳۷۲
 ۳۷۳
 ۳۷۴
 ۳۷۵
 ۳۷۶
 ۳۷۷
 ۳۷۸
 ۳۷۹
 ۳۸۰
 ۳۸۱
 ۳۸۲
 ۳۸۳
 ۳۸۴
 ۳۸۵
 ۳۸۶
 ۳۸۷
 ۳۸۸
 ۳۸۹
 ۳۹۰
 ۳۹۱
 ۳۹۲
 ۳۹۳
 ۳۹۴
 ۳۹۵
 ۳۹۶
 ۳۹۷
 ۳۹۸
 ۳۹۹
 ۴۰۰
 ۴۰۱
 ۴۰۲
 ۴۰۳
 ۴۰۴
 ۴۰۵
 ۴۰۶
 ۴۰۷
 ۴۰۸
 ۴۰۹
 ۴۱۰
 ۴۱۱
 ۴۱۲
 ۴۱۳
 ۴۱۴
 ۴۱۵
 ۴۱۶
 ۴۱۷
 ۴۱۸
 ۴۱۹
 ۴۲۰
 ۴۲۱
 ۴۲۲
 ۴۲۳
 ۴۲۴
 ۴۲۵
 ۴۲۶
 ۴۲۷
 ۴۲۸
 ۴۲۹
 ۴۳۰
 ۴۳۱
 ۴۳۲
 ۴۳۳
 ۴۳۴
 ۴۳۵
 ۴۳۶
 ۴۳۷
 ۴۳۸
 ۴۳۹
 ۴۴۰
 ۴۴۱
 ۴۴۲
 ۴۴۳
 ۴۴۴
 ۴۴۵
 ۴۴۶
 ۴۴۷
 ۴۴۸
 ۴۴۹
 ۴۵۰
 ۴۵۱
 ۴۵۲
 ۴۵۳
 ۴۵۴
 ۴۵۵
 ۴۵۶
 ۴۵۷
 ۴۵۸
 ۴۵۹
 ۴۶۰
 ۴۶۱
 ۴۶۲
 ۴۶۳
 ۴۶۴
 ۴۶۵
 ۴۶۶
 ۴۶۷
 ۴۶۸
 ۴۶۹
 ۴۷۰
 ۴۷۱

اوپر کے دیوانہ اور دیوانہ

سأتم بن ما هم به عزم نهم و اول
اول و اول ای رحمتی دهم است نام

[illegible]

بقی بار سن دوستی و فیض
در زمانه تنه تنه تنه تنه تنه
تنه تنه تنه تنه تنه تنه تنه
فیض تنه تنه تنه تنه تنه تنه

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰

[illegible]

عالم به شرم و خجسته
فرا می نشیند زانکه

بخدمت
اولدم است بخدمت
افزوده نموده است
مال خود را
رم دارد امان
بین
بین دین
شوق
دور
نفس
بجو
حرکت
شد
سنان
بالت
روح
حافظ

بخدمت
افزوده نموده است
مال خود را
رم دارد امان
بین
بین دین
شوق
دور
نفس
بجو
حرکت
شد
سنان
بالت
روح
حافظ

بخدمت
افزوده نموده است
مال خود را
رم دارد امان
بین
بین دین
شوق
دور
نفس
بجو
حرکت
شد
سنان
بالت
روح
حافظ

مهرت در هر روز در هر روز در هر روز

سود در بر آن او سرور و طرب
ممنون از شایسته بر کردنی به نفس
از دهنم از دود و طار که مدنی

السید مرغ دن از نف پیرش بهره واران
 قند و وارم ای بری لولم شکسته باران
 مخمور و مست از این دشت افت و دردن آرام
 هو خورده اعلی است اکثر و امنانگده و ران

[illegible][illegible]

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰
 ۲۰۱
 ۲۰۲
 ۲۰۳
 ۲۰۴
 ۲۰۵
 ۲۰۶
 ۲۰۷
 ۲۰۸
 ۲۰۹
 ۲۱۰
 ۲۱۱
 ۲۱۲
 ۲۱۳
 ۲۱۴
 ۲۱۵
 ۲۱۶
 ۲۱۷
 ۲۱۸
 ۲۱۹
 ۲۲۰
 ۲۲۱
 ۲۲۲
 ۲۲۳
 ۲۲۴
 ۲۲۵
 ۲۲۶
 ۲۲۷
 ۲۲۸
 ۲۲۹
 ۲۳۰
 ۲۳۱
 ۲۳۲
 ۲۳۳
 ۲۳۴
 ۲۳۵
 ۲۳۶
 ۲۳۷
 ۲۳۸
 ۲۳۹
 ۲۴۰
 ۲۴۱
 ۲۴۲
 ۲۴۳
 ۲۴۴
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۴۸
 ۲۴۹
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲
 ۲۵۳
 ۲۵۴
 ۲۵۵
 ۲۵۶
 ۲۵۷
 ۲۵۸
 ۲۵۹
 ۲۶۰
 ۲۶۱
 ۲۶۲
 ۲۶۳
 ۲۶۴
 ۲۶۵
 ۲۶۶
 ۲۶۷
 ۲۶۸
 ۲۶۹
 ۲۷۰
 ۲۷۱
 ۲۷۲
 ۲۷۳
 ۲۷۴
 ۲۷۵
 ۲۷۶
 ۲۷۷
 ۲۷۸
 ۲۷۹
 ۲۸۰
 ۲۸۱
 ۲۸۲
 ۲۸۳
 ۲۸۴
 ۲۸۵
 ۲۸۶
 ۲۸۷
 ۲۸۸
 ۲۸۹
 ۲۹۰
 ۲۹۱
 ۲۹۲
 ۲۹۳
 ۲۹۴
 ۲۹۵
 ۲۹۶
 ۲۹۷
 ۲۹۸
 ۲۹۹
 ۳۰۰
 ۳۰۱
 ۳۰۲
 ۳۰۳
 ۳۰۴
 ۳۰۵
 ۳۰۶
 ۳۰۷
 ۳۰۸
 ۳۰۹
 ۳۱۰
 ۳۱۱
 ۳۱۲
 ۳۱۳
 ۳۱۴
 ۳۱۵
 ۳۱۶
 ۳۱۷
 ۳۱۸
 ۳۱۹
 ۳۲۰
 ۳۲۱
 ۳۲۲
 ۳۲۳
 ۳۲۴
 ۳۲۵
 ۳۲۶
 ۳۲۷
 ۳۲۸
 ۳۲۹
 ۳۳۰
 ۳۳۱
 ۳۳۲
 ۳۳۳
 ۳۳۴
 ۳۳۵
 ۳۳۶
 ۳۳۷
 ۳۳۸
 ۳۳۹
 ۳۴۰
 ۳۴۱
 ۳۴۲
 ۳۴۳
 ۳۴۴
 ۳۴۵
 ۳۴۶
 ۳۴۷
 ۳۴۸
 ۳۴۹
 ۳۵۰
 ۳۵۱
 ۳۵۲
 ۳۵۳
 ۳۵۴
 ۳۵۵
 ۳۵۶
 ۳۵۷
 ۳۵۸
 ۳۵۹
 ۳۶۰
 ۳۶۱
 ۳۶۲
 ۳۶۳
 ۳۶۴
 ۳۶۵
 ۳۶۶
 ۳۶۷
 ۳۶۸
 ۳۶۹
 ۳۷۰
 ۳۷۱
 ۳۷۲
 ۳۷۳
 ۳۷۴
 ۳۷۵
 ۳۷۶
 ۳۷۷
 ۳۷۸
 ۳۷۹
 ۳۸۰
 ۳۸۱
 ۳۸۲
 ۳۸۳
 ۳۸۴
 ۳۸۵
 ۳۸۶
 ۳۸۷
 ۳۸۸
 ۳۸۹
 ۳۹۰
 ۳۹۱
 ۳۹۲
 ۳۹۳
 ۳۹۴
 ۳۹۵
 ۳۹۶
 ۳۹۷
 ۳۹۸
 ۳۹۹
 ۴۰۰
 ۴۰۱
 ۴۰۲
 ۴۰۳
 ۴۰۴
 ۴۰۵
 ۴۰۶
 ۴۰۷
 ۴۰۸
 ۴۰۹
 ۴۱۰
 ۴۱۱
 ۴۱۲
 ۴۱۳
 ۴۱۴
 ۴۱۵
 ۴۱۶
 ۴۱۷
 ۴۱۸
 ۴۱۹
 ۴۲۰
 ۴۲۱
 ۴۲۲
 ۴۲۳
 ۴۲۴
 ۴۲۵
 ۴۲۶
 ۴۲۷
 ۴۲۸
 ۴۲۹
 ۴۳۰
 ۴۳۱
 ۴۳۲
 ۴۳۳
 ۴۳۴
 ۴۳۵
 ۴۳۶
 ۴۳۷
 ۴۳۸
 ۴۳۹
 ۴۴۰
 ۴۴۱
 ۴۴۲
 ۴۴۳
 ۴۴۴
 ۴۴۵
 ۴۴۶
 ۴۴۷
 ۴۴۸
 ۴۴۹
 ۴۵۰
 ۴۵۱
 ۴۵۲
 ۴۵۳
 ۴۵۴
 ۴۵۵
 ۴۵۶
 ۴۵۷
 ۴۵۸
 ۴۵۹
 ۴۶۰
 ۴۶۱
 ۴۶۲
 ۴۶۳
 ۴۶۴
 ۴۶۵
 ۴۶۶
 ۴۶۷
 ۴۶۸
 ۴۶۹
 ۴۷۰
 ۴۷۱

[illegible]

بوزی زمرنه

نور خط کوه

مجموعه

او جانم بالا

لایله لایله

بیت

جودیه طاقه

بریم متوری

چشم خونین

عقلی به واد

یا ایلا یا

سجده غم

ای کلاه

دور شده ای کلاه

دور شده ای کلاه

دور شده ای کلاه

دور شده ای کلاه

دور شده ای کلاه

دور شده ای کلاه

دور شده ای کلاه

دور شده ای کلاه

دور شده ای کلاه

دور شده ای کلاه

دور شده ای کلاه

دور شده ای کلاه

دور شده ای کلاه

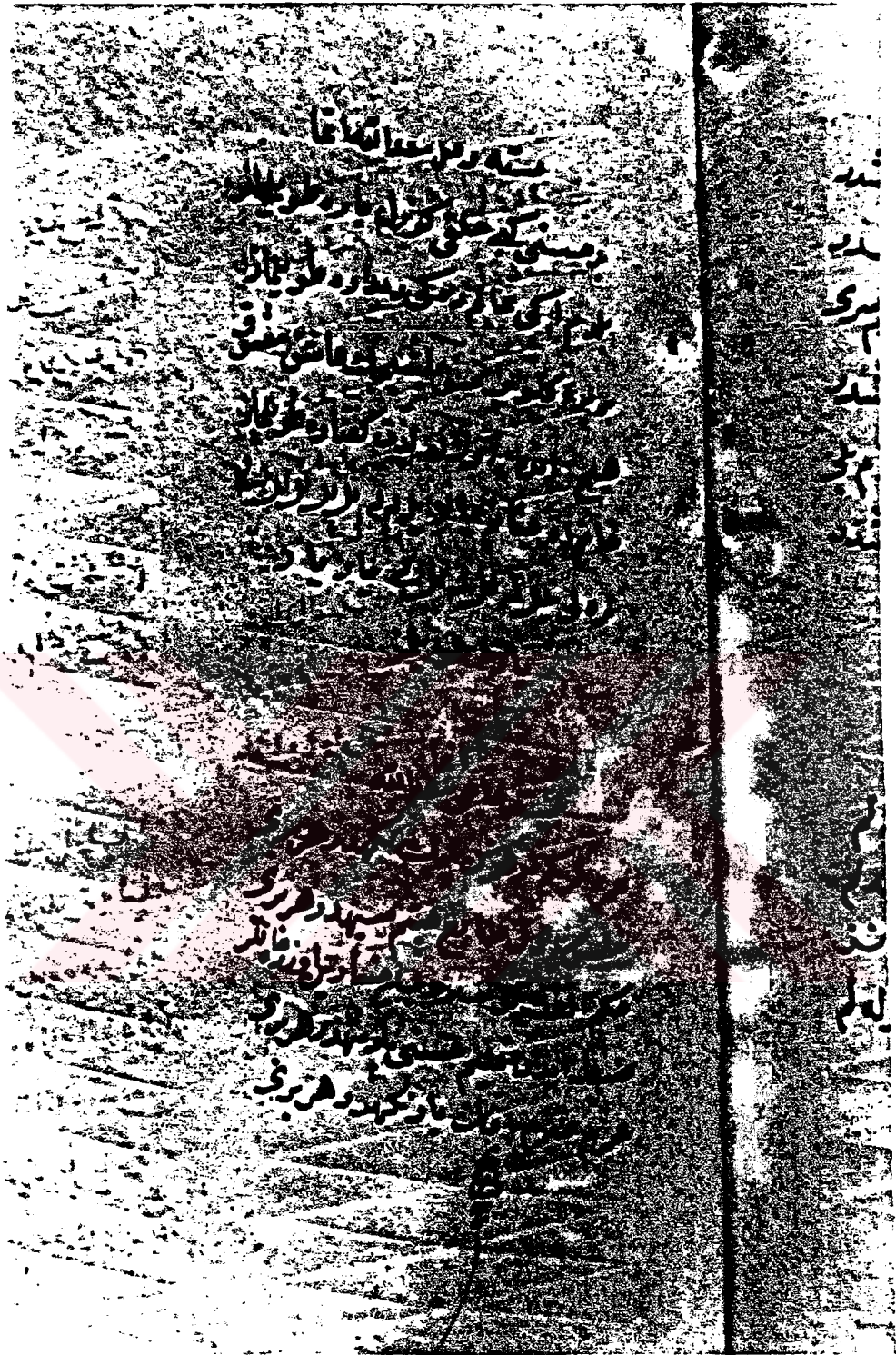
دور شده ای کلاه

دور شده ای کلاه

دور شده ای کلاه

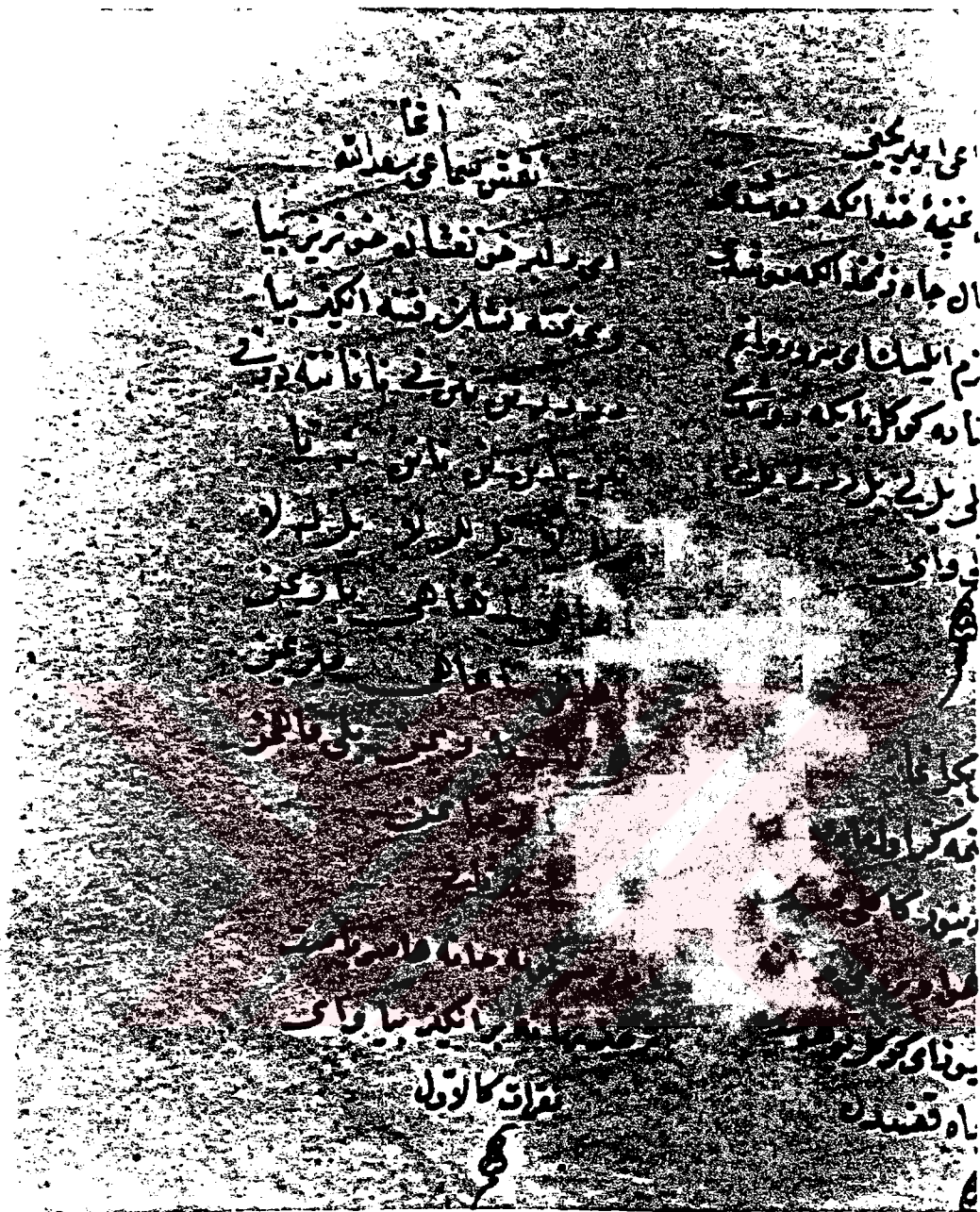
دور شده ای کلاه

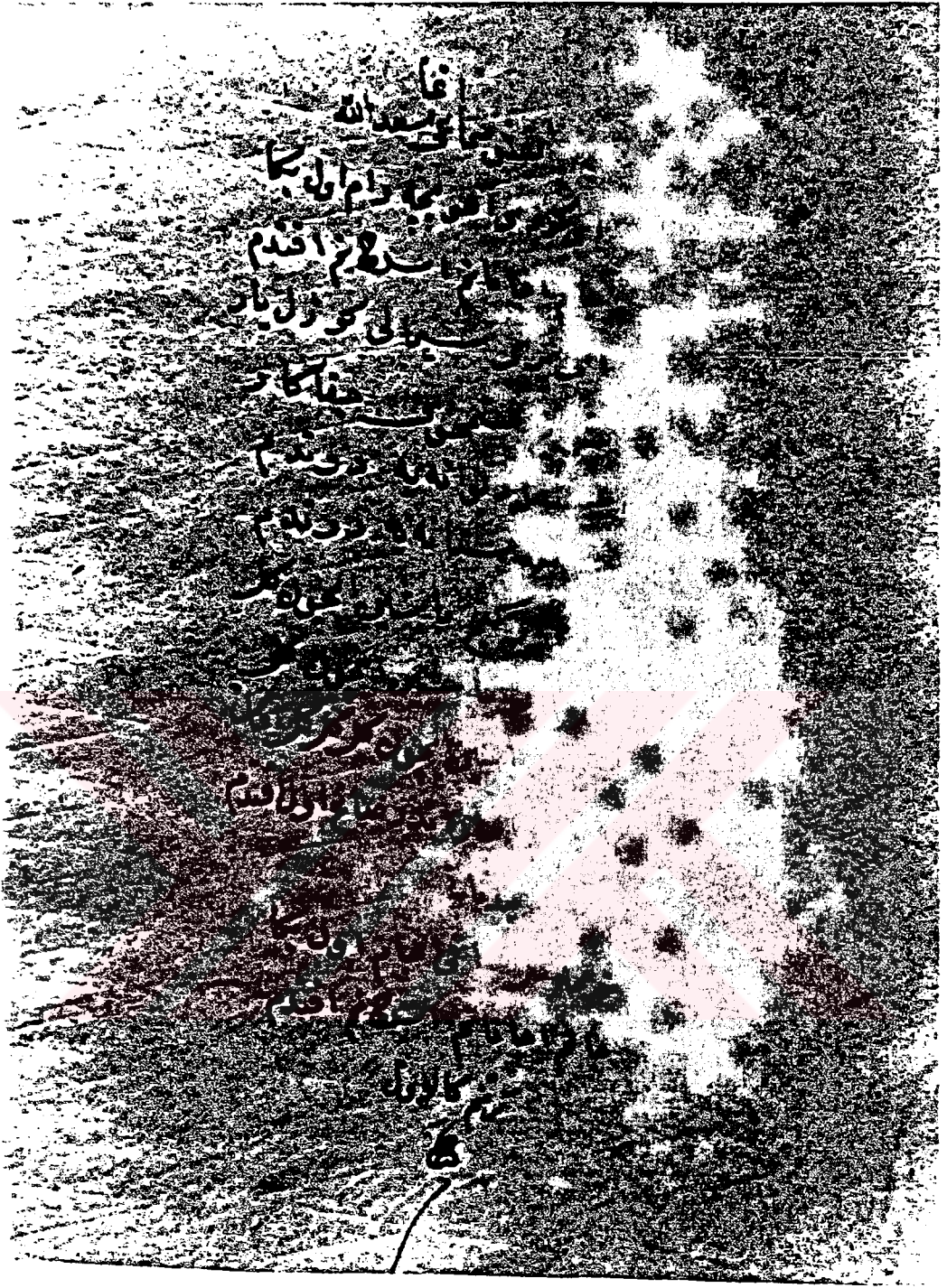
دور شده ای کلاه

جزئیات آنرا در سینه مفتونیم عالم بیا
در میان قدمه آن هم آفت دوزخ است
و هر که ای حال قائل محبت با بر نه
باشد و اولی شش لطفای ای قاضی کمال
در این مکتبیم عالم بیا

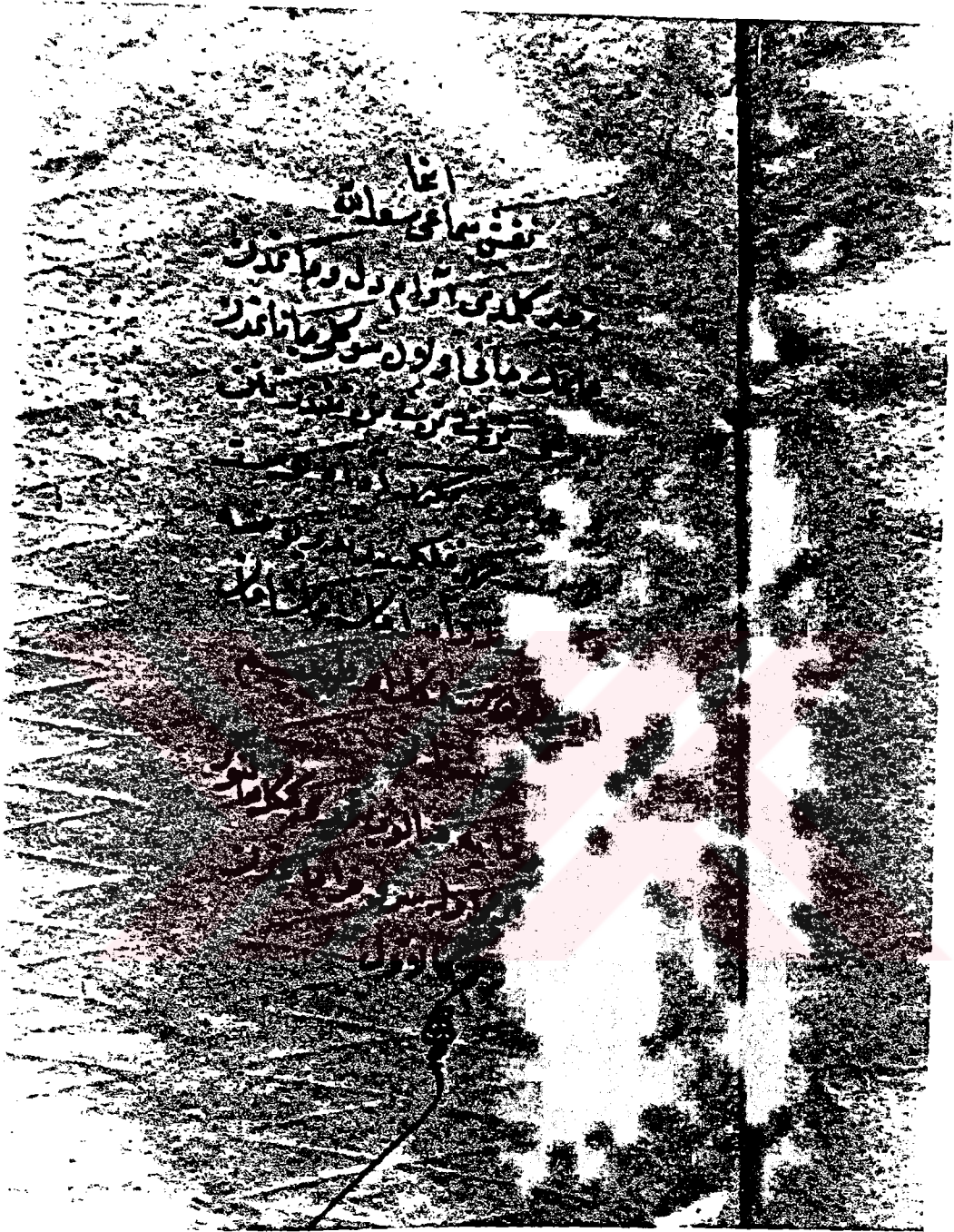
[illegible]

حجاز روضه

الحمد لله
بسمه خیر سعادته
کوز سیم بر کوزه ای سرو خرامانم سنی
کوز سیم بر کوزه ای سینه ما مانم سنی
کوز سیم بر کوزه ای سینه شوخ سنی
کوز سیم بر کوزه ای سینه شاه خویانم سنی
کوز سیم بر کوزه ای سینه شاه خویانم سنی
کوز سیم بر کوزه ای سینه شاه خویانم سنی

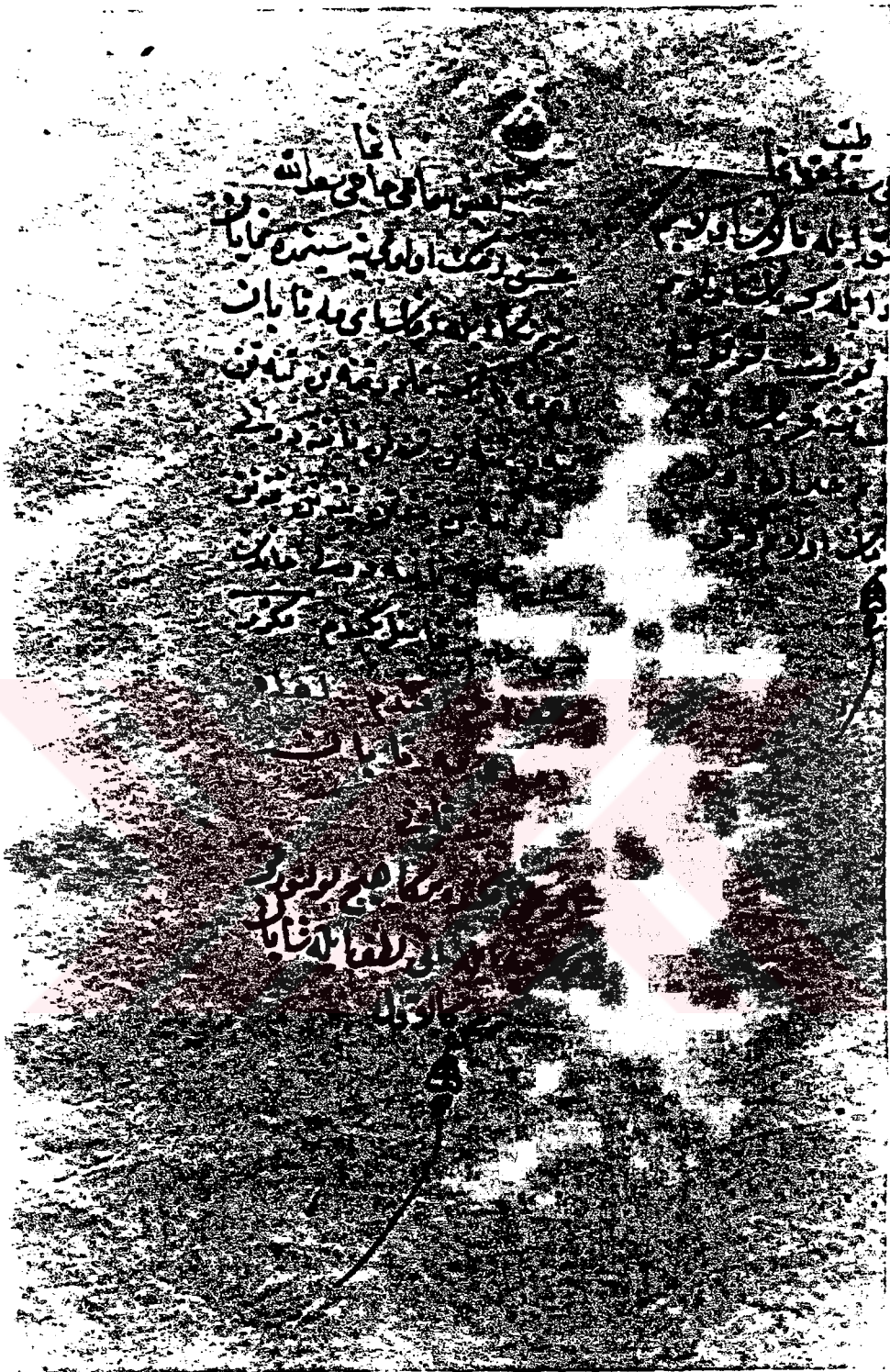
فرانکند

استه منبر حلقه
سرفانت وید نماز این بین بیدم
مکتب افتاده به دیر از این بین بیدم
نکرات ابراهیم و صلی جوقین بیدم
سکه در آگنده نه هر از این بین بیدم
الکامین یاد را این بین بیدم

محمود

استه در طر سعادته
مجلسی برکتی و لاه الزنهها بجا قالدی
بخش اولدی ساعده زنه بجا قالدی
مجلسی ایدی عورتا بدردم و بروردی
مجلسی برکتی و لاه الزنهها بجا قالدی
مجلسی برکتی و لاه الزنهها بجا قالدی
مجلسی برکتی و لاه الزنهها بجا قالدی
مجلسی برکتی و لاه الزنهها بجا قالدی

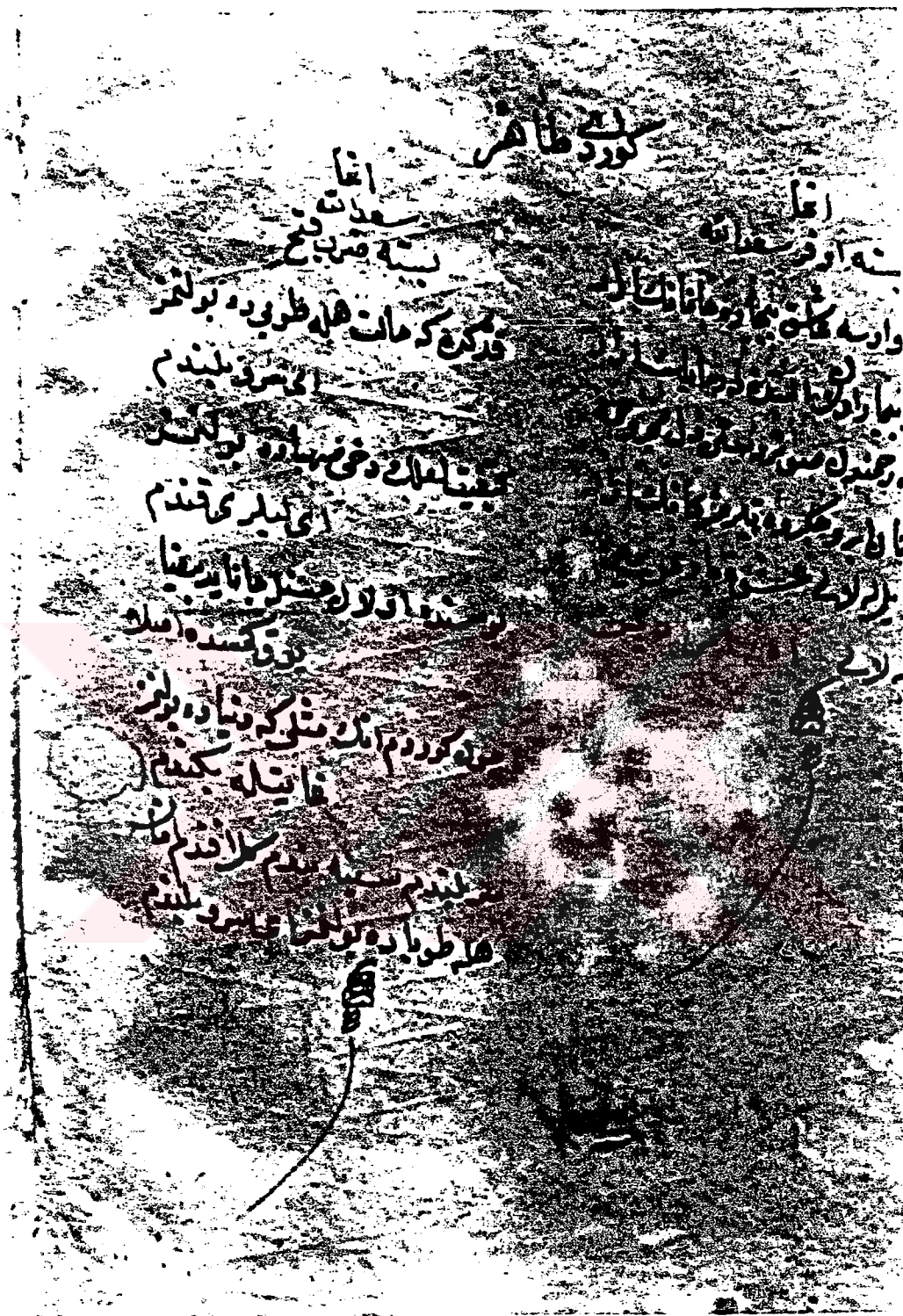
بکامالدی

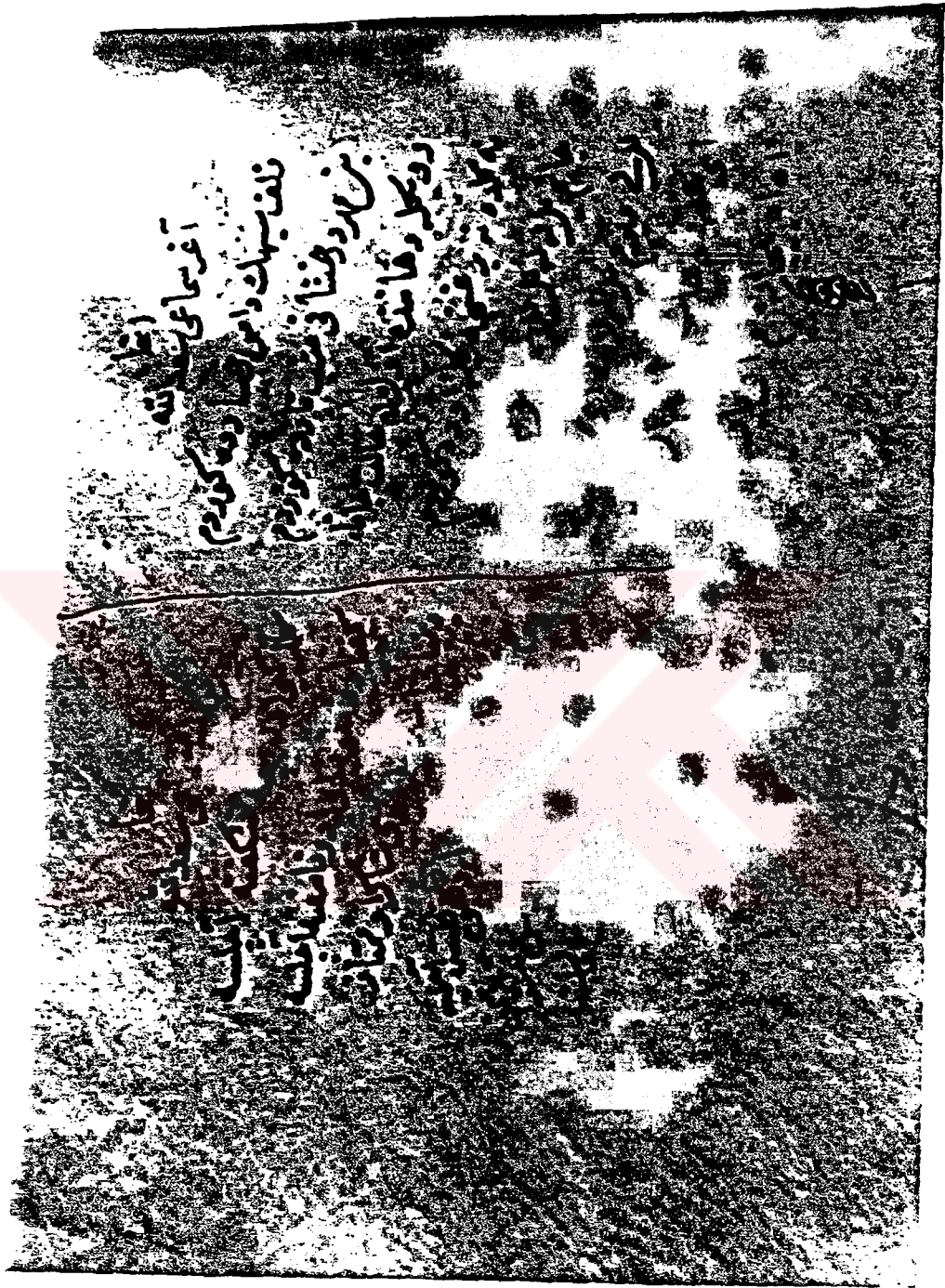

قالدی
 قالدی
 زرب
 قالدی
 نیم جان
 کمال

سماعی سقا الله اغا
 نبیه عشق ابله فالک اولایم
 نیمه بر در دایله کرین اولایم
 رصنا ابله بو طیب قولوس
 رطف فاعنه قرین اولایم
 قرین اولایم حیران اولایم
 سیم بده قرین اولایم وای

نقش
 عشق زلف
 نیم نکا ایل
 یوه تابل
 تنه نر تنه
 در در تنه
 تنه نر تنه
 سنی سر دم
 لطف ایل
 اده ای
 بن
 شکر کبی افکن
 بزم کرمله ایل
 ترنم

ÖZGEÇMİŞ

1958 yılında Elazığ'da doğdu. Orta öğrenimini Elazığ Atatürk Lisesi'nde tamamladı. İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Mûsikîsi Devlet Konservatuarı'na girdi. 1979 yılında Temel Bilimler Bölümü'nden mezun oldu. 1981 yılında Sanat Çevresi Dergisi'nin resim ödülünü kazandı. 1984 yılında İzmir'de kurulan Ege Üniversitesi Devlet Türk Mûsikîsi Konservatuvarında Kanun ve Türk Mûsikîsi Solfej Nazariyat dersleri vererek göreve başladı. 1985'de Eskişehir'de düzenlenen "Yunus Emre Beste Yarışması"nda "Haktan İnen Şerbeti İçtik" adlı ilâhisi teşvik ve takdire lâyık görüldü. 1987'de "Yalnız Efe" adlı T.V. dizisine özgün müzik yaptı. Aynı yıl İstanbul Teknik Üniversitesi Türk Mûsikîsi Devlet Konservatuarı'nda Yüksek Lisans öğrenimine başladı. Yüksek Lisansını 1989 Yılında birincilikte tamamlayarak Sanatta Yeterlilik Programına dahil oldu. 1992'de Denizli'liler Birliği Eğitim ve Kültür Vakfı'nın açmış olduğu "Yunus Emre Sevgi Şarkıları Yarışması"nda "Allah Sana Sundum Elim" adlı eseriyle 1. Mansiyon Ödülü'nü kazandı. Aynı yıl Yunus Emre'nin şiirlerinden bestelediği eserleriyle bir kaset çalışması, T.G.R.T. için de "Manas Destanı" ve "Terzi Baba" filmlerine müzik yaptı. Çeşitli formlarda eserleri olup, onüç adedi T.R.T. Repertuarındadır. Halen Ege Üniversitesi Türk Mûsikîsi Devlet Konservatuvarında Öğretim Görevlisi ve Müdür yardımcısıdır.

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**